

NAŠ TOVARIŠ

TV 15

Št. 4 1. februarja 1979 Leto XVII

Glasilo Zveze združenj borcev NOV in Zveze rezervnih vojaških starešin Slovenije

TV-15 je oznaka za kurirsko postajo, ki je bila najdlje v vasi Občice – v dolini med Dolenjskimi Toplicami in Semičem

Za posredovanje in razvijanje vrednot narodnoosvobodilnega boja in revolucije je TV-15 prejel nagrado vstaje slovenskega naroda za leto 1978

Glavni in odgovorni urednik:
SILVO TERŠEK

Novinarji:
Milena Štrajnar, Tone Urbas, Bojana Žokalj-Jesih, Živa Drole

Tehnični urednik:
Sine Kovič ml.

Tajnica uredništva:
Mara Okorn

Telefon uredništva: 327-780

Letna naročnina 180 din, za inozemstvo 190 din, posamezna številka v prosti prodaji 4 din

Uprava in naročniški oddelk:
Miklošičeva 28/I, p. p. 598, 61001 Ljubljana

Telefon uprave: 320-486

Tekoči račun:
Založba Borec p. o. Ljubljana 50101-603-45772

TV-15 izhaja vsak teden, izdaja ga Založba Borec, Ljubljana, Miklošičeva 28

Rokopise pošljite na naslov:
Uredništvo TV-15, Miklošičeva 28/I, p. p. 598, 61001 Ljubljana

Rokopisov in fotografij ne vračamo

Po mnenju sekretariata za informacije IS SR Slovenije štev. 42/1-72 od 12. 4. 1974 se za TV-15 ne plačuje temeljni davek od prometa proizvodov

Tisk: ČGP Delo, Ljubljana, Titova 35

Statut ZZB NOV
Jugoslavije in sklepe
8. kongresa borčevske
organizacije
objavljamo na straneh
od 9–14

Ljubite svojo
domovino

stran 18

Ob rojstnem dnevu Edvarda Kardelja

Dne 28. januarja dopoldne so člana predsedstva SFRJ in predsedstva CK ZKJ Edvarda Kardelja obiskali sekretar predsedstva CK ZKJ Stane Dolanc, predsednik predsedstva socialistične republike Slovenije Sergej Kraigher, predsednik CK ZK Slovenije France Popit, predsednik skupščine SR Slovenije Milan Kučan, predsednik republiškega izvršnega sveta dr. Anton Vratuša, predsednik republiške konference SZDL Mitja Ribičič, predsednik republiškega sveta zveze sindikatov Slovenije Vinko Hafner in predsednik republiškega odbora ZZB NOV Slovenije Janez Vipotnik ter mu toplo in pristržno čestitali k 69-letnici njegovega tako plodnega življenja.

Edvard Kardelj je prejel tudi čestitko TITA

Dne 26. januarja letos je bila v prostorih Kompasove galerije v Ljubljani slovesna otvoritev razstave »Računovodstvo in finance NOB 1941–1945«, posvečena 1. februarju – dnevu računovodskih in finančnih delavcev Jugoslavije. S praznovanjem letošnjega dneva računovodskih in finančnih delavcev vstopamo, kot je v slavnostnem govoru dejal Božidar Radunović, predsednik konference Zveze računovodskih in finančnih delavcev Jugoslavije, v petintrideseto leto od tedaj, ko je predsedstvo AVNOJ 1. februarja 1945 sprejelo odlok o poenotenem računovodstvu. Ta odlok je med zadnjimi finančnimi predpisi in ukrepi, ki so se začeli leta 1941 in nadaljevali med narodnoosvobodilnim bojem. Njegov končni sprejem je pripomogel, da smo osvoboditev naše države pričakali z »dokončno zgradbo« novih financ.

Z našimi dopisniki zavzeto in odgovorno

V četrtek, 25. januarja letos, smo imeli v Ljubljani srečanje z dopisniki TV-15. Ta, že tradicionalna oblika našega sodelovanja, je bila tokrat potrjena z vrsto delovnih sklepov. Zavzeto in odgovorno do naših bralcev ter do poslanstva, ki ga uresničuje naš časnik, so bile predlagane nekatere nove oblike dopisniškega sodelovanja. Ugotovili smo, da so posamezna območja naše republike v rubrikah TV-15 še vedno preskromno zastopana in da bi veljalo nameniti še več pozornosti zbiranju utrinkov iz doživetij udeležencev narodnoosvobodilnega boja. V prihodnje bo potrebno v našem časniku še hitreje in odločneje spregovoriti tudi o dogajanjih v krajih širom po Sloveniji, ki tako ali drugače vznemirjajo občane ali pa so vzrok posebnega zanimanja. Na ta način bomo potrjevali, da je ZZB NOV družbenopolitična organizacija, ki jo zanimajo vsa dogajanja v naši družbi.

Foto: TONE URBAS

Novo se oplaja z vrednotami parti-zanskega tovarištva in človečnosti

Del tega splošnega napredka ponazarja tudi cvetoče Cerkno, kar zlasti doživljamo mi, ki smo poznali to območje iz časa borbe, a zdaj semkaj redkeje zahajamo. Predvsem pa nas ob ugotavljanju vašega materialnega napredka navdušuje dejstvo, da modernizacija pri vas ni zadušila tradicij naše borbe, temveč, da novo klije, se oplaja in plemeniti z vrednotami parti-zanskega tovarištva in človečnosti. Prav ta topla človečnost je tista privlačnost teh krajev, zaradi katere ne prihajamo radi sem le mi, temveč tisoči iz domovine in zamejstva.

Kakor v času NOB tudi danes s konkretnimi akcijami, s spoštovanjem načelnih internacionalističnih stališč, ste tukaj, tako – kakor v vseh delih naše dežele, uresničevalci socialističnega sodobnega gledanja na sodelovanje med narodi. Saj smo v težjih pogojih v času NOB dokazali, da znamo ločiti fašista od Italijana in uresničevali skupno borbeno fronto proti fašističnim zatiralskim silam.

Tako je bilo delo Titovih partizanov vseh narodnosti na vseh mejah.

Temeljna protifašistična usmerjenost dalavskega razreda v preteklosti z vso svojo humano vsebino – mednarodno vzajemnostjo v boju zoper nečlovečnost – med vojno in po njej, je ustvarjala in ustvarja vedno več možnosti za vzajemnost tako delovnih ljudi sosednih narodov in držav, kakor tudi z vsemi narodi in delovnimi ljudmi v svetu, posebno še z žrtvami vsakršnih pritiskov in nasilja. Taka naša naravnost je narekovala iskanje novih poti in oblik za urejanja medsebojnih vprašanj narodov v sosesčini, pa tudi v svetu. Zatevala je premostitve nasprotij, saj gre vselej v bistvu za skupna vprašanja delovnega človeka. V tak širok okvir sodijo tudi naša prizadevanja za premostitev vsakršnih meja, seveda posebej s sosednimi državami. Znana so pretekla in sedanja prizadevanja za odprtost meja in odprtost naše družbe nasploh. Zato, ker smo notranje trdni, se ne bojimo srečanja z različnimi idejnimi tokovi, ki jih porajajo druge družbene skupnosti. Ne moti nas pretok ljudi in misljenj, spoznavanje raznih družbenih praks, v kolikor se seveda to sodelovanje drži osnovnih načel o aktivnem miroljubnem sožitju v svetu, ki mu je v ospredju tisto, kar naj človeštvo obvaruje pred vojno – pred netenjem žarišč, ki so lahko začetki splošne katastrofe.

★

Vida Tomšič v Cerknem, 28. januarja 1979

Si ti? Si res ti?

Petintrideset let je bilo treba, da so se srečali skojevci 3. tečaja

Petintrideset let je bilo treba, da sta se srečala pisatelj Ferdo Godina-Marko in nekdanji skojevec s Primorske Zdenko. Srečala sta se, obudila spomine, in se odločila za srečanje skojevcev 3. tečaja skojevske šole pri PK SKOJ.

Pred leti sva se našli z Belokranjko Olgo. Obujali sva spomine na vojne čase in privlekla je na dan drobno beležnico, na kateri je bilo napisano: Spomini na skojevski tečaj. Začeli sva prebirati kroniko in se ustavljati pri posameznih imenih. Ena druga sva spraševali: »Kje je ta, kje je oni?« Imeli sva tudi majhno fotografijo, vendar si vseh tovarišev nisva mogli več predstavljati. Obe sva si govorili, kako lepo bi bilo, če bi se zopet srečali. Olga je nekaterim s fotografije omenila željo.

Želja je ostala samo želja.

Lani poleti pa zazvoni pri meni telefon. Dvignem slušalko in slišim: »Tukaj Mlekuž.« Rekla sem samo: »Prosim.« In čakala, kaj bo sledilo. Kar zaslišim: »Tukaj tenente Zdenko.« Komaj je dogovoril ti dve besedi, se mi je vse zasmejalo in sledila so vprašanja: »Kje si, kako si me našel, kje so ostali?...« Dogovorila sva se za srečanje in tedaj mi je povedal, kaj se je zgodilo in česa se je lotil.

Bila sem prijetno zadovoljna, da se je našel človek, ki nas bo zbral, ki bo poiskal vse, zajete v spomin na mali fotografiji.

In res. Zagrizel se je v iskanje in niso minili trije tedni, ko mi je sporočil, da je že našel skoraj vse. Ugotovil je, da so trije umrli po vojni, eden, da se je smrtno ponesrečil kot letalski instruktor, in to tudi po vojni. Pri teh ugotovitvah je ostalo. Le za tri nekdanje skojevce tega tečaja ni ugotovil, ali so še živi, in če so, kje živijo. Treba bo torej še iskati.

Tretji tečaj skojevske šole se je začel 13. decembra 1943 v Kočevskem Rogu in srečanje je bilo 16. decembra 1978 v Ljubljani.

Lepo pripravljena soba, topla, zakurjena, je čakala, da sprejme bivše učence in njihovega učitelja, varuha in tovariša – Marka.

Začelo se je. Odprejo se vrata in mi, ki smo že bili v sobi in smo se že razspoznali in si že izmenjavali vprašanja sem in tja, smo tisti trenutek utihnili in se zagledali v vstopajočega. Tišina. Naenkrat se je nekdo hitro in veselo oglasil: »Čaven, si ti? Si res ti?« Drugi smo ga gledali, ugotavljali in iskali zvezo med današnjim Čavnom in Čavnom pred 35 leti.

Pa tako ni bilo samo z njim. Skoraj vse si moral predstaviti za polnih 35 let nazaj – in to ni bilo lahko.

Tu je bila tudi naša Bosiljka:

Takrat je imala 16 let, a s svojo mirnostjo in prizadevnostjo je bila kot mama, ki vse razume. Prišla je s Primorske, izpod Svete gore. Nepozabno bo ostalo, kako si je prizadevala, se trudila, da je lahko sledila in razumela predavanja. S kakšnim zanimanjem in željo, da bi razumela, da ji ne bi ušla nobena beseda, je poslušala naše pogovore. Kasneje mi je pojasnila, zakaj se tako težko odloči, da bi kaj vprašala ali povedala. Bala se je, da se ne bi znala pravilno izraziti in povedati, kar bi želela. »Veš,« mi je rekla, »v šoli nismo smeli govoriti slovensko, ker pa po italijansko nismo hoteli, smo raje molčali.« To je povedala tako milo-zvočno, da me je pretreslo.

Prišel je tudi naš takratni učitelj, naš tovariš Marko – Ferdo Godina. Prijetno ga je bilo zopet videti in poslušati. Pri srcu me je stisnilo, ko sem opazila, kako se nas vseh spominja. To ni bil edini tečaj, bilo jih je deset in s tem ne samo trideset, ampak tristo skojevcev. Pretresle so me besede, ko je govoril, kako se je čutil odgovornega za nas in kako je vesel, da je danes med nami, da smo skupaj. Veselje in zadovoljstvo je sevalo iz njega.

Tako se nas je našlo dvajset nekdanjih učencev skojevske šole.

Prišli smo iz raznih krajev, koder živimo danes.

Kakšni smo danes? Je v nas še kaj skojevskega, kakšno je naše delo, kakšni so odnosi in ali smo še lahko takšna družina, kot smo bili takrat?

Bilo je prijetno! Še se bomo srečali, tudi zato, da bodo zastavljena vprašanja našla odgovor.

VERA MORETTI
Ulica Pohorskega bataljona 253
p. Ljubljana

Zgodovinska resnica mora živeti

Proslavi šestdesetletnice bojov za severno mejo 1918/19 na rob

V imenu predsedstva republiške organizacije Zveze prostovoljcev borcev za severno mejo 1918/19 bi se rad zahvalil koordinacijskemu odboru za pripravo proslave ob šestdesetletnici teh bojov, posebej še predsedniku občinske konference SZDL v Mariboru. To je bila prav gotovo zadnja desetletnica bojov za severno slovensko mejo 1918/19, ki smo jo nekdanji borci – prostovoljci doživeli v še razmeroma velikem številu.

Želimo pa, da ostane spomin na te boje – kot živ dokaz, da so se tudi v letih 1918/19 našli v Sloveniji fantje in možje, ki so se zavedali, da ima, je in bo imel slovenski narod predvsem to, kar si sam pribori – s svojim delom, s svojo požrtvovalnostjo, bojevitostjo. Živa naj ostane zavest, s katere strani nam je v zgodovini grozila najhujša nacionalna nevarnost in da ta nevarnost še ni do kraja pemagana, kar nam dokazuje ravnanje Avstrijcev, dejansko Nemcev, s Slovenci. Šele ko bo Avstrija dala Slovincem vsaj to, kar se je zavezala v državni pogodbi 15. maja 1966, bomo lahko govorili o bistvenem zmanjšanju te nevarnosti.

Vse te ugotovitve naj bi prešle v naše zgodovinske učbenike, v šolske knjige. V tem duhu je bila sestavljena tudi resolucija jubilejnega občnega zbora naše zveze.

Za Maribor pa še posebej to: Nikdar ne bi smela izginiti iz naše zavesti zgodovinska resnica – da ne bi bilo mogoče postaviti v Mariboru, na Trgu svobode, spomenika revolucije, da bi ne bili danes zbrani na

Ogled razstave »bojev za severno mejo«, ki je bila na Jesenicah

proslavi, če ne bi bilo Maistra in njegovih soborcev, pomočnikov.

Še nekaj besed o Maistrovem spomeniku v Mariboru:

Ko je bil leta 1970 na pobudo ljubljanske organizacije naše zveze in ob velikem razumevanju občinske skupščine Kamnik postavljen v rojstnem kraju Rudolfa Maistra spomenik, je bil tudi v Mariboru, v mestu njegovega velikega delovanja, imenovan pripravljalni odbor za postavitev njegovega spomenika. Rečeno je bilo, da bo spomenik odkrit ob stoletnici njegovega rojstva, torej leta 1974. Do tega ni prišlo. Nato se je govorilo, obljubljalo, da bo spomenik postavljen ob šestdesetletnici bojov za severno slovensko mejo. Tudi to se ni izpolnilo. Ko je predsedstvo republiške organizacije naše zveze v pismu z dne 6. oktobra 1978 spročilo predsedstvu mariborske občinske skupščine resne pomisleke proti prenosu Maistrovega doprsnega kipa iz avle mariborske občinske skupščine v Št. Ilj – to je tudi prav ob šestdesetletnici bojov za severno mejo – nam je tovariš predsednik med drugim odgovoril:

– Hkrati vam sporočamo, da so vsi trije zbori skupščine občine Maribor soglasno sprejeli sklep, da se bo nova osnovna šola na območju krajevne skupnosti heroja Vojka v Mariboru, ki jo bomo začeli že prihodnje leto graditi, prav tako iz sredstev samoprispevkov delovnih ljudi in občanov, po programu, ki je bil sprejet z referendumom, imenovala Osnovna šola »Borci

za severno mejo«. Na tej šoli bo figuralika o bojih za severno mejo s poudarjenim likom generala Rudolfa Maistra. Na ta način delovni ljudje in občani občine Maribor postavljajo v Mariboru trajen spomenik generalu Maistru in vsem borcem za severno mejo, ki so se pred šestdesetimi leti postavili v branik slovenstva in naše domovine.

Ta izjava je razveseljiva, topla – čeprav njena vsebina v neki bistveni točki ne ustreza dogovoru, sklenjenem na sestanku republiške konference SZDL v Ljubljani 21. septembra 1977, ki sva se ga udeležila s tovarišem Mazejem. Toda o tem se bo mogoče, tako sem prepričan, še pogovoriti. Upam in želim, da bi morda nekoliko spremenjeno izpolnitev navedene obljube mariborske skupščine vendarle še doživeli.

Ob koncu še enkrat: Prirediteljem proslave šestdesetletnice bojov za severno mejo, pevcem, godbenikom, recitatorjem – iskrena hvala!

LOJZE UDE
p. Ljubljana

Obiščite nas – v Zasavju

Ko sem ondan prebiral časnik TV-15, katerega naročnik sem že od prve številke, se mi je porodila želja, da vam pišem. Rad bi povedal, da v njem objavljate opise mnogih bojov in akcij z vseh koncev in krajev naše ožje domovine, zelo malo pa je člankov iz Trbovlje, Hrastnika, Zagorja. Tudi tukaj živimo ljudje, ki se dobro spominjamo revolucionarnih dni pred in med vojno, po vojni. Tudi tukaj živijo borci, čeprav ne stanujejo v prav imenitnih krajih in prav bi bilo, če bi jih obiskal vaš novinar. Sam sem (in še nekaj jih je!) predvojni komunist in mi je še marsikaj ostalo v spominu. Veste, vsak najraje bere, kar je sam doživel in to, kar se je zgodilo v domačem kraju.

Zato: obiščite nas – v Zasavju.

TINE FRIGEL
predsednik ZB NOV »H. Hohkraut« Trbovlje
Ribnik 19
p. Trbovlje

Čuteče napisan sestavek

Odmev na »Ljubček – komisar v Gubčevi brigadi«, 2. številka TV-15

Danes sem v 2. številki TV-15 prebrala članek o bratu Ljubčku, ki ga je napisal Bogo Komelj, dolgoletni direktor študijske knjižnice »Miran Jarc« iz Novega mesta. Članek je lepo in čuteče napisan in srečna sem, da ste s tem tudi v našem časopisu počastili spomin nanj ob petintrideseti obletnici smrti.

Na žalost se je v naslov prikradla velika napaka. (Po čigavi krivdi, ne vem?) Ljubček ni bil nikdar komisar Gubčeve brigade, pač pa komisar v Gubčevi brigadi, se pravi eden od komisarjev in to komisar čete. Tudi to je bila takrat, leta 1942, odgovorna in častna dolžnost za tako mladega fanta, kot je bil Ljubček.

Najlepše vas prosim, da objavite popravek s pravilnim naslovom že v naslednji številki, da bi s tem onemogočili upravičeno kritiko nad tako očitnim spreminjanjem resnice.

DRAGICA KOVAČIČ-KOŠIR
Gospodarska 16
p. Maribor

PRIPIS UREDNIŠTVA: Napaki je botrovala naša – ne avtorjeva – nepozornost. Oprostite!

Kulturna dediščina, pokojnine lani in še kaj

Dne 24. januarja se je sestala komisija za vprašanja borcev NOV pri skupščini SR Slovenije. Na dnevnem redu je bila razprava o predlogih za izdajo zakonov: o starostnem zavarovanju kmetov s posebnim ozirom na kmete - borce NOV, predlog zakona o naravni in kulturni dediščini, predlog zakona o spomin-skem parku Trebče-Kumrovec ter informacija o gmotnem položaju upoko-jnih borcev udeležencev NOB, ki jo je pripravila Skupnost pokojninskega in invalidskega zavarovanja SR Slovenije.

Kako pa borci v pokoju?

Da bi dobili nekakšen vpogled v stanje in razmere, v katerih živijo nekdanji udeleženci narodnoosvobodilnega boja v pokoju, je pripravila Skupnost pokojninskega in invalidskega zavarovanja v SR Sloveniji poročilo, oziroma informacijo. Po teh podatkih je bilo v poletju lanskega leta (1978) v Sloveniji 59.838 upokojenih udeležencev NOV. Od tega števila prejema šestdeset odstotkov borcev pokojnine v razponu od 3500 do 6000 din. Nižje pokojninske prejemke od 3500 din prejema 30 odstotkov udeležencev NOV in le deset

odstotkov jih prejema pokojnine, ki so višje od 6000 din.

Kakor je znano, imajo udeleženci NOV pri uveljavljanju pravic iz pokojninskega in invalidskega zavarovanja nekatere ugodnejše pogoje od občanov, ki se upokojujejo po splošnih predpisih (spomeničarji, borci pred 9. 9. 1943, oziroma 13. 10. 1943 ...).

Informacija je bila ugodno ocenjena kljub temu, da so člani komisije pogrešali predlogov za reševanje nekaterih, v informaciji prikazanih, problemov. Čimpreje bo namreč treba zmanjšati razlike med borčevskimi pokojninami, tistim z najnižimi pokojninami pa pomagati bodisi s priznavalnimi bodisi na nek drug dogovorjen način.

Da bodo pričali še naslednjim rodovom...

Kaže, da bo k odpravljanju prevelikih razlik v pokojninskih prejemkih pripomogel obnovljeni, oziroma ponovno odprti rok za uveljavljanje posebne dobe, ki je bil zaključen 30. 6. 1978 in se bodo prvi pozitivni rezultati šele pokazali (v prvih mesecih tega leta).

Že podatek, da štejejo od skupnega števila evidentiranih »nepremičnih« spomenikov v SR Sloveniji spomeniki NOB in revolucije kar sedemnajst odstotkov (ali 2400 spomenikov) daje slutiti obsežnost problemov spomeniškega varstva - konserviranja, restavriranja in ohranjanja okolja teh spomenikov. Pravzaprav se je zavoljo večkratne »menjave« skrbnikov slabšalo še hitreje kot bi se sicer, zato je upati da bo novi zakon o naravni in kulturni dediščini (predlog tega zakona je ta hip v javni razpravi) urenil nekatera ključna razmerja v zvezi z varovanjem spomenikov NOB in ljudske revolucije.

Predlog zakona naglašava ohranjanje avtentičnega okolja spomenikov, dosledno evidenco (ki jo že ponekod izvajajo zavodi za spomeniško varstvo) in tudi skrb za nekatera zapuščena vojaška grobišča.

Trebče-Kumrovec

Izvršni svet SR Slovenije je predlagatelj zakona o spominskem parku Trebče-Kumrovec in uvodoma v predlogu tudi navaja razloge za izdajo takega zakona. Širše in ožje območje Kumrovca

in Trebče je namreč tako iz zgodovinskih kot kulturno-spomeniških in krajinskih stališč trajnega pomena za delovne ljudi.

Gre za povezavo dveh mejnih področij Hrvaške in Slovenije, ki sta izrednega historičnega pomena ne le zavoljo zgodovine NOB in revolucije, ampak tudi zavoljo bogate zgodovine kmečkega puntarstva in še posebno - zavoljo predstavitve življenjske poti tovariša Tita. Na Hrvaškem so že sprejeli zakon o spominskem parku Kumrovec, vendar pa obstoje vse, tudi zakonske možnosti za razširitev tega spominskega področja. O velikosti, oziroma obsegu tega spominskega področja sta se izoblikovala dva predloga in sicer poleg prvega »ožjega« še »razširjeni«, ki ga je predlagala skupščina občine Brežice. O obeh pa bodo morali premišljati in odločiti delegati.

Komisija za vprašanja borcev NOV pri Skupščini SR Slovenije je pod točko razno obravnavala še nekatere tekoče probleme in vprašanja ter tako plodno prispevala k izoblikovanju mnenj in stališč k predlogom novih zakonov.

B. Ž. J.

Nič več birokracije

V Beogradu je bila 23. januarja prva letošnja seja predsedstva zveznega odbora ZZB NOV Jugoslavije, na kateri so poleg nekaterih predlogov odlokov (10 točk dnevnega reda) obravnavali kot najpomembnejše predloge akcijskega programa zveznega odbora ZZB NOV Jugoslavije.

Sejo predsedstva je vodil in podal uvodno besedo predsednik predsedstva zveznega odbora ZZB NOV Jugoslavije, general Kosta Nadj.

Kosta Nadj je v uvodnem govoru opozoril na nekatere aktualne teme v našem družbenopolitičnem življenju in delu. Tako je naglasil, da bomo le s krepitvijo združenega dela in delegatskega sistema ter upoštevanjem doslednih načel samoupravnega sporazumevanja slabili in onemogočali različne vrste birokracije ter tudi moč posameznikov.

Predsednik predsedstva zveznega odbora ZZB NOV Jugoslavije je poleg posebne pozornosti, ki jo je namenil delegatskemu sistemu, opozoril še na razvijanje kolektivnega dela. Borci so ob različnih pojavih nepravilnosti in nesamoupravnega obnašanja v naši družbi hitro reagirali in se tudi čutilo dolžni mladini z lastnim dobrim delom dajati zgled, kako je treba zatirati samovoljo posameznikov ali skupin.

Kosta Nadj je spregovoril tudi o vrsti nalog, ki stoje pred borci v zvezi s samo notranjo reorganizacijo borčevske organizacije v smislu stališč in smernic tovariša Tita.

Tone Turnher, sekretar zveznega odbora ZZB NOV Jugoslavije je v nadaljevanju razprave ponovno poudaril, da so opredelitve zveze združenj borcev NOV Jugoslavije s sklepi določene na minulem 8. kongresu ZZB NOV, pri čemer pa je bil storjen že tudi korak naprej. O pobudah tovariša Tita je Tone Turnher dejal, da so prvineke za politično akcijo, kakor tudi za reorganizacijo vodenja.

Akcijski program zveznega odbora ZZB NOV Jugoslavije zajema poleg nalog, ki jih načelno nalagajo že sklepi 8. kongresa ZZB NOV in s statutom določeno mesto in vlogo jugoslovanske borčevske organizacije še vsa tista področja aktivnosti, ki so pri delu borčevske organizacije že uveljavljena pa se morajo tvorno nadaljevati. Negovanje revolucionarnih tradicij je eno najpomembnejših takih področij dela, katerega pomen je še zlasti zvečan s podružbljanjem.

Predsedstvo zveznega odbora ZZB NOV Jugoslavije je z nekaterimi pripombami, spremembami in dopolnitvami sprejelo predlog akcijskega programa zavečajoč se, da bodo vse začrtane naloge lahko uspešno reševane le z vsestranskim sodelovanjem republiških in pokrajinskih organizacij ZZB NOV.

B. Ž. J.

Iz zveznega komiteja za vprašanja borcev in vojaških invalidov

Zvišanje letnega prejemka za okrevanje

Nosilci »Partizanske spomenice 1941« in španski borci imajo poleg ostalega pravico do uveljavljanja letnega denarnega prejemka za okrevanje. Ta pravica je predpisana z zveznimi zakoni, s katerimi so tudi sicer predpisane pravice teh borcev.

V začetku vsakega leta se ugotavlja višina letnega prejemka za okrevanje - za tekoče leto. Predsednik zveznega komiteja za vprašanje borcev in vojaških invalidov je namreč zadolžen, da poskrbi, da se ti prejemki vsako leto uskladijo z rastjo

življenjskih stroškov. Ko Zvezni zavod za statistiko ugotovi odstotek porasta življenjskih stroškov, izda predsednik Zveznega komiteja za vprašanja borcev in vojaških invalidov odločbo o višini letnega denarnega prejemka za okrevanje, s katerim se prejemek iz preteklega leta poviša za ugotovljeni odstotek porasta življenjskih stroškov. Odločba je objavljena v Uradnem listu SFRJ. polno-močna pa je po preteku osmih dni od objave.

Za to leto je izračunano povečanje teh prejemkov za 14,3 odstotke in znaša

5300 din (odlok o tem je objavljen v Uradnem listu SFRJ št. 3 devetnajstega januarja 1979).

Istočasno z izplačili prejemkov za okrevanje se vršijo priprave za izplačilo letnega denarnega prejemka, ki pripada nosilcem ordena narodnega heroja in ordena Karadjordjeve zvezde z meči. Višina tega prejemka je določena z zakonom in znaša 1500 din. Ta vsota se za razliko od prej opisanega prejemka za okrevanje ne povečuje glede na porast življenjskih stroškov.

Razlika v značaju teh

dveh prejemkov je v tem, da imajo člani družine (vdova in otroci pridobitno nesposobni) narodnih herojev in nosilcev Karadjordjeve zvezde z meči po smrti slednjih pravico do letnih denarnih prejemkov v isti višini, kot so bile dodeljene samim odlikovancem, medtem ko člani družin spomeničarjev in španskih borcev te pravice nimajo, ker je bil prejemek za okrevanje namenjen le neposrednemu koristniku - torej borcu spomeničarju, oziroma španskemu borcu.

B. Ž. J.

Prva seja predsedstva Zvezne konference ZRVS Jugoslavije

Podpora kolektivnemu vodenju

»Mednarodni položaj in negativne težnje v njem očitno nalagajo naši državi obveznost, da posveča vprašanjem sposobnosti in pripravljenosti naše samoupravne socialistične družbe izjemno pozornost.« je dejal predsednik Zvezne konference ZRVS Bogdan Pecotić na seji, ki je bila minuli četrtek v Beogradu. Na tej seji so med drugim preučili tudi program dela Zvezne konference ZRVSJ ter njenih organov in teles v letu 1979, predlog o organiziranju posvetovanja o idejno-političnem usposabljanju, marksističnem izobraževanju in splošnovojaški izvežbanosti rezervnih vojnihih starešin, ki bo, kakor je predvideno, organizirano v septembru tega leta.

Kar zadeva metode dela v organizacijah ZRVS, zlasti na zvezni ravni, v republiških in pokrajinskih konferencah, je velikega pomena vključevanje v širše družbene razprave o problemih, ob katerih se angažirajo, pri tem pa je poudarjena iniciativa tovariša Tita o potrebi nadaljnega razvijanja kolektivnega vodenja na vseh ravneh. Predsedstvo in vsa zveza ZRVS podpirajo in sprejemajo to Titovo dalekosežno iniciativo, saj vidijo v njeni realizaciji veliko spodbudo in jasno smer aktivnosti za nadaljnjo demokratizacijo in zorenje funkcije delegatskega dogovarjanja ter odločanja v naši samoupravni socialistični družbi.

po 4. julu

Kljub deževnemu vremenu in poledeneli poti se je sobotne slovesnosti ob 35-letnici zločina napada na 6. partijski tečaj v Cerknem udeležilo veliko število slušateljev vseh sedmih partijskih tečajev, ki so bili med NOB na Primorskem, ter svojci padlih. Med udeleženci so bili tudi dr. Joža Vilfan in Lidija Šentjura, člana sveta federacije, medobčinska sekretarja severnoprimske in gorenjske regije, predstavniki družbenopolitičnih organizacij republike in občine ter skupščine občine Idrija, delegacija KP Italije iz Rizzija ter krajanje Cerkna in okolice. Slovesnost je v dvorani tovarne Eta začel Vladimir Zajc, sekretar občinskega komiteja ZK Idrija.

V slavnostnem govoru je tovarišica Vida Tomšič, članica predsedstva SR Slovenije, poudarila, da je to letošnja prva proslava v počastitev 60-letnice KPJ in partijskega šolstva.

Zaustavila se je ob zločinu okupatorja 27. januarja pred 35 leti v Cerknem. Način, ki so ga Nemci pred 35. leti prvič uporabili na Primorskem, tudi danes uporabljajo razne črne in rdeče brigade. Spomnila se je komunistov, ki so ječe, kjer so bili zaprti, spremenili v šole marksizma in leninizma. Partija je tudi med NOB skrbela za izobraževanje kadrov. V teh šolah se je kovalo bratstvo in enotnost. Vključevali so komuniste, ki so že pri učenju in delu pokazali pripadnost partiji. Tako se je treba tudi danes izobraževati ob delu. Žrtve NOB nas zavezujejo za predanost stvari, za katero so padli. Ne resolucije in akti, temveč akcije so nam potrebne.

Spomnila se je tudi pred kratkim umrlega Jožeta Primožiča-Miklavža, predanega revolucionarja s Cerkljanskega. **Ob koncu je tovarišica Vida Tomšič omenila tudi obmejno sodelovanje, ki je most prijateljstva med narodi.**

Tončka Perlič je dala pobudo za zbiranje zgodovinskega gradiva o partijskem šolstvu. V pomoč bo tudi osnovna šola, spomenik NOB v Cerknem.

V kulturnem programu so sodelovali: godba na pihala tovarne Eta v Cerknem, komorni zbor »Zorko Prelovec« iz Idrije, tamburaški zbor iz Rateč pri Škofji Loki, gojenka glasbene šole iz Kranja in harmonikarja iz Idrije. Odlomke iz spominov slušateljev partijskih tečajev so brali: Saša Miklavc, član mestnega gledališča iz Ljubljane in Jože Kovačič, član gledališča iz Kranja ter dijakinja šolskega centra v Idriji.

Po slovesnosti v dvorani so udeleženci odšli k spomeniku 47 padlih na Brdcih. Ob spomeniku je zapel moški pevski zbor »Peter Jereb« iz Cerkna. Ob recitacijah so predstavniki gospodarskih in družbenopolitičnih orga-

Ob 35 letnici zločina

Zgodilo se je v Cerknem

nizacij položili vence in cvetje k spomeniku. Vod pripadnikov JLA pa je izstrelil častne salve.

Ob tej priložnosti so učenci osnovne šole v Cerknem pripravili razstavo »Primorska ob osvoboditvi«. Razstavili so gradivo in dokumente o NOB na Cerkljanskem, ki so jih zbrali v nekaj letih. V hotelu Eta pa je razstavila svoje slike slikarka Fanči Gostiša iz Idrije.

Vrnimo se v čas pred 35. leti, ko se je v Cerknem naselila partijska šola. Slušatelji so bili nameščeni v skupinah po hišah. Pouk pa so imeli v Ljudskem domu. To je prišlo na uho komandi planinskega bataljona »Heine« v Idriji. Izbrali so okrog 130 najbolj drznih nemških vojakov in poverili vodstvo poročniku Teichmannu, ki je vodil skupino v zahrbtnem napadu na Cerkno. Izdajalec je gotovo vedel, da so brigade, ki so se navadno zadrževale v cerkljanskih hribih, na pohodu. Sicer je vodil skupino po skrivnih poteh. Prvi je srečal nemške vojake pokojni Franc Bevk na Kladju pri Cerknem. Takoj je obve-

Na proslavi ob 35-letnici zločina v Cerknem

stil kurirja divizije, ki je čakal na vezo v bližnji hiši. Bil je prepozno. Nemci so šli po najkrajši poti skozi gozd proti Cerknem. Pred Cerknem so naleteli na partizanskega stražarja, ki so ga takoj ustrelili in potem vdrli v vas. Kako so doživeli to jutro slušatelji in drugi v Cerknem so nam nekateri pripovedovali.

Slavica Trošt-Pravica: »Delala sem na terenu na Planoti (Šentviška gora). Udeležila sem se 6. partijskega tečaja, ki se je začel v Trebuši oziroma v Čepovanu in se zaradi var-

nosti nadaljeval v Cerknem. Stanovala sem v neki hiši skupaj s še nekaterimi tečajnicami. Tisto jutro je ena odšla po zajtrk. Vrnila se je in povedala, da so v vasi Nemci. Takoj sem pomislila na beg. Ko sem tekla po hribu navzgor, sem dohitela Milojko Štrukelj iz Solkana. Bila je hudo ranjena. Vrnila sem se v bližnjo hišo, kjer sta bili še dve drugi tečajnici. Skozi okno smo zagledale Nemca, a je odšel naprej. Videle smo, kako so Nemci streljali ranjence, ki so ležali po hribu. Še

danes se čudim, kako sem ostala živa.«

Isto nam je pripovedovala Ema Šuligoj-Makuc, ki je stanovala skupaj z Milojko in Slavico.

Ludvik Petelin je prišel na tečaj iz 19. Kosovelove brigade. Tisto jutro je stal pred hišo, kjer je stanoval še z nekaterimi tovariši. Za prve strele se nismo niti zmenili. Ko je pritekla neka ženska in povedala, da so Nemci v vasi, je segel po orožju, se spustil v strugo in tekla po vodi proti Novakom.

Franc Stefančič je bil v zaščitni četi. Tisto jutro je bil na straži ob cerkvi. Po udoru Nemcev v vas se je skrnil na podstrešje neke hiše, kjer je bil le kake tri metre stran od Nemca, ki je preiskoval hišo. Potem je skočil v strugo potoka in tekla proti Novakom. Z nekaterimi, ki jih je dohitel, so ugotovili, da streljajo po njih iz zvonika.

Cvetka Simčič je prišla na tečaj iz briško-idrijskega okrožja. Tisto jutro se je sestala skupina deklet, ki so skupaj stanovale. Zaslišale so strele in pogledale skozi okno. Zagledale so Nemce. Bežala je proti Brdcem, kjer je naletela na ranjeno Miloj-

ko. Spustila se je v dolino. Pravi, da še danes ne ve, kod je hodila potem. Ko se je vrnila v vas, je ugotovila, da je od petih ostala sama.

Stanko Hvala in Franc Likar sta stanovala skupaj s še dvema tovarišema. Ko so bežali iz stanovanja, sta dva padla že pred hišo. Tovariš Stanko je tekla proti Novakom in se rešil. Franc Likar pa je bežal na Brdce. Bil je ranjen v obe roki. Potem so ga še trikrat ustrelili s pištolo v glavo. V nekem kozolcu so ga našli rešitelji.

Danilo Perčič je obiskoval 7. partijski tečaj, ki je bil izmenoma v Gorjah in Labinjah pri Cerknem. Prihajal je iz Briško-beneškega odreda. Na Banjski planoti je izvedel za tragični dogodek, kjer je potem čakal na poziv.

Anton Petrovčič, star 19 let, je padel v Cerknem kot borec zaščitne čete. Starši so o smrti sina izvedeli šele spomladi, čeprav so sosedje vedeli že naslednji dan po smrti.

Tega dne je bilo predvideno predavanje v popoldanskem času zaradi nevarnosti bombardiranja. Najmanj pa so pričakovali napad s te strani. Napad je trajal le kratek čas. Partizani so iz Čepelze nad Cerknem pričeli streljati s topom. Zato so se Nemci hitro umaknili proti Želinu.

Poročnik Teichmann je po vrnitvi v Idrijo poročal, da so pobili 112 partizanov, kar je bilo seveda daleč od resnice. Poročilo navaja dalje, da je višji lovec Gatterer sam z brzostrelko in bombami uničil v nekem jarku 25 partizanov. Verjetno bi bilo žrtev še več, če Nemci ne bi bili pripravljeni k umiku iz Cerkna.

Prvi partijski tečaj se je začel že 27. oktobra 1943, sledila sta še dva krajša. 4. tečaj se je začel 9. decembra 1943 na Vojskem in je bil kmalu napaden. Tu sta padla tovariša Stefan Zidanšek-Zlatko in Stanislav Ferjančič-Mojko. Tečajniki so delo nadaljevali na kmetiji v Gačniku na Vojskem.

Po tem tečaju je poimenovala podružnična šola na Vojskem. Osnovna šola v Cerknem je žarišče nadaljevanja tradicij NOB.

★

Hiše in kozolci na Brdcih propadajo in bodo izginili iz spomina, ko jih ne bo več. Spomin na strašen dogodek pa bo ostal. Ostal bo tudi spomin na mlade, ki so tu dali svoja življenja pod strelo zločincev. Na spomeniku 47 padlim vsak večer zagori lučka... Pogosto so tu sveži vencji in cvetje. Sem prihajajo številni turisti.

Krajevna skupnost in krajevna organizacija ZB Cerkno bosta še letos uredili spominsko pot iz naselja do spomenika na Brdcih.

Milena Bac-Bokša

Janez Jeram

OB 60-LETNICI SKOJ

Skojevci spet aktivni

Letos proslavljamo 60-letnico ustanovitve KPJ in SKOJ. Ob tem si nekdanji aktivisti SKOJ zastavljamo važno nalogo v želji, da bi z našo pomočjo čim dosledneje in verodostojneje napisali zgodovinarji proročilo o delovanju te velike revolucionarne organizacije jugoslovanske mladine, ki je pod vodstvom KPJ pokazala brezprimerno junaštvo in požrtvovalnost v borbi za osvoboditev delovnega človeka ter za zmago socializma.

V zveznem merilu se pripravljamo znanstveni projekt, ki bo opisoval delo SKOJ pa obdobjih, in sicer od 1919-1941, nato od 1941-1945 in še delovanje po vojni. V zgodovino revolucionarnega mladinskega gibanja bo vključeno tudi delo USAOJ.

Republiški odbor za proučevanje zgodovine revolucionarnega mladinskega gibanja v Sloveniji se obrača na preživele aktiviste SKOJ s prošnjo, da bi pri zbiranju gradiva pomagali.

Tečejo priprave, da bi povsod, kjer imamo okrožne odbore aktivistov OF, organizirali tudi odbore mladinskih aktivistov. Vanje bi zajeli tiste aktiviste, ki so delovali v

okrožnih komitejih SKOJ in voditelje okrajnih mladinskih vodstev med NOB. Člani teh odborov naj bi delovali po občinah in tako bomo lahko pritegnili k sodelovanju vse bivše mladinske aktiviste, ki se gotovo marsikje hranijo dokumente o mladinskem delu. Za začetek bi napravili kadrovske pregled mladinskih aktivistov po Sloveniji in organizacijsko shemo delovanja po obdobjih.

To bo seveda težko in dolgotrajno delo, toda z vztrajnostjo in s pomočjo širokega kroga nekdanjih skojevcev lahko zberemo marsikaj in dokumentiramo tako, da zgodovinarjem – poleg že obstoječih arhivov in naše pomoči – ne bo težko prikazati vso veličino borbe slovenske mladine pod vodstvom KPJ in SKOJ. Zbrali bi imena posameznikov, imena krajev, število organizirane mladine, poročila o izvajanju raznih akcij in seminarjev. Ne smemo več odlašati, kajti vsak dan redči vrste aktivistov SKOJ in z njimi za vedno odhajajo dragoceni podatki o delu in junaštvu naše mladine.

So srečanja, ki ostanejo v spominu. In besede, čeprav je vmes preteklo precej vode, ne izgube na blesku. Prišle so iz Slovenije, Hrvaške in Črne gore. Za to, da bi obudile spomine na dni, ko so z oznako političnih zapornic trpele v temnicah fašistične Italije. Si stisnile roko.

»Čutim, da sem bila v življenju za nekaj prikrajšana...« mi je rekla tovarišica Angelca. Takrat, leta 1977.

Mihova mama z Bločic

Angelca Žnidaršič-Košir. Z Bločic je doma in po domače so jim rekli pri Mihovih.

– Menda je bilo deset otrok. Veliko. Kot da bi hruško otresel, je rekla mati Jožefa. In oče Janez se je ob tem vselej hudo-mušno nasmehnil. Sedem nas je preživelo rano otroštvo, pet fantov in dve dekleti: Janez, Marija, Andrej, Jože, Alojz,

Angelca Žnidaršič-Košir leta 1944, na prsih ima značko aktivistke OF

Angelca, Edvard. Gruntarji nismo bili. Kruha pa ni manjkalo, če drugega ni bilo, je bil ječmenov.

Bločice. Trideset hiš štejejo in Mihova je bila bolj proti koncu. Vas leži med Grahovim in Novo vasjo, se spogleduje z Bloško planoto.

O materi govori:

– Rada je brala in v vasi je bila prva naročnica Mohorjeve knjižnice. Na podstrešku je bila velika skrinja, polna pisane besede. Spominjam se vsake knjige. Carski sel, Robinson, Peklenški ogenj. Vsa vas vkup jih ni imela toliko in še sposojali smo jih. Tudi na Domoljuba smo bili naročeni. Za knjigo je moralo biti, čeprav nismo lahko živeli. Koliko podlistkov je imela izrezanih! Napredna, razumna žena je bila. Med vojno je prebirala Slovenskega poročevalca, politično literaturo. Bila je prva sekretarka odbora AFŽ v vasi ter članica odborov OF in RK.

K nam so prihajali otroci iz vse vasi. Kar po tleh so sedeli, mama pa na zapečku. Samo da bi jo poslušali. Tako živo je znala

Mihove mame otroci

So srečanja, ki ostanejo v spominu. In besede, čeprav je vmes preteklo precej vode, ne izgube na blesku. Prišle so iz Slovenije, Hrvaške in Črne gore. Za to, da bi obudile spomine na dni, ko so z oznako političnih zapornic trpele v temnicah fašistične Italije. Si stisnile roko.

»Čutim, da sem bila v življenju za nekaj prikrajšana...« mi je rekla tovarišica Angelca. Takrat, leta 1977.

pripovedovati, da jo je so-sedov Lojzek vprašal:

»Ste ga poznali, Marti-na Krpana?«

»Iz Štorovega sem doma, samo petnajst minut peš hoje do Zavrha... to je res,« se je nasmehnila Mihova mama. »Poznala pa ga nisem.«

Tako je bilo iz dneva v dan. Do treh ponoči je brala pri priviti petrolejki. Le za kakšne pol urice je zatisnila oči in že je vstala. Oče je šel na pot, fural je. Žgance je bilo treba skuhati. In dobra je bila. Kot med. Berača ni odgnala od hiše, čeprav včasih se za sol ni bilo. Če ne drugega, mu je dala suhih hrušk.

S skojevko pa kot smo se dogovorili

Vojna. Najmlajši Edvard je napolnil deset let, pa je že delal za narodnoosvobodilno gibanje. Kot vsa družina. Se ga vidi, kako je leta 1942, v prvi polovici je bilo, nesel literaturo na Bloško polico, do Mlakarja. Angelca je imela petnajst let in v SKOJ so jo sprejeli 1. maja 1942. Tridesetletni Janez, najstarejši, je bil terenski politični delavec, partijec. Skupaj z Janezom Žnidaršičem in Matvezem Drobničem so bili prva partizanska trojka v vasi. Andrej je šel k partizanom spomladi 1942.

Žnidaršičeva domačija z Bločic je bila partizanska javka.

Bilo je marca 1943.

– Pri nas so bili trije partizani. Ivan Hiti-Igor, Matija Mele in Toni Logar-Rudi. Z Mokrcja so prišli, na okrevanje. Pravkar sem se vrnila iz Žirovnice. Njihove obleke so se sušile na peči, čevlji so bili zakrpani. Bili so tako rekoč goli, bos. Mračilo se je že, ko so se belogardisti pripeljali s sanmi. Sreča, da so bili partizani v skednju, oddaljenem kakih petdeset metrov. Oče jih je videl, prekletnike, kako prihajajo. Oprtal si je koš na rame in pohitel, da opozori naše. Čevlje je mama zmetala v pepel pod ognjiščem in obleke prekrila z žaklji. Najbolj se je bala za Hiti-jeve suknjič. Če ga odkrijejo. Oznaka položajnega komandirja, dve pokončni rdeči črti in peterokraka, bi bila lahko usodna. Še trenutek in hiša je bila obkoljena.

»Ta naj bo pred hišo,« je zakričal belogardist in s prstom pokazal name. Dva sta me stražila. »Če bosta slišala strel, smo bandite našli. S skojevko pa kot smo se dogovorili.« Ničesar ne bom povedala, samo da me hitro ubijejo. Tako sem razmišljala.

Angelca še danes ne more razumeti, kako se je lahko vse to dobro končalo. Padla je komanda in odšli so. Mama je prinesla

Janeza so ustrelili 19. decembra 1943 kot talca nad Planino, Andrej je padel 20. maja 1942 kot partizan pri Sv. Vidu, Lojze pa je umrl 11. januarja 1943 na Rabu

krompir v juhi in oče je dal poslednje žganje. Fantje so pili kar iz steklenice. Kot da bi bil praznik. In bil je.

»Pri nas niste več varni,« je rekel oče. »Ne vi in ne mi, pojdite na varno.«

Ko se danes srečata, ji Ivan Hiti-Igor vselej reče: »Čudno. Vse smo popili, a nismo bili pijani... Preživel sem marsikaj hudega, tega dne pa ne bom nikoli pozabil. Z besedami se to težko pove. Kajne, Angelca?«

Moji bratje: Janez, Andrej in Alojz

Se je gledala smrti v oči, ne enkrat.

Junij 1943. Izdaja. Našli so partizansko literaturo. Aretirali so očeta, mater, Edvarda, Angelco. Prvo so bili zaprti v Grahovem. Tu so bili še skupaj. Pozneje so ju z mamo odgnali na sodišče, v ljubljanske zapore. Oče je kapitulacijo Italije dočakal v zaporu v Cerknici, Edvarda pa so izpustili.

– Grahovo. Enajst let je imel Edvard in kako so ga pretepali. Ko smo se zju-

traj dobili pri umivanju, je skrival roke za hrbtom. »Edo, umij se,« mu je toplo rekla mama. Šele potem smo videli, kaj so počeli z njim. Jokal je.

»O, moj ubogi brat Edvard!« reče tovarišica Angelca. Kot da je bilo včeraj, ne pred tolikimi leti.)

Radi so se imeli Mihovi otroci. Boda jih je družila, trpljenje. Kadar so se kregali, jim je mama govorila: »Ne tako, otroci mo-

zgradbe v Cigaletovi smo dobivale poročila, vsak dan in ob isti uri, z gluho-nemo govorico. Kakšna organizacija!

Transport za Italijo je odpeljal 24. avgusta 1943.

Takrat je imela sedemnajst in mama triinpetdeset let. Koper. Potem so ju ločili. Peruggio, Firenze. Spominja se Pepce Kardeljeve in političnih ur. Zgodovina potovanja skozi čas. O tem so se učile. In o sojetnici govori.

ji... prišli bodo časi, ko boste želeli videti senco drug drugega.« In prišli so. Spominja se mame iz prvih povojnih let. Fotografije padlih sinov so bile na steni. Skupaj jih je dala, drugo ob drugo, jih poljubljala. »Tako čudno se mi zdi, Angelca, da se mi po licih še niso naredili grabni, od solz,« je govorila.

– Lojze je imel devetnajst let, ko je umrl na Rabu. S kruhom v ustih. Janeza so izdali. (»Poza-bila sem povedati: Lojze-ta in Janeza so pobrali med roško ofenzivo in odpeljali na Rab.«) Ko se je vrnil z rabsko brigado, so ga 19. decembra 1943 aretirali in še isti dan ustrelili kot talca nad Planino. Andrej je padel 20. maja 1942 kot borec Krimskega odreda, partizan, pri Sv. Vidu.

Sodišče, ljubljanski zapor, transportna soba številka triinosemdeset.

– Šestnajst do dvajset nas je bilo, ko smo dobile sporočilo, da so odpeljali na streljanje komandanta Radovana. Stale smo okrog mize in tiho zapele »Kot žrtve ste padli... Iz

Angleca ji je odstopila svoje mleko. Dobivala ga je kot mladoletnica in še dve olici povrhu. Tako slaba je bila, od mučenja. Na dveh opekah so zažgale lase in ga segrele. Za Solzo, tako ji je bilo ime. Mamo so spustili teden dni prej in je še videla Janeza, Angelca ga ni več.

Spet je delala, še večjo voljo

Bilo je decembra, ko se je vrnila. Med veliko nemško ofenzivo. S Tončko Razdrihovo, po domače Štefanovo sta izstopili na Rakeku. Snežilo je. Nekdo iz Nemške vasi ju je peljal. Oče je sedel na zapečku in Edo, mati. Tudi skojevka Tončka Žnidaršičeva, ki je v tem času pazila na hišo, pomagala. »Ljubi otrok, samo da si doma,« je rekel oče. Mama je skuhalo rižoto. Mislila je, da jo bo pojedla s krožnikom vred. Tako je bila sestradena. Pa je je samo dve žlici. Več ni mogla.

Samo dve žlici. Spet je delala, še z večjo voljo. Angelca Žnidaršič:

članica rajonskega odbora ZSM, okrožnega in okrajnega komiteja SKOJ, obveščevalka... sekretarka SKOJ za Bločice.

(»Bi še koga omenili?«

»Dosti jih je. Morda Danico Krajc, poročeno Tomšič. Skojevko iz Grahovega. Isti dan sva bili aretirani in kolikokrat skupaj v akciji. Tudi takrat, ko sva v Cerknici trosili partizansko literaturo.«)

Leta 1944 so jo iskali črnorokci iz Rupnikovega bataljona na Rakeku. Bila je na konferenci v Čabru. Prišli so ponoči in s titovkami na glavi:

»Mama, je Angelca doma?«

»Na konferenco je šla...«, je odgovorila in beseda je zastala. Videla jih je, več kot dvajset, oblečenih v belo. Ne, to niso partizani.

»Tri si že pokopala, te ti ne bi bilo treba, na koščke je jo razrezali,« je kričal eden izmed njih. »Vas v zaporih ni pamet srečala?«

Strah in groza. Isto noč so v Grahovem ubili Francko in Janeza Levarjeva, pa Janeza Krajca, Nžicovega. Tudi Angelco bi, če bi jim prišla v roke. Iskali so Justi, Reziko Krajc, Pobili bi vse, le dobili jih niso.

Poslej ni bila več doma. Svobodo je dočakala na osvobojenem ozemlju v Črnomlju:

»Notranjka, domov bo treba,« je rekel France Strle-Nino. In kilogram moke ji je dal, da speče kruha. Za popotnjo.

(Za trenutek utihne. Potem reče: »Morda bo kdo mislil, da je to bajka. Pa ni bila.«)

Spomin se vrne v leto 1944:

Hajka na partizane. Dež je lil kakor iz škafe. Iz kraja v kraj so bežali, tedne dni, kot preganjene zveri. Trava, Draga. Tam ob potočku so zagledali mulo. Ubilo, sprano od dežja. Malo naprej mulovodca. Granata ga je. Iz žepa je visel robček in šivanka s koncem črnega sukanca. Mu ga je dala mati? Dekle? To je pomislila.

★

»... prikrajšana sem bila za mladost,« reče Angelca Žnidaršič-Košir, ko se poslavljava. Vem, da je misel nedorečena. Zakaj, to sama najbolje ve. Ne pritožuje se in ne tarna. Ni iz takšnega testa. Hči Mihove mame je. Takšni so vsi Žnidaršičevi otroci. »Rada se vracam na Notranjsko... Lepa je. In ko razmišljam o tistih dneh, se mi zdi, da jih loči od današnjega le prespana noč. Nič več!«

Milena Štrajnar

MUROVCI

Srečanje na Pečinah

Primorsko ljudstvo so dolga leta zaničevale, poniževale in izkoriščale italijanske fašistične oblasti. Toda Primorci so se zagrizeno borili, da bi pregnali fašizem s slovenske zemlje.

Lani smo se preživeli kurirji karavle P. 21.2. reletni sektor, po 33 letih spet zbrali. Srečanje je organiziral Ignac Laharner s Pečin v sodelovanju KS Pečine, ZB NOV Pečine in MO Pečine. Komandir karavle Miha Brovč-Breza iz Koritnice je po končani proslavi prebral pošto, ki so mu jo prinesli štirje mladi pionirji s Pečin, preoblečeni v partizane. S krajšimi navodili in odgovorom jih je napotil naprej na javko. Kurirčki so kmalu odšli in se znašli v »zasedi«. Vnela se je borba. To je bilo presenečenje za vse zbrane.

Srečanje je bilo na Pečinah v Murovcih pri Piskovi domačiji. Tu smo kurirji mnogokrat dobili toploto in hrano. V neposredni bližini karavle je bila še Laharnerjeva domačija (po domače pri Špičku), ki nam je kljub številni družini nudila vse, kar je pač zmogla. Njihove hčere so nam pomagale kot pomožne kurirke.

Karavla P. 21 je več kot leto dni taborila na enem mestu na Pečinah. Za nas sta vedeli le ti dve domačiji. Vzdrževali smo zveze s karavli: P. 22 v Jalunku pri Ljubinu, P. 7 v Gorenji Trebuši in P. 35 na Cerkljanskem ter še z raznimi vojaškimi enotami in civilnimi oblastmi na Šentviški pla-

noti. Naše poti so tekale v razne smeri; čez ceste, reke in železnice. Proga po Baški grapi je bila zastražena, bunkerji so bili tako gosti, da so se sovražni vojaki med seboj videli. Nadzorovale so stalne patrole. Kljub taki nevarnosti smo kurirji vsak večer prečkali progo. Lužnik s svojo domačijo tik ob progi nas je obveščal o nevarnosti. Pozimi je za nami brisal sledove v snegu. Na tej poti so nam večkrat pripravili zasedo, da smo morali menjati prehod. Nastavljali so nam tudi mine, a nas ni zaustavila nobena stvar. S karavlo P. 22 smo imeli ob mraku dogovorjeno javko pri Bači. Vsak večer smo morali čez to nevarno progo, da smo oddali drugim kurirjem pošto in literaturo. V Spodnji Trebuši smo imeli javko s karavlo P. 7 in P. 35. Tja smo hodili v dopoldanskem času. Med potjo pa smo še pri zaupnih aktivistih oddajali pošto in jo od njih sprejemali. Prebivalci Šentviške planote so nas vedno prijazno sprejemali.

Večkrat smo vodili funkcionarje civilne in vojaške oblasti. Navadno sta šla dva kurirja, lahko tudi več. V naši karavli smo bili sami prostovoljci iz okoliških vasi. Izdalca med nami ni bilo.

Ko sva šla nekoč s kurirjem Maksom Hvalom na zvezo, sva naletela na nastavljeni mini. Še pravočasno sem jo opazil, jo previdno pobral in položil stran od poti. Maks je naletel na drugo, a je ni vedel. Eksplozirala je in ga ranila. Ni je smrti brez življenja, ni svobode brez trpljenja. Tudi v naši karavli ni šlo brez žrtev. Od aprila 1944, ko sem prišel za kurirja, pa do konca vojne so padli štirje kurirji in to prav v zadnjih mesecih. Februarja 1945 so na Pečinah padli v zasedo kurirja Janez Lipušček in Ignac Kofol, bivši komandir Gabrijel in Dragarjev iz Zatočina (Miško), ki so ga pozneje v Trnovskem gozdu po hudem mučenju ubili. Marca 1945 sta šla dva kurirja na javko v Spodnjo Trebušo. Prišla sta v zasedo. Zdravko Podgornik je padel, Franc Mrak pa je bil le lažje ranjen in je ušel.

V dobrem mesecu je karavla izgubila kar tri kurirje. Dobili smo le enega novega in tudi ta je v zadnji ofenzivi padel. Od desetih nas je ob koncu vojne ostalo le še šest.

ALOJZ MUNIH

LJUTOMER

Padlo je 5 talcev

Krajevna organizacija ZB NOV Ljutomer je s sodelovanjem krajevnih skupnosti in ostalih družbenopolitičnih organizacij Ljutomer odkrila spomenik za prvi občinski praznik mesta Ljutomera v letu 1978. Nemci so 15. januarja 1945 streljali talce v gozdu ob cesti proti Cezanjevemu. Privedli so jih iz ljutomerskih zaporov. Ustreljeni so bili: Stanko Topolnik, kmečki sin iz Banovec, Ignac Ficko, posestnik iz Kamenščaka, ruska partizanka Fina in še dva neznana možka.

STANISLAV FEUŠ

IZOLA

Poročilo o delu združenja

Na seji občinskega odbora ZBZB NOV Izola v decembru preteklega leta je predsednik Srečko Vičič podal poročilo o enoletnem delu združenja.

Leto 1978 je bilo zelo razgibano v družbenopolitičnem življenju, bilo je leto kongresov in dogovarjanj za čimbolj uspešno razvijanje socialističnega samoupravnega sistema. Tudi borci NOV so vključeni v raznih družbenopolitičnih in samoupravljaljskih dejavnostih. Še vedno so vzgled in vzpodbuda mladi generaciji.

Predsedstvo občinskega odbora ZBZB je tesno sodelovalo z odbori družbenopolitičnih organizacij in organi v občini. Ob ugotavljanju aktivnosti in angažiranosti članov ZBZB, terenskih odborov in aktivov ZBZB, pa se na drugi strani opaža, da je še vedno del članov, ki stojijo nekako ob strani. Tudi te bo treba aktivirati v družbenopolitičnem življenju, zlasti mlajše.

Pri občinskem odboru ZBZB delujejo razne komisije, ki so se posvečale sistematskemu reševanju problematike iz svojega področja.

- Komisija VVI je med letom sodelovala s terenskimi odbori ZBZB in celotnim članstvom ZVVI. Priredila je izlet v Dražgoše, vodila nenehno skrb do bolnih in onemoglih članov, jih obiskovala na domovih in v bolnicah, še posebej ob državnih praznikih, 4. juliju in 29. novembru. Ob Dnevu republike je priredila sprejem za svoje padlih borcev. Na sestanku so člani obravnavali politična vprašanja in vprašanja iz invalidske zakonodaje. Aktivno je delala tudi v invalidskem športnem društvu »Ivan Regent«.

- Socialnozdravstvena komisija je posvečala precej pozornosti zdravstvenemu varstvu borcev. V občini je ambulanta za borce NOV in zobozdravstvena ambulanta. Na topliško in klimatsko zdravljenje je šlo 39 članov. Stroške je krila regionalna zdravstvena skupnost. Komisija je obravnavala še vloge in prošnje ter predloge za podeljevanje stalnih in enkratnih priznavalnin in pripravljala material za reševanje prošenj za priznanje posebne delovne dobe. V letu 1978 je prejelo stalno družbeno pomoč 40 upravičencev.

Stanovanjska vprašanja so še nerešena. Tako je stanovanjska komisija v preteklem letu obravnavala 39 vlog in prošenj za popravilo in adaptacijo starih stanovanj, za dodelitev novih stanovanj in za individualno stanovanjsko gradnjo. Vse te vloge je odstopila pristojni komisiji pri stanovanjski samoupravni skupnosti. Pokazale so se težave in pomanjkljivosti pri reševanju stanovanjskih problemov zaradi reorganizacije obalne samoupravne stanovanjske skupnosti. Tu so bili skladi za stanovanjsko izgradnjo borcev iz vseh treh obalnih občin. Prav tako so bile težave pri pravočasni izdelavi predračunov za adaptacijo starih hiš, kot tudi pri pomanjkanju obrtnikov za izvedbo del.

Pohvalno pa je sodelovanje stanovanjske komisije z delovnimi organizacijami pri reševanju stanovanjskih problemov, kjer prednjači tovarna Mehanotehnika.

Komisija za borce prekomorskih brigad je na svojih sejah obravnavala vprašanja ureditve posebne delovne dobe tistim prekomorcem, ki je še niso imeli urejene. Poleg tega je organizirala odhod članov na proslave in srečanja borcev prekomorcev v Kopru, Novi Gorici, Ilirski Bistrici in organizirala proslavo prekomorcev v Izoli v počastitev 35-letnice ustanovitve prekomorskih brigad in drugih enot.

Komisija za prenos tradicij NOB in komisija za spomeniško varstvo je v letu 1978 poverila skrb za urejanje okolice spomenikov in spominskih obeležij NOB mladini osnovnih in srednjih šol.

V skupnem sodelovanju so bile organizirane proslave ob 4. juliju ter komemoracije ob dnevu mrtvih. Komisija za prenos tradicij je tesno sodelovala z osnovno šolo »Vojka Šmuc« in italijansko osnovno šolo pri sprejemu kurirčkov pošte.

Ob občinskem prazniku je plaketo občine prejela strelska družina »Darko Marušič« zaradi svojega dolgoletnega in vsestranskega sodelovanja na športnem področju, posebno še pri vzgoji mladega rodu za narodno obrambo in SLO. Član ZBZB Vincenc Buonassisi pa je prejel za svoje 25-letno družbenopolitično in vzgojno delo diplomu in nagrado.

Aktiven je bil tudi odbor domicilnih partizanskih italijanskih enot, ki se je angažiral pri postavitvi spomenika padlim italijanskim partizanom v Temenici na Krasu, v Opatjem selu, pomagal pri postavitvi spomenika v Ronkih in pri odkritju spominskega obeležja padlemu komandantu bataljona »Alme Vivoda« v Malih Munah.

Člani ZBZB aktivno delujejo v organizacijah SLO in družbeni samozastiti, tako v KS, DPO, delovnih organizacijah, še posebno pa je tesno sodelovanje z občinskim odborom ZRVS.

Občinski odbor pa sodeluje z obalno kraškim odborom ZBZB NOV na vseh področjih. Predsedstvo je vsklajevalo to razvejano dejavnost in se je v tem času sestalo 15-krat. Od tega so bile tri seje skupaj z delegati družbenopolitičnega zbora občinske skupščine.

Med prihodnjimi nalogami občinskega odbora ZBZB NOV bo tudi v sodelovanje z vsemi družbenopolitičnimi organizacijami pri pozitivnem reševanju problematike v občini, kar je bistvenega pomena za občo korist in razcvet socialistične družbe.

MARA GERŽELJ

TOLMIN

Razvojni program za letošnje leto

Mestni odbor ZBZB Tolmin je v decembru sklical zbor borcev NOV. Na njem so se borci seznanili z razvojnimi programom tolminske občine v letu 1979 in z vprašanji, ki so s tem povezana. Podal ga je predsednik IS občine Lucjan Rejc.

Do nedavnega pasivna tolminska občina se z naglimi koraki približuje po narodnem dohodku slovenskemu povprečju. V marsičem je k temu pripomogla vsa naša skupnost, ki je Tolmincem v najhujšem priskočila na pomoč. Prvič se je zgodilo, da nobena delovna organizacija v občini ne posluje z izgubo. Načrtovalci razvoja v občini so v zadnjem obdobju zlasti pozorni na odročne kraje, kot je Gorenja Trebuša, Nemški Rut, Breginj, kjer bodo večje delovne organizacije že letos odprle svoje nove obrate in zaposlile domačo delovno silo. S tem naj bi zavre razslojevanje hribovskih krajev. Vsaka KS na Tolminskem bo letos dobila telefonsko zvezo. V kratkem bo akcija za uvedbo samoprispevka za nekatere komunalne objekte. Člani ZB bodo to podprli.

MIRA PAGON

NOVA GORICA

Spomenik komandantu III. prekomorske udarne brigade

V januarju letos so se zopet zbrali borci III. prekomorske udarne brigade iz občine Nova Gorica. Prišli pa so tudi borci-prekomorci iz drugih enot.

Ocena dela iz preteklega leta je pokazala veliko aktivnost. Mnogi so obiskali kraje, koder so se bojevali med drugo svetovno vojno. Tudi na družbenopolitičnem področju je bila angažiranost mnogih borcev precejšnja. Borčevske zahteve po priznanju posebne dobe pred vstopom v NOV so bile pozitivno rešene samo na podlagi dokazov izpolnjenih pogojev. Tako bo tudi v prihodnje.

V načrtu za tekoče leto je predvideno srečanje borcev-prekomorcev, ki naj bi ga povezali z občinskim praznikom v septembru. Med drugimi nalogami so še obiski krajev iz NOV, postavitve spominske plošče v Dalmaciji, kjer so se izkrcali enote I. prekomorske brigade, ki ima svoj domoljub v Novi Gorici.

Pred kratkim je bila dana iniciativa za postavitve spomenika komandantu III. PUB, pokojnemu Bogdanu Viškiču v rojstnem kraju Gradac v Dalmaciji. Borci so pobudo sprejeli, nabirala akcija je uspela in prisotni so s tem izrazili svoje spoštovanje človeku, ki jih je vodil od zmage do zmage v vojni vihrji od dalmatinskih otokov, preko Knina, Bihaća, Like do Ilirske Bistrice in še dalje.

IVAN HUMAR

VELENJE

Svečanost v Velenju

Ob praznovanju dneva oboroženih sil in 10-letnice razvoja ter delovanja teritorialne obrambe je bila v četrtek 18. 1. 1979 v prostorih SO Velenje svečanost, na kateri so prejeli pohvale, odličja in nagrade številni pripadniki enot TO in LO, predstavniki DPO in drugi posamezniki.

Spregovoril je predsednik konference SZDL velenjske občine, rovariš Tone Seliga. Učenci OŠ Gustav Šilih in Saleški oktet so pripravili kulturni program.

JOŽE MIKLAVČ

Podelitev odlikovanj je potekala v prisrčnem vzdušju
Foto: Jože Miklavc

Pel nam bo partizanski Kurirček

Majda Hauptman: »Želimo in verjamemo v to, kar delamo!«

Pogovor, nevezan in iskren. Prazničen. Poiskati bo treba tudi praznične besede. Za pojasnitev ideje, ki jo je moč strniti v misel »pel nam bo partizanski Kurirček«, jih ne bo lahko najti. Kot ne bo lahka pot do uresničitve te želje – čeprav se zdi, da je treba le še udariti dlan ob dlan. In kdo se je 26. januarja zbral v prostorih partizanskega pevskega zbora na Krekovem trgu v Ljubljani? Franci Kolar, Miro Kokalj, Vanda Zihlerl, Radovan Gobec, Jože Mihevc, Ladko Korošec, Olga Vipotnik, Janez Mojce, Majda Hauptman, Erna Kuret, Rudi Polak, Vanda Škodnik, Nička Paternoster, Majda Gorše, Ciril Murnik. Niso prišli za to, da bi bili imenovani. Odzvali so se vabilu in s tem

fonskimi ploščami, Vanda Škodnikova pripravlja knjigo o zboru, v načrtu imamo vrsto gostovanj, doma in v tujini. Imamo imenitne delovne pogoje. Dolgov ni in denarja za sprotno rabo ne manjka, tudi dela ne. Gojimo pesem, partizansko, revolucionarno, pesem s socialno tematiko. In naša programska zasnova bo ostala.

Razširjena dejavnost, za katero smo se odločili, ni lahka, je odgovorna. Najprej otroški zbor. In z njim zagotovitev, da bo ta pesem živel. Pritegniti želimo otroke, mlade ljudi h kulturno-umetniški ljubiteljski, jih navdušiti za umetnost, ki lahko v naši vse bolj potrošniško usmerjeni družbi zunanega blišča plemeniti. Gre za krepitev izro-

ci so zelo navdušeni. Saj gre za širšo vzgojo mladega človeka. In vsak, ki bo priromal v naše vrste, ga bomo veselili. Vemo, da bo novo področje terjalo mnogo truda. Tudi za našo Majdo. No, navajeni smo. Ali veste, da daje vsak izmed nas na leto za pevsko ljubiteljsko sto in še mesec dni? Odpovedujemo se marsičemu.

Franci Kolar:
– To ne bo samo zbor, to bo za napredek boreča se pevska družina... resno delo v priskrbenem, tovariškem vzdušju.

Ladko Korošec:
– To je velika stvar. Doma imam dva fanta, le še malo počakati bo treba. Pet let šele imata.

Franci Kolar:
– Ne pozabimo, da bo Kurirček nosilec parti-

Majda Hauptman:
– Kurirček naj bi štel šestdeset, sedemdeset otrok v starosti od devetega do petnajstega leta. Mislimo pa že tudi na mladinskega.

In kaj pravi mojster Korošec?
– Od srca pozdravljam

Zapojte z nami

Prijave za zbor Kurirček sprejemamo do 20. februarja: pismeno, ustno od 8. do 12. ure, razen sobote, pa tudi po telefonu (317-597).
Starost: od 9. do 15. leta.

Partizanski pevski zbor Ljubljana
Krekov trg 2 (vhod pri predoru)
Ljubljana

izrazili spoštovanje pobudi, ki smo jo veseli.

★

Franci Kolar:

– Vabili smo vas, da bi zvedeli vašo mnenja.

Čez dva meseca bo naš partizanski pevski zbor proslavil petintrideset let obstoja. Osemdeset pevcev šteje, šestnajst smo jih sprejeli januarja... v tem trenutku jih lahko šestdeset stopi na koncertni oder. Najmlajši ima dvaindvajset let, najstarejši triinšedemdeset. Poklicna sestava je pestra, smo resnično odraz okolja, v katerem živimo. Prav zdaj pripravljamo jubilejni koncert z delovnim naslovom »Pesmi slovenskih brigad in divizij«, ki bo predvidoma junija. Dvajset jih bomo zapeli. Pohvalimo se lahko z osemnajstimi gramo-

čil najlepših človeških lastnosti: domoljublja, poštenja, delovne zagnanosti, medsebojne pomoči, prijateljstva. Razpis je že objavljen. Ogrevamo se za ime Kurirček. No, še veliko je nedorečenega, od programske zasnove do ustaljenih pravnih zadev. S kulturno skupnostjo ljubljansko, ki bo zbor sofinancirala, je vse dogovorjeno. Kot vidite, dobre volje in dobrih namenov ne manjka in s pomočjo slovenske javnosti bomo s programom začeli februarja letos, prvi nastopi pa naj bi bili že pred koncem sezone.

Kdor čuti, da bi lahko našemu Kurirčku kakorkoli pomagal, naj pomaga... opravljal bo dragoceno poslanstvo.

Majda Hauptman:

– Želimo in verjamemo v to, kar delamo.

Radovan Gobec:

to pobudo, od srca. Spominja me na trboveljskega Slavčka. Zaradi njega sem začel peti in iz njega sem črpal pogum za življenje. Pesem mi je dala vero v rudarske otroke... v boljše življenje. Še posebno sem vesel, da ga ustanovljamo v Ljubljani! Dolžnost vsakega izmed nas je, da pomaga. Gre za pravo pesem, nepotvorjeno. Tisto, kar imamo vrednega, naj ostane... in ta pesem je čudovito lepa.

Olga Vipotnik:

– Cilj je lep in peti v takšnem zboru pomeni čast. Treba je ogreti pedagoge glasbene, starše in sprejemati samo najboljše pevce.

Majda Gorše:

– To je čudovita zamisel.

Rudi Polak:

– Toliko lepih misli je bilo izrečenih! Porok so, da bomo uspeli. Naši pev-

zanske pesmi, pel pa bo tudi mnoge druge slovenske pesmi, domače in umetne.

★

Kaj dodati? Res je. Nenehno se je treba boriti za boljše in lepše, za resnično enakost pravic, dobrobit človeštva. Da lahko pesem, partizanska in revolucionarna, naredi veliko, ni potrebno posebej poudarjati. To je bilo v jugoslovanski socialistični revoluciji šestkrat potrjeno, še posebno v narodnoosvobodilnem boju, ko je bila pesem nosilka moralnih, idejnih in političnih sporočil. In poslanstvo partizanskega Kurirčka ne bo prav nič drugačno. Zato: dobrodošel med nami.

Milena Štrajnar

BELEŽKE BELEŽKE BELEŽKE

Znanstveno delo o tovarni smrti

Največjo tovarno smrti v drugi svetovni vojni, nacistična taborišča na področju Poljske, v katerih je umrlo okoli 4.000.000 ljudi in med njimi okoli 20.000 Jugoslovancev, je znanstveno prvi obdelal Tomislav Žugič, profesor iz Nikšića. Doktorsko disertacijo je konec decembra lani z najvišjimi ocenami odbranil na univerzi v Krakovu. (Profesor Žugič je že kot sedemletni deček okusil vso grenkobo okupatorjevega nasilja. Zapomnil si jo je, še posebno trenutke aretacije in grdega ravnanja z materjo Risto in očetom Durom, ki sta nosilca partizanske spomenice.

O svojem delu takole pripoveduje:

»Že prej sem pisal o žrtvah druge svetovne vojne durmitskega področja v Črni gori. Neposreden povod za znanstveno delo o fašističnem iztrebljanju našega ljudstva v drugi svetovni vojni, s posebnim pogledom na koncentracijska taborišča v Poljski, pa je dalo moje bivanje s študenti v Auschwitzu leta 1970. obisk muzeja zloglasnega taborišča me je izzval, da sem se stvari znanstveno lotil.«

Nikšićki zgodovinar je bil štipendist Unesca in poljske vlade in tako mu je bilo omogočeno, da поблиže spozna muzeje Auschwitz, Majdanpeka, Treblinka in Etutova:

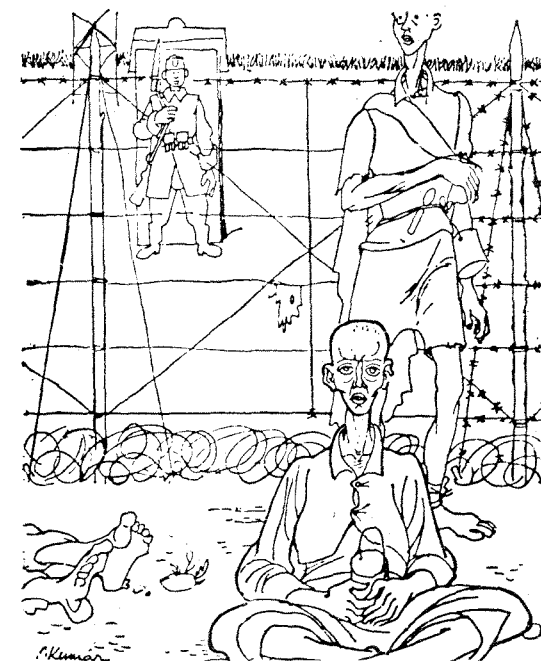
»Jugoslovansko zgodovino pisje se je doslej predvsem ukvarjalo s proučevanjem vojne in revolucije, medtem ko je, z izjemo zadnjega časa, vojnim žrtvam poklanjalo manjšo pozornost.«

V doktorski disertaciji, ki obsega 250 strani in 70 dokumentov o življenju taboriščnikov v zloglasnih taboriščih v Poljski, sta med imeni preživelih tudi Tonka Starčević in Zlata Kovačević:

»Pričevanja teh dveh žensk, ki sta prišli v Auschwitz kot mladi partizanki, so še posebno pretresljiva.«

V zaključku imenovanega dela je tudi pregled škode, ki jo je s tem, da je bila nasilno odgnana delovna sila, utrpela Jugoslavija in kako se je to odražalo na njen povojni ekonomski razvoj ter krajši pregled ljudskih in materialnih žrtev, prispevanih k zmagi nad fašizmom:

»Žal se ne bo nikoli točno vedelo, koliko ljudi je pogoltnila ta največja tovarna smrti. Okoli 30%, ki pričajo o zločinah v taboriščih na Poljskem, je sovražnik v želji, da jih zabriše, uničil.«

BELEŽKE BELEŽKE BELEŽKE

Tovariši, maščujte nas

Tudi ta satanski podvig okupatorjevega nasilja je zapisan v zgodovini slavne preteklosti in med Škofjeločani ne bo nikoli pozabljen. Fotografije ustreljenih talcev in nemški lepak z imeni ustreljenih danes hrani loški muzej in vse to je dokument o strašnem fašističnem nasilju v okupirani Škofji Loki.

Napad na mlin

Tisti zimski četrtek 9. februarja 1944 in tudi dan pred tem je globoko vtisnjen v spominu starejših prebivalcev Škofje Loke in okolice in to kot eden najstrašnejših od vseh, ki so jih preživeli pod nemško okupacijo. Vse kar so v tistih dneh videli in doživljali imajo občani Škofje Loke še tako živo pred očmi in spomini se vrstijo kakor podobe na filmskem traku... Začelo se je v sredo 8. februarja po zaslugi umazanega domačega izdajalca, ki je Nemce obvestil, da se v mlinu v Veštru sestajajo partizani in aktivisti NOB. Nemci so že v zgodnjih jutranjih urah obkrožili mlin v Veštru, ter ga po brezuspešni preiskavi zažgali. Sreča v nesreči je bila, da Nemci niso odkrili partizanske tehnike, ki je bila konec leta 1943 zgrajena in dobro skrita v tem mlinu. Ker je ob požigu mlina ogenj zajel tudi prostor tehnike, so v njem zgoreli štirje partizani, ki so takrat delali v tej tehniki. Edino partizanski kurir Andrej Florjančič je uspel pobegniti skozi nemško blokado in se je rešil iz objema ognjenih zubljev. Njegovi štirje tovariši pa so morali umreti strašne smrti v plamenih.

Istega dne v zgodnjem jutru so Nemci obkrožili mesto in okolico Škofje Loke. Pričeli so izvajati hud teror nad mirnimi in preplašenimi meščani. Močne skupine do zob oboroženih nemških vojakov so vršile natančne preiskave po vseh hišah in ljudje niso smeli iz svojih stanovanj. Nikogar niso pustili iz blokade in tudi ne v blokado.

Veliko ljudi je bilo aretiranih in odpeljanih. Nihče ni pričakoval takšnega divjanja na območju celega mesta. Povsod je vladala silna razburjenost in nihče ni točno vedel, kaj se pravzaprav dogaja v mestu. Vsi pa so slutili, da se bo zgodilo nekaj strašnega, ker so bili vsi okupatorjevi vojaki silno togotni in v ničemer popustljivi. Razjarjeni Nemci so potem nadaljevali s hišnimi preiskavami in aretacijami vse do naslednjega dne dopoldne.

Streljanje talcev za Kamnitnikom

V četrtek 9. februarja so Nemci v dopoldanskem času na Mestnem trgu v Škofji Loki zbrali skupino nekaj nad 10 mož, med katerimi je bilo nekaj zapornikov in nekaj meščanov. To skupino so Nemci

Letošnjega februarja bo poteklo 35 let od takrat, ko je za Kamnitnikom v Škofji Loki ugasnilo življenje petdesetim postreljenim talcem. Brezmočni so se zgrudili v smrt pod krogami podivjanih okupatorjev. S tem gnusnim zločinom so nemški barbari iztrgali iz vrst zavednih Gorenjcev petdeset zvestih sodelavcev in udeležencev osvobodilnega boja.

ci določili za nakladanje postreljenih talcev. Skupino so potem odpeljali v bližnjo vojašnico, kjer so vse izbrane može do nadaljnjega zaprli in zastražili. Seveda nihče ni takrat vedel kakšna usoda jim je bila namenjena in v mučni negotovosti so skozi okna vojašnice opazovali dogajanja zunaj na dvorišču. Tu so opazili številne in močno oborožene nemške straže in večjo skupino vklenjenih mož in fantov iz Škofje Loke, ter iz drugih krajev. Tiho, toda vzravnani so stali v vrsti in vklenjeni v verige po dva in dva skupaj so mirno čakali povečanja prisotnih mrkih gestapovcev.

Okrog poldneva so gestapovci začeli s pripravi za gnusno in zločinsko dejanje. Petdeset določenih talcev za streljanje se je moralo povzpeti na kamion, ki je bil pokrit s ponjavo. Na drugi kamion je morala posebna skupina, ki je bila določena za nakladanje trupel.

V mestni cerkvi je ravno tedaj odzvonilo poldne. Vzdihljaji na smrt obsojenih so se prepletali z žalostnimi odmevi zvonov, ki so tokrat zvonili zadnjo popotnico njim, ki odhajajo v smrt.

Kolona avtomobilov se je premaknila iz kasarniškega dvorišča in odpeljala po cesti skozi Staro Loko za Kamnitnikom. Na čelu kolone so se v osebni avtomobilu peljali gestapovski oficirji, za njim prazen kamion z žaganjem, nato kamion s petdesetimi talci in oboroženim spremstvom. Poslednji v koloni je bil kamion v katerem so Nemci vozili skupino mož, ki je bila določena za nakladanje postreljenih talcev. Poleg teh je bilo v vozilu tudi večje število do zob oboroženih policistov.

Kolona se je zaustavila za Kamnitnikom na previsu, kjer je na desni strani travnata dolinica pod položno steno priložnostnega kamnoloma. Ta kraj so Nemci izbrali za morišče, ker v njegovi bližini ni bilo nobenih stanovanjskih hiš in ker je ta kraj odmaknjen okrog 50 metrov od ceste.

Krvniki so najprej močno zastražili in zavarovali okolico in po razporeditvi straž je gestapovski oficir določil enoto za streljanje talcev. Sledila so rezka povelja in iz kamiona je morala izstopiti prva skupina desetih talcev. V

spremljstvu močne straže so jih odvlekli na morišče. Čez čas je zadonela salva kot da bi odjeknil en sam strel. Za tem je bilo slišati še nekaj posameznih strelcev iz pištole. Prav takšno dejanje se je potem ponovilo še štirikrat.

Kdo bi mogel vedeti vse kaj so v tistih zadnjih trenutkih mislili na smrt obsojeni. Najbrž se je vsak v svojih mislih poslavljajal od svojih najdražjih in še v zadnjih minutah pričakoval rešitve ali

dobni so bili lovcom po uspešno končanem lovu. Čez čas so mrtve razvezali in določena skupina mož je morala vsa trupla naložiti na pripravljen kamion poslan z žaganjem, ki je v sebe srkalo nedolžno kri pomorjenih.

Naloženi kamion trupel so nato odpeljali v Staro Loko. Tu so jih razložili pred hišo, kjer je grupa varnostne obveščevalne službe NOV v večernih urah preteklega 7. februarja 1944 smrtno ranila nekega esesovca. To je

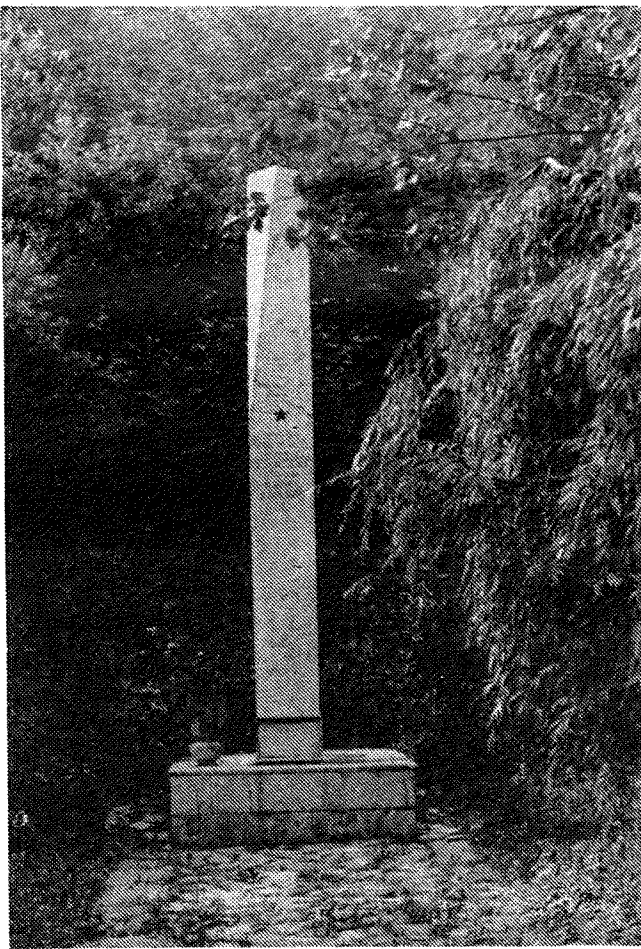
miona, nakar so jih Nemci odpeljali v Begunje in jih tam pokopali v skupno grobišče.

Šele potem, ko so trupla talcev odpeljali je v Škofji Loki prenehala blokada mesta. Prebivalci Škofje Loke in iz drugih krajev Gorenjske so zelo hitro zvedeli za dogodek o ustrelitvi petdesetih talcev za Kamnitnikom. Povsod je zavladala velika žalost, zgražanje in obsodba zaradi storjenega zločina nemških okupatorjev.

Propaganda zločina

Po vsej Gorenjski so bili nalepljeni veliki črni lepaki in kričali o gnusnem zločinu. Ljudje so z veliko grozo brali iz teh lepakov naslednje: »Bekantmachung-Razglas. Za v zadnjih dnevih od banditov storjene umore, med temi tudi SS-vojak in sabotažna dejanja, je vojno sodišče obsodilo sledeče bandite in njihove pomagače... (sledi 50 imen ustreljenih) ki so bili 9. 2. 1944 usmrčeni. Gen. Rosener.« Vsako prebrano ime na tem razglasu je pomenilo veliko izgubo za narodnoosvobodilni boj in nenadomestljiva izguba za svojce.

Najstarejši med ustreljenimi je bil Hieronim Grošelj roj. 1926, kmečki delavec doma iz Dobračeve pri Žireh. V začetku leta 1943 je odšel v NOV. Bil je partizanski kurir na postaji G-9 na Žirovskem vrhu, kjer je bil zaradi izdajstva zajet skupaj z bratom in odpeljan v mesecu decembru 1943 na postojanko na Vrhniko in potem v Ljubljano, ter nato iz Ljubljane v Begunje. Med ustreljenimi je bil mlad ujeti partizan Jakob Jurca iz Kladja roj. 1926, ustreljen je bil zdravnik dr. Viktor Kocjančič iz Škofje Loke. Bil je oče štirih otrok, zdravil je ranjene partizane, partizanske enote je oskrboval z zdravili in obvezami. Tudi njega so Nemci med blokado Škofje Loke aretirali in uvrstili med talce. Na razglasu so se zvrstila še imena delavcev, čevljarjev, kmetov, mesarjev in drugih poklicev. Vsi so

vsaj usmiljenja. Ob prihajanju na morišče so vsem drgetale ustnice in to se je od časa do časa spreminjalo v medsebojni šepet. V potokih krvi je obležalo pet vrst trupel – v vsaki vrsti po deset. Zadnja vrsta je bila najbližje ob cesti. Vsi postreljeni so ležali vznak in zvezani po dva in dva skupaj. Trupla s prestreljenimi prsmi in glavami so obležala negibna. Njihne odprte oči so srepo zrle v navzoče morilce in njihova usta so nemo klicala po maščevanju...

Toda gestapovskih rabljev vse to ni prav nič motilo. Videti je bilo, da so navajeni na take prizore. Dobro razporejeni so zapostvevali še mrtve in po-

bilo Nemcem tudi za povod, da so za ustreljenega SS-vojaka pobili kar 50 talcev.

Trupla pobitih talcev so potem razmestili v obcestni jarek z namenom, da bi bili ljudem na ogled in opomin na pokorščino. Seveda so vsa trupla zastražili. Ljudje so z grozo na obrazih prihajali in odhajali. Svoji in znanci so prinašali cvetje in se v obupnem joku poslavljali od svojih najdražjih. Žalostni prizor nemških stražarjev ni ganil in prav nasprotno, ljudem so se posmehovali in se norčevali iz te tragedije.

Nekako ob 16. uri popoldne je bilo določeni skupini ukazano, da trupla naložijo na dva ka-

bili zavzeti sodelavci NOB in doma iz Škofje Loke, ter iz drugih krajev Gorenjske. Nekateri so bili aretirani v času med nemško blokado v Škofji Loki, nekateri pa so bili pripeljani na morišče iz begunjskih in drugih zaporov, ker so bili že poprej ujeti ali aretirani kot aktivisti in udeleženci NOB.

Nemci so po tem zločinu priobčevali v svojih časopisih fotografije ustreljenih talcev z lažnim pojasnilom, da so to fotografije v boju pobitih banditov. Seveda pa s temi lažmi niso nikjer uspeli. S tem zločinskim dejanjem pa tudi niso zlomili zavesti pri naših ljudeh, ki so še bolj okrepili mržnjo do okupatorjev in so se še bolj množično vključili v neizprosni boj proti okupatorju in njegovim domačim hlapcem.

Res je bilo po tem zločinu še veliko žrtev fašističnega divjanja na škofjeloškem, da je za končno osvoboditev padlo še veliko borcev in vendar žrtve so bile končno maščevane.

Okupator je začel zapuščati svoje postojanke v Poljanski in Selški dolini že v začetku meseca maja 1945. Zelo trdovratno pa se je upiral še v Škofji Loki in to vse do osvoboditve Ljubljane. Šele enote 29. divizije so končno osvobodile tudi Škofjo Loko in druge kraje na Gorenjskem.

Spomin živi

Škofjeločani so se po osvoboditvi dostojno oddolžili spominu ustreljenih talcev za Kamnitnikom. Na mestu streljanja so postavili dostojen spomenik. Vsako leto na dan 9. februarja organizirajo pri spomeniku žalno slovesnost z obujanjem spominov na tisti strašni dogodek. S tem prenašajo in razvijajo tradicije NOB na mlajše rodove, ki se množično pod šolskimi vodstvi udeležujejo svečanosti ob spomeniku talcem.

S posebnim odlokom so v mestu Škofja Loka poimenovali cesto po kateri so peljali Nemci talce na streljanje v »Cesto talcev«. V loškem muzeju imajo razstavljene fotografije o postreljenih talcih in razglas o ustrelitvi teh. Tudi v Veštru pri nekdanjem mlinu, kjer so tako strahotno umrli štirje partizani je osnovna organizacija združenja borcev NOV Stara Loka že v letu 1954 postavila spominsko obeležje, kjer imajo vsako leto žalne svečanosti člani borčevskih organizacij in šolska mladina.

Žalostni spomini na 8. in 9. februar 1944 so med prebivalci Škofje Loke še vedno sveži in bodo trajni, saj se prenašajo tudi na mlajše nove rodove naše svobodne socialistične ožje in širše domovine.

Franc Galičič

7. Zveza združenj borcev bo še nadalje sodelovala z organizacijami Zveze za šport in rekreacijo invalidov Jugoslavije in podpirala izpolnjevanje njihovih programov, zlasti nalog, da bo športna rekreacija vojaških invalidov postala kar najbolj množična.

8. Zveze združenj borcev in njene delegacije se bodo zavzele, da se bodo hitreje in učinkoviteje uresničevale določene pravice, zlasti do zdravstvenega varstva, dalje, da bodo borci in vojaški invalidi pravočasno poučeni o svojih pravicah, kakor tudi, da bodo smotrno in namensko uporabljali sredstva tega varstva.

Pri uresničevanju takšne politike imajo pomembno vlogo organi uprave za borčevsko invalidsko varstvo in samoupravne interesne skupnosti. Te službe je treba kadrovsko strokovno in organizacijsko usposobiti za to nalogo, organizacije Zveze združenj borcev, delegacije in delegati vseh samoupravnih sestav pa bodo njihovo delo stalno spremljali in predlagali ukrepe za izboljšanje njihovega dela.

8. Vloge in pritožbe udeležencev NOV je treba redno obravnavati. Zlasti je treba posvetiti pozornost urejanju upravičenih zahtev in predlagati ukrepe za odpravo vzrokov.

V.

Zveza združenj NOV Jugoslavije bo sestavni del enotne fronte organiziranih socialističnih sil naše države še nadalje pospeševala mednarodno dejavnost na podlagi neodvisne in neuvrščene politike SFRJ. S svojo konstruktivno vlogo pri mednarodnem povezovanju borcev in s sodelovanjem z narodnimi ter mednarodnimi borčevskimi organizacijami bo dajala svoj poseben delež v boju za svetovni mir, za nove, pravičnejše in bolj demokratične mednarodne stike, za svobodo, neodvisnost in enakopravnost vseh narodov, za nastanek bolj humane človeške družbe.

Zveza združenj borcev Jugoslavije bo v prihodnje pri pospeševanju stikov z narodnimi borčevskimi organizacijami posvečala več pozornosti gojitvi zvez s soborci iz NOV in z zavezniki v skupnem protifašističnem boju. Številni pripadniki drugih narodnosti, ki so neposredno sodelovali v bojih na jugoslovanskih tleh ali so drugače podpirali naš narodnoosvobodilni boj, kažejo zanimanje za to, da bi vzdrževali stike z našo zvezo in njenim članstvom, zanimajo pa se tudi za razvoj nove socialistične Jugoslavije. Ker so se ti ljudje bojevali v raznih krajih po domovini ali so sodelovali skupno z našimi protifašisti v odporniškem gibanju svoje domovine ali v drugih deželah, bi stike z njimi obogatili in poglobili za kar bi naj v koordinirani akciji prevzele to nalogo republiške pokrajinske in občinske organizacije ZZB NOV oz. širši krog borcev.

Pomembno mesto pri sodelovanju z narodnimi združenji bo imelo poglobljanje prijateljskih stikov z borci v sosednjih državah. V skladu s trajnim interesom naše države za vsestranski razvoj dobrega sosedstva si bomo prizadevali na podlagi tradicij skupnega protifašističnega boja gojiti sodelovanje in prijateljstvo s širšimi plastmi prebivalstva, zlasti z mladino. V ta namen so že doslej dali pomemben delež republiški in pokrajinski dobori ZZB NOV, zlasti krajevne organizacije na obmejnem področju. To skupno koristno dejavnost je treba nadaljevati v koordinaciji z zveznim odborom ZZB NOV.

Pri pospeševanju prijateljskega razmerja s sosednimi državami zasluži posebno pozornost položaj delov naših narodov, ki tam živijo kot narodne manjšine. ZZB NOV se bo zavzemala za doseg človeških in narodnih pravic teh naših ljudi v duhu načel Združenih narodov in sklepne listine helsinškega mednarodnega zasedanja. Pričakujemo, da bodo zlasti borci in vojne žrtve v teh sosednjih državah odločneje nasprotovali delovanju nacionalističnih in šovinističnih elementov, ki širijo nestrpnost proti našim manjšinam in narodom. Dosledno uresničevanje manjšinskih pravic je pomemben dejavnik za nastanek zaupanja in za pospeševanje vsestranskega sodelovanja med sosednimi državami.

Razne oblike zelo različnega sodelovanja s soborci v drugih državah, kakor tudi druge oblike mednarodnega sodelovanja, bodo zahtevale v skladu s potrebami, da se mednarodna dejavnost še nadalje podružblja, še večje prizadevanje republiških, pokrajinskih in občinskih organizacij ZZB NOV, pa tudi koordinacijo teh organizacij. Stalno usklajevanje programa za sodelovanje z drugimi našimi družbenopolitičnimi organizacijami in zainteresiranimi ustanovami bo rodilo še lepše uspehe.

Pospeševanje sodelovanja z borci neuvrščenih, zlasti z borci novoosvobojenih dežel, in s pripadniki osvobodilnih gibanj, v skladu s tradicijami solidarnosti borcev za svobodo, bo še nadalje eno glavnih vodil za delovanje naše zveze. Skupne koristi in prizadevanja, kakor tudi, da je nujno potreben skupen odpor proti poskusom izpodkopavanja enotnosti gibanja neuvrščenosti, proti različnim zunanjim pritiskom, narekuje borcem neuvrščenih dežel, da imajo tesnejše medsebojne stike ter da sodelujejo zlasti v boju za svobodo, neodvisnost in samostojni družbeni razvoj. Zveza združenj borcev se bo skupno z organizacijami neuvrščenih in drugih dežel zavzela, da bodo osvobodilna gibanja uživala vsestransko podporo. Hkrati bo nasprotovala agresivni ekspanzionistični politiki kolonialističnih in rasističnih režimov.

Poskusi, da bi prikrito ali odkrito rehabilitirali nacizem in fašizem, so nevarni v sodobnem svetu. ZZB NOV bo še nadalje nasprotovala zastarevanju nacističnih vojnih zločinov, zavzemala se bo za prepoved delovanja emigrantskih protijugoslovanskih organizacij, ki jih spodbujajo fašistični kvislinški ostanki iz druge svetovne vojne; zavzemala se bo za izročitev (ekskadicijo) posameznikov, ki so udeleženi v podtalni, subverzivni dejavnosti proti SFRJ, prav tako pa se bo zavzemala naj vse države dosledno izpolnjujejo obveznosti za izkoreninjenje mednarodnega terorizma.

Zveza združenj borcev NOV si bo glede na že doseženo skupno dejavnost narodnih in mednarodnih borčevskih organizacij v Evropi, med katerimi je po načelih vseevropskega srečanja borcev (1971) dosežena pomembna stopnja akcijske enotnosti, prizadevala naj borci evropskih dežel prispevajo pomemben delež z različnimi oblikami neposrednega sodelovanja za nadaljnje popuščanje mednarodne napetosti in za uresničevanje sklepa konference o evropski varnosti in sodelovanju v Helsinkih; ti sklepi so bili ponovno potrjeni na konferenci v Beogradu. Glede na to, da je v Evropi tudi največja vojaška koncentracija velikih sil in da je Sredozemlje še nadalje področje nevarnega soočenja velikih sil, se bo Zveza združenj borcev zavzemala, da bodo ta vprašanja, ki jih ni mogoče omejiti ter ločiti od razmerij in razmer na evropski celinici, zajeta v vseh evropskih mednarodnih razpravah o varnosti in sodelovanju.

Mednarodne organizacije borcev, s katerimi ZZB NOV sodeluje, kakršne so Mednarodna zveza borcev odporniškega gibanja in druge, lahko izpolnijo svoje popolno poslanstvo le v stalni zvezi (komunikaciji) z narodnimi združenji in z njihovo prostovoljno in enakopravno udeležbo pri pripravah in izpolnjevanju raznih programov za mednarodno dejavnost. Zveza združenj borcev bo glede na razmere, ki bolje omogočajo širše in bolj solidarno nastopanje borcev, dejavno sodelovala pri programih, kakršni so: organizacija svetovnega zbora borcev o razorožitvi, podpora pri izpolnjevanju programa Združenih narodov, pomoč borcem novoosvobojenih dežel, izmenjava izkušenj s področja borčevske zakonodaje, mednarodno pravno varstvo borcev, funkcionalne rehabilitacije invalidov in protetike, kakor tudi medicinska raziskovanja poznih posledic vojne in internacije.

Sestavni del mednarodnega delovanja ZZB NOV bo dejavnost s prizadevanjem, da se še bolj vsestransko uveljavi pomen narodnoosvobodilnega boja in deleža narodov in narodnosti Jugoslavije za zmago zaveznikov v drugi svetovni vojni. Zveza združenj borcev si bo v tej razpredeni dejavnosti, v kateri bodo dejavno sodelovali republiški, pokrajinski in drugi odbori ZZB NOV, kakor tudi pristojne ustanove, prizadevala kar najpopolneje seznaniti mednarodno javnost s pomenom narodnoosvobodilnega boja za zmago zaveznikov; pri tem bo odločno nasprotovala vsakemu pačenju zgodovinskih dejstev in podcenjevanju deleža jugoslovanskih narodov in narodnosti v protifašističnem boju. ZZB NOV se bo prav tako nadalje angažirala v zvezi s prikazovanjem narodnoosvobodilnega boja v zgodovinskih muzejih v drugih državah, dalje glede podeljevanja priznanj ter odlikovanj zaslužnim borcem iz zamejskih dežel in pri urejanju posameznih zahtev borcev.

Nujno potrebno je okrepiti informativno dejavnost, namenjeno tujini, da se bo kar najbolj uveljavila resnica o našem narodnoosvobodilnem boju in socialistični revoluciji v svetu. Prav tako je treba izboljšati posredovanje širših in stalnih informacij o izkušnjah in družbenopolitične in mednarodne dejavnosti. V zveznem odboru bomo zagotovili, da bo članstvo ZZB NOV kar najbolje poučeno o vseh oblikah mednarodne dejavnosti.

Budva, 19. oktobra 1978

STATUT

Zveze združenj borcev narodnoosvobodilne vojne Jugoslavije

SKLEPI

osmega kongresa zveze združenj borcev narodnoosvobodilne vojne Jugoslavije

STATUT

Zveze združenj borcev narodnoosvobodilne vojne Jugoslavije

I.

Značaj in cilji organizacije

1. Zveza združenj borcev narodnoosvobodilne vojne Jugoslavije je družbenopolitična organizacija udeležencev narodnoosvobodilne vojne in deluje kot enotna organizacija vseh članov in njihovih združenj na ozemlju Socialistične federativne republike Jugoslavije.

2. Zveza združenj borcev kot samostojna družbenopolitična organizacija in kot del enotne fronte organiziranih socialističnih sil se ravna po programu Zveze komunistov Jugoslavije ter se bori za: ohranitev in razvoj pridobitev ter uresničevanje ciljev socialistične revolucije, za razvoj socialističnih samoupravnih odnosov in oblasti delavskega razreda ter vseh delovnih ljudi; za krepitev bratstva in enotnosti ter enakopravnosti narodov in narodnosti Jugoslavije; za obrambo svobode, neodvisnosti in samostojnega socialističnega samoupravnega razvoja; za neodvisno in neuvrščeno politiko socialistične Jugoslavije ter za mir in varnost na svetu; zavzema se za socialno in ekonomsko varnost borcev, vojaških invalidov in družin padlih borcev; zavzema se za gojitev tovarištva in solidarnosti svojega članstva.

3. Izhajajoč iz tega, da proces graditve ter razvoj naše družbenoekonomske in družbenopolitične ureditve pomenita revolucionarno nadaljevanje narodnoosvobodilnega boja in socialistične revolucije, se Zveza združenj borcev s svojo revolucionarno vsebino in organiziranostjo na delegatskem načelu neposredno angažira ter usmerja svojo družbeno dejavnost v smeri utrjevanja in uveljavljanja socialističnega samoupravljanja in delegatske ureditve. V ta namen si prizadeva, da se v sami organizaciji in z delovanjem v Socialistični zvezi na podlagi enotnih izhodišč socialistične samoupravne demokracije ustvarjajo kar najugodnejši pogoji, ki bodo vsem delovnim ljudem in občanom omogočili, da bodo hitreje in konkretno uresničevali svoje neposredne in dolgoročne težnje ter koristi.

4. Člani in organizacije Zveze združenj borcev uresničujejo svojo družbenopolitično dejavnost skupno z vsemi socialističnimi ustvarjalnimi silami družbe, združenimi v Socialistični zvezi delovnega ljudstva, v delegatskih skupščinah, v krajevnih, interesnih in drugih samoupravnih skupnostih, v temeljnih organizacijah združenega dela, v družbenopolitičnih in družbenih organizacijah ter združenjih občanov.

5. Zveza združenj borcev razvija raznovrstno idejnopolično, kulturno in vzgojno dejavnost z gojitvijo revolucionarnih tradicij, ki jo opira na skupne vrednote revolucionarnega gibanja jugoslovanskih narodov in narodnosti – z namenom in s ciljem, da se uresničuje nepretrganost revolucije.

Zaradi uresničenja ciljev ter idealov revolucije, in njihovega ugrajevanja samoupravne socialistične odnose, sodeluje ZVB NOV z drugimi družbenopolitičnimi in družbenimi organizacijami, z jugoslovansko ljudsko armado, z znanstvenimi, s prosvetnimi, kulturnimi in z drugimi ustanovami.

6. Člani Zveze združenj borcev narodnoosvobodilne vojne med nenehnim varovanjem naše svobode in neodvisnosti usmerjajo svojo dejavnost za krepitev varnosti, splošne ljudske obrambe in družbene samozaščite ter si prizadevajo, da se delovni ljudje in občani usposablajo, tako da bi bili pripravljeni z vsemi silami in sredstvi braniti nedotakljivost in ozemeljsko enotnost Socialistične federativne republike Jugoslavije ter njeno socialistično samoupravno ureditev.

7. Zveza združenj borcev se ravna po načelih mednarodne politike SFRJ, določene s programom ZKJ in z ustavo SFRJ in dejavno prispeva, da se uresničujejo cilji politike neuvrščenosti ter da se ta politika krepi, zlasti v boju za svobodo in neodvisnost vseh narodov in dežel, za mir, varnost in razorožitev, za krepitev vloge Združenih narodov, za enakopravno mednarodno sodelovanje in splošni napredek, in zoper vsakršno obliko napadalnosti, politike sile in nadvlade. ZVB NOV v ta namen pospešuje vsestransko sodelovanje z narodnimi in mednarodnimi borčevskimi organizacijami ter si prizadeva, da bi se ustvarili čimvečji skupni delež za pozitiven razvoj in demokratizacijo mednarodnih odnosov v svetu.

kov in znamenitih osebnosti iz zgodovine revolucionarnega delavskega gibanja naših narodov in narodnosti. Med nadaljnjim razvojem te dejavnosti je treba upajati več politične odgovornosti in nasprotovati vsem poskusom razvrednotenja vrednot naše narodnoosvobodilne vojne in socialistične revolucije, nastopati proti improvizacijam, subjektivizmu, prevelikemu povičevanju in pačenju vloge posameznikov in proti vsakemu drugemu neobjektivnemu prikazovanju zgodovinskih dogodkov in oseb. Zveza združenj borcev bo v ta namen uvedla stalno in neposredno sodelovanje z uredništvii in založniškimi sveti kulturnih, znanstvenih in založniških ustanov.

9. Zveza združenj borcev bo podpirala vse oblike ustvarjalnosti, ki prizadevno in ustvarjalno uveljavljajo revolucionarno humanistične vrednote našega narodnoosvobodilnega boja in spodbujajo mladino in delovne ljudi, da so bolj prizadevni v razvoju naše socialistične družbe. Zveza združenj borcev skupno z drugimi družbenopolitičnimi silami si bo hkrati prizadevala, da bo tematika narodnoosvobodilne vojne in socialistične revolucije še bolj udeležena v javnih občilih, v tisku, radlu, televiziji in kinematografiji.

10. Potrebno je, da Zveza združenj borcev nadaljuje in pospeši kar najbolj organizirano in programirano delo specializiranih znanstvenoraziskovalnih in drugih ustanov pri zbiranju in obdelavi spominskega gradiva ter da posveti večjo pozornost kakovosti in objektivnosti monografij, zbornikov in publikacij s tematiko iz narodnoosvobodilnega boja.

Posebno pozornost je treba posvetiti zbiranju in obdelavi zgodovinskega gradiva in opisovanju boja Jugoslovancov v zaporih v državi ter v tujini, v koncentracijskih taboriščih, v deportaciji in v ujetništvu.

11. ZVB NOV bo muzejem revolucije in oddelkom narodnoosvobodilne vojne v drugih muzejih po domovini, kakor tudi kulturno vzgojnim ustanovam, pomembnim za gojitev in razvijanje revolucionarnih izročil, posvetila posebno pozornost v okviru organiziranega skrbstva vseh družbenih subjektov.

12. Zveza združenj borcev se bo glede na splošno družbene, kulturno zgodovinske in izobraževalno vzgojne vrednote bogate spomeniške zakladnice naše domovine trudila, da bodo spomeniki, spominska pokopališča, grobovi borcev in spomeniki NOV v domovini in zamejstvu postali še bolj predmet skrbi vse družbene skupnosti družbenopolitičnih organizacij, društev, temeljnih organizacij združenega dela, šol, pionirjev, mladine, delovnih ljudi in občanov. Varovanje in vzdrževanje spomenikov in spominskih znamenj je treba urediti z družbenimi dogovori in s samoupravnimi sporazumi.

13. Organizacije zveze združenj borcev bodo spodbujale akcije za zaznamovanje pomembnih dogodkov in znamenitih ljudi iz narodnoosvobodilne vojne in revolucije, predvsem pa se bodo zavzemale za postavitve spomenikov, kakršni so kulturni domovi, šole, spominski parki in gaji, spominski vodnjaki, človekoljubne ustanove itd.

14. Zveza združenj borcev si bo prizadevala, da bodo obhajanja jubilejev, obletic pomembnih zgodovinskih dogodkov in znamenitih ljudi, ki simbolizirajo smotre, pomen in vrednote NOV in socialistične revolucije, predvsem mobilizatorna in vzgojna, ter da bodo s svojo idejnopolično vsebino še bolj povezana s perečimi potrebami in nalogami socialistične samoupravne družbe. Praznovanja pomembnih dogodkov in jubilejev znamenitih ljudi je treba politično načrtovati ter programirati, odločno pa je treba onemogočiti slepo, neorganizirano in nespametno razmetavanje družbenih sredstev.

IV.

1. Zveza združenj borcev narodnoosvobodilne vojne bo tudi v prihodnje obravnavala gmotni položaj borcev, vojaških invalidov in družin padlih borcev, dajala bo pobude za ukrepe in sodelovala pri sprejemanju ukrepov ter bo tako sodelovala pri izpopolnjevanju borčevsko invalidske zaščite.

2. Zveza združenj borcev skupno z vsemi družbenimi subjekti si bo v naslednjem obdobju prizadevala, da se ustvarijo potrebni pogoji tudi za popolnejšo uresničenje določenih pravic in za ureditev tistih vprašanj, ki nastajajo med staranjem udeležencev NOV in zaradi poznih posledic vojne v spremenjeni obliki in zahtevajo zato drugačno ureditev. V ta namen bo treba posvetiti posebno pozornost izpopolnitvi

zakonskih predpisov na tem področju in da se izpopolni evidenca o borcih.

Posebno skrb bomo posvetili starim in bolnim borcem, vojaškim invalidom s hudimi telesnimi poškodbami in samohranilcem družin padlih in umrlih borcev.

3. Zveza združenj borcev se bo glede na ustavna načela, da je družbena skrb o borcih, vojaških invalidih in družinah padlih borcev odvisna od naraščanja gmotne zmogljivosti družbe, zavzemala, da se bodo v prihodnje temeljne pravice udeležencev NOV urejale in zagotavljale v skladu z gospodarskim gibanjem.

Zveza združenj borcev se bo zavzemala, da se bodo z družbenim dogovarjanjem in s samoupravnim sporazumevanjem pristojnih družbenopolitičnih dejavnikov v federaciji, socialističnih republikah, socialističnih avtonomnih republikah in občinah določale osnove in merila za zagotovitev enotnih načel pri urejanju socialno gmotnega položaja udeležencev NOV.

4. Ustvariti je treba gmotne, organizacijske, tehnične, strokovne in druge pogoje, da bo kar najbolj učinkovito in za vse udeležence NOV zagotovljena zdravstvena zaščita. Zlasti je treba urediti za onemogle in bolne borce, osebne in družinske vojaške invalide redne zdravniške preglede, nego na domu, patronažno službo, prevzeme in zdravstvene in druge ustanove bolnikov, obiske pri onemoglih in bolnikih ter druge oblike pomoči.

Kopališko klimatsko zdravljenje vojaških invalidov in udeležencev NOV je treba še nadalje izpopolnjevati; za to se naj kar najbolj zavzemajo samoupravne interesne skupnosti zdravstvenega in pokojninsko invalidskega zavarovanja, kakor tudi organizacije združenega dela in druge družbenopolitične skupnosti.

Posebno pozornost je treba tudi nadalje posvetiti zboljšanju protetike in ortotike, zlasti, da se zboljša kakovost, da ne bo zamud pri naročilih in da bodo spremljali tehnični napredek, ki ga je treba bolj studiozno spremljati, hitreje in kar najbolj uporabljati. Z družbenim dogovorom je treba določiti medsebojne obveznosti samoupravnih interesnih skupnosti zdravstvenega in pokojninsko invalidskega zavarovanja, gospodarskih zbornic, organizacij združenega dela, ki se ukvarjajo s temi zadevami, pa Zveze sindikatov, združenja delovnih invalidov in uživalce storitev.

5. Zveza združenj borcev se bo zavzela, da bodo pokojnine v ureditvi pokojninsko invalidskega zavarovanja odvisne od sadov tekočega in minulega dela in delovnega deleža vsakega delavca ob uporabi načela socialistične vzajemnosti ter solidarnosti. V skladu z naraščanjem storilnosti, narodnega dohodka in družbenega proizvoda je treba ustrezajoče zagotoviti naraščanje pokojnin udeležencev NOV.

Pokojninsko invalidsko zavarovanje borcev mora nadalje ostati v okviru pokojninsko invalidskega zavarovanja delavcev.

Pokojnine udeležencev NOV, določene na zajamčeni pokojninski osnovi, bomo stalno spremljali in obravnavali ter bomo predlagali ukrepe, tako da bodo vsote teh pokojnin zagotavljale socialno in gmotno varnost upokojenecv.

Z določitvijo roka za dokazovanje borčevskega staža in z izjavami prič je omogočeno, da se udeležencem NOV ugotovi status borca. Zveza združenj borcev bo nadalje kot doslej onemogočala poskuse in negativne pojave, da bi status borca dobili tisti občani, ki niso bili dejavni in organizirani udeleženci NOV.

6. Stanovanjske zadeve udeležencev NOV kljub vsem uspehom še zmeraj niso popolnoma urejene. Zato si moramo v naslednjem obdobju prizadevati, da bodo stanovanjske interesne skupnosti učinkoviteje delovale, da se bo uveljavila načrtna stanovanjska graditev, da bodo v ta namen združevali denarna sredstva po načelu solidarnosti, tako da bi gradili več stanovanj. Za ureditev stanovanjskih zadev udeležencev NOV je treba črpati denar iz prispevkov, bančnih kreditov, anuitet in drugih virov.

Za urejanje stanovanjskih zadev upokojenih udeležencev NOV je treba poleg drugih virov črpati tudi prispevke, ki se zagotavljajo skupnostim pokojninskega in invalidskega zavarovanja iz proračuna federacije za borčevske pokojnine.

Zveza združenj borcev si bo prizadevala, da bodo stanovanjske interesne skupnosti v določenih rokih izpolnjevale dogovorjene obveznosti za zgraditev stanovanj in domov samohranilcev in ostarelih udeležencev NOV.

Pri upravljanju, vzdrževanju in obnavljanju borčevskih stanovanj v okviru samoupravnih stanovanjskih interesnih skupnosti je treba zagotoviti bolj dejavno udeležbo borcev kot stanovalcev, kakor tudi organizacij Zveze združenj borcev narodnoosvobodilne vojne Jugoslavije in vseh drugih zainteresiranih družbenih subjektov.

5. Osmi kongres zavezuje organizacije in članstvo ZZB NOV, da se v primerjavi s svojo zastopanostjo v združenem delu še bolj dejavno udeležujejo v materialni proizvodnji in družbenih dejavnostih za učinkovitejšo delovanje socialističnega samoupravljanja in za izpolnjevanje družbenih razvojnih načrtov Jugoslavije.

Zveza združenj borcev bo spodbujala prirejanje znanstvenih, strokovnih in političnih razprav o vprašanih, kako deliti družbeni proizvod in sredstva za osebne dohodke, da bi tako kar najhitreje dognali ekonomske kategorije in instrumente, ki bodo popolnoma usklajeni z ustavnimi načeli in bodo pospeševali razvoj in krepili gmotno podlago združenega dela, kar je poglavitni pogoj za večjo storilnost in gospodarnost ter s tem hkrati za dvig osebne življenjske in družbene ravni.

Zveza združenj borcev bo odločno podpirala ukrepe in akcije združenega dela in družbenopolitičnih skupnosti, ki bodo imele namen, da se doseže skladnejši razvoj republik, pokrajin in okolišev, da bodo bolj smotno razporejene proizvodilne sile in da bodo bolje povezana razvita in nerazvita področja.

6. Člani zveze združenj borcev se bodo v svojih organizacijah in organih ter v neposredni dejavnosti delegatov v Socialistični zvezi delovnega ljudstva zavzemali za kar najpolnejše uresničevanje funkcije SZDL pri razvijanju družbenopolitične ureditve socialistične samoupravne demokracije. V akciji se je treba nujno organizirati tako, da bo praktični in konkretni delež članstva ZZB NOV v Socialistični zvezi, v njenih sekcijah in v drugih delovnih oblikah pospeševal samoupravno sporazumevanje in družbeno dogovarjanje, kakor tudi koordinirano usmerjanje dejavnosti vseh konstitutivnih dejavnikov SZDLJ.

Člani ZZB NOV se bodo v skupnosti družbenih organiziranih sil uprli vsem protisocialističnim in protisamoupravnim težnjam ter pačenjem, ki se kažejo kot dogmatizem, nacionalizem, liberalizem, tehnobirokratsko ravnanje in v drugih škodljivih pojavih.

7. Zveza združenj borcev si bo prizadevala, da se bodo dosledno izpolnjevali družbeni dogovori o kadrovski politiki in da se bo ta politika nadalje podružbljala. Pri tem bo težila, da se bo zlasti pri volitvah v vse delegatske sestave bolj uveljavila delavska rezredna kadrovska politika z ustrezačo narodno zastopanostjo ter da bo izvoljenih več neposrednih proizvajalcev, s primernim številom mladine in žensk.

8. Zveza združenj borcev si bo prizadevala, da bodo njeni člani bolj in stvarneje poučeni o vseh vprašanih in oblikah dejavnosti organov in organizacij ZZB NOV, o perečih vprašanih iz političnega in gospodarskega življenja, o ukrepih in akcijah družbe na vseh področjih in na vseh stopnjah.

Izjemno vlogo in pomen imajo Četrti jul, TV-15 in Poruka borca, da je članstvo naše zveze pravočasno in pravilno poučeno. Tem listom je treba zagotoviti nujno potrebne pogoje, da bodo vir aktualnih informacij in mobilizator članstva za akcije. Ti listi morajo biti še bolj angažirani in morajo posvečati več pozornosti sodobnim družbenim gibanjem ter vlogi Zveze združenj borcev v teh gibanjih. Glasilo Zveze združenj borcev Četrti jul se mora vsebinsko obogatiti in tehnično posodobiti, da bi mogel resnično uspešno izpolnjevati svojo vlogo glasila Zveze združenja borcev NOV.

Živa beseda je nenadomestljiva oblika informiranja in so zato potrebna pogostnejša srečanja borcev z ljudmi, ki so pri viru pereče družbenopolitične in gospodarske problematike.

Naša organizacija se bo prav tako zavzemala, zlasti po Socialistični zvezi in z delovanjem svojih članov v založniških in programskih svetih delovnih organizacij za informativno službo, da bodo ves tisk, radio in televizija več in bolj objektivno poročali o delu in vprašanih borcev.

II.

1. Zveza združenj borcev NOV se pri določanju svojih nalog pri uporabi koncepcije o vseljudski obrambi in družbeni samozaščiti ravna po tem, da je to integralna funkcija samoupravnih razmerij in sestavni del samoupravnih pravic ter odgovornosti delovnih ljudi in vseh občanov. Borci NOV, ki ustvarjalno prenašajo svoje izkušnje z vsestranskim angažiranjem vseh subjektov socialistične samoupravne družbe, se bodo zavzeli, da bo obrambno zaščitno organiziranje naše države v funkciji utrjevanja pridobitev revolucije, krepitve enakopravnosti, bratstva in enotnosti naših narodov in narodnosti in širjenja politike neuvrčenosti.

2. ZZB NOV bo še nadalje z vso politično odgovornostjo v

konkretni dejavnosti prispevala svoj delež, da bosta vseljudska obramba in družbena samozaščita čedalje bolj splošno družbeni. Z delovanjem v SZDL si bo prizadevala za spoznanje in prakso, da bosta vseljudska obramba in družbena samozaščita postali vsakdanja in trajna naloga vseh dejavnikov naše družbenopolitične gospodarske ureditve.

3. Borci združenja in vodstva ZZB NOV si bodo med krepitvijo lastnih priprav za delovanje med vojnimi in drugimi izrednimi razmerami prizadevali, da bo imela mladina še bolj kakor doslej posebno mesto in vlogo v delovanju in razvijanju vseljudske obrambe in družbene samozaščite.

III.

1. Zveza združenj borcev narodnoosvobodilne vojne Jugoslavije se bo na podlagi izkušenj in doseženih uspehov še nadalje vsestransko angažirala pri gojitvi in razvijanju revolucionarnih izročil ter bo tako dajala svoj delež v idejnem in političnem boju organiziranih socialističnih sil na čelu z ZK Jugoslavije, z namenom, da bodo trajne vrednote narodnoosvobodilne vojne in revolucije sestavni del pravil in vsakdanjih navad v naši socialistični samoupravni družbi.

2. Člani, organizacije in vodstva Zveze združenj borcev bodo svojo vsakdanjo dejavnost pri ustvarjalnem razvijanju revolucionarnih izročil posvečali doslednemu uresničevanju ustavnih načel, uveljavljanju odločujoče vloge delavskega razreda v družbi, krepitvi združenega dela in samoupravnih razmerij, učinkovitemu delovanju delegatske ureditve, uresničevanju zamisli vseljudske obrambe in družbene samozaščite in izpolnjevanju vseh drugih idejnopolitičnih, kulturnih in vzgojnoizobraževalnih smotrov ter nalog, ki neposredno prispevajo k nadaljnjemu razvijanju revolucije.

3. Zveza združenj borcev bo med varovanjem trajnih vrednot revolucionarnih izročil te vrednote nadalje razvijala s stalnim in neposrednim sodelovanjem z družbenopolitičnimi društvi, Jugoslovansko ljudsko armado, z vzgojnoizobraževalnimi, znanstvenimi, s kulturno umetniškimi ustanovami in z organizacijami združenega dela. Posebno pozornost bo posvečala še popolnejšemu podružbljanju, posodobljanju, bogatenju in idejnopolitični kar najbolj aktualni vsebini ter oblikam dejavnosti, glede na to, da je to v interesu in dolžnost vseh subjektov socialistične samoupravne družbe.

4. Zveza združenj borcev bo nadalje vsestransko sodelovala z Zvezo socialistične mladine in z družbenimi organizacijami, ki združujejo mladino; prizadevala si bo prispevati kar največji delež vzgoji mladine v duhu bratstva in enotnosti, tovarištva in enakopravnosti jugoslovanskih narodov in narodnosti ter pripravljenosti na obrambo svobode in celovitosti naše socialistične domovine.

5. Zveza združenj borcev bo še boljše sodelovala z organizacijami in organi Zveze sindikatov pri gojitvi in razvijanju revolucionarnih izročil v združenem delu, z namenom, da se bo nadalje poglobljala socialistična samoupravna zavednost delavskega razreda in delovnih ljudi, ter da se bodo zavzemali za razvijanje socialistične samoupravne demokracije, solidarnosti, jugoslovanskega socialističnega patriotizma, bratstva in enotnosti na podlagi popolne enakopravnosti naših narodov in narodnosti.

6. Zveza združenj borcev se bo v prihodnje skupno z vsemi drugimi družbenopolitičnimi subjekti v okviru SZDL še odločneje zavzemala, da bo vzgojnoizobraževalna dejavnost na vseh stopnjah popolnoma prežeta z revolucionarnimi izročili – da bodo revolucionarni optimizem in etične vrednote naše socialistične revolucije izhodišče pri vzgoji in izobrazbi mladega rodu. Zveza združenj borcev bo v ta namen podpirala prizadevanja družbe, da se bo vsebina vzgoje in izobraževanja, ki se z njo te vrednote približujejo mlademu rodu, nenehno izpopolnjevala ter da bo trajno posvečena oblikovanju celotne ustvarjalne socialistične osebnosti, kakršna bo sposobna nadalje razvijati in braniti vrednote ter pridobitve naše samoupravne socialistične družbe.

7. Zveza združenj borcev bo nadalje podpirala raziskovanje in preučevanje kulturne dediščine ter izročil narodov in narodnosti z marksističnih stališč, zavzemala se bo za uveljavljanje vsakega naroda in vsake narodnosti, zlasti še vsega tistega, kar prispeva k poglobljanju bratstva in enotnosti ter zavednosti o naši neločljivi povezanosti v socialistični samoupravni neuvrščeni Jugoslaviji. Hkrati se bo upirala vsem poskusom oživiljanja in aktualiziranja raznih nacionalističnih mitov in drugih strašil preteklosti.

8. Zveza združenj borcev se bo glede na velik pomen pisane besede pri gojitvi in razvijanju revolucionarnih izročil skupno z drugimi organiziranimi socialističnimi silami še bolj trudila pri pospeševanju znanstvene obdelave dogod-

Zveza združenj borcev narodnoosvobodilne vojne zlasti pogloblja prijateljske stike s soborci iz druge svetovne vojne, varuje in pospešuje izročila skupnega protifašističnega boja in dejavno udeležuje boja proti vsem oblikam oživiljanja nacizma in fašizma ter odločno nasprotuje vsem oblikam kršenja človeških in narodnih pravic.

8. Zveza združenj borcev narodnoosvobodilne vojne skupno z družbenopolitičnimi skupnostmi in organizacijami, s samoupravnimi interesnimi skupnostmi in z organizacijami združenega dela spremlja ter proučuje razmere ter vprašanja borčevsko invalidskega varstva, spodbuja njihovo obravnavanje in v skladu z materialno zmogljivostjo družbe predlaga ukrepe za izboljševanje socialne in ekonomske varnosti borcev, vojaških invalidov in družin padlih borcev; ter se posebno zavzema in skrbi, da bi se zboljšal njihov materialni in družbeni položaj.

9. Zveze združenj borcev socialističnih republik: Bosne in Hercegovine, črne gore, Hrvatske, Makedonije, Slovenije in Srbije kot tudi zvezi združenj socialističnih avtonomnih republik Kosova in Vojvodine, so samostojne organizacije v enotni Zvezi združenj borcev narodnoosvobodilne vojne Jugoslavije.

Zvezi združenj borcev socialističnih avtonomnih pokrajin Kosova in Vojvodine sta sestavni del združenj borcev Socialistične republike Srbije.

Zveze združenj borcev socialističnih republik in socialističnih avtonomnih pokrajin so skupno odgovorne za določanje in uresničevanje skupne politike in nalog Zveze združenj borcev narodnoosvobodilne vojne Jugoslavije.

II.

Člani, njihove pravice in dolžnosti

1. člen

Član Zveze združenj borcev narodnoosvobodilne vojne je lahko vsak državljan Socialistične federativne republike Jugoslavije:

- a) ki je bil udeleženec v narodnoosvobodilni vojni;
- b) ki je osebni vojni vojaški invalid;
- c) ki je v domovini ali v tujini podpiral narodnoosvobodilno gibanje;
- d) ki je bil zaradi udeležbe v vojni ali, ker je podpiral narodnoosvobodilno gibanje, v zaporu, taborišču, izgnanstvu, deportiran ali na prisilnem delu;
- e) ki se je v zaporu, taborišču, internaciji, deportaciji ali na prisilnem delu, aktivno vključil v delo za narodnoosvobodilno gibanje in si je prizadeval, da bi se uresničili smotri tega gibanja;
- f) ki se je zunaj domovine bojeval v oboroženih enotah proti fašizmu;
- g) ki je mironodobni vojaški invalid;
- h) ki je član družine padlega borca oz. umrlega vojnega vojaškega invalida ali umrlega vojaškega invalida, če uživa pravice družinskega invalida.

2. člen

Oseba, ki izpolnjuje iz 1. člena tega statuta, in želi biti član Zveze združenj borcev, se včlani v združenje borcev.

Posameznik, ki mu je izpodbijana pravica do članstva v Zvezi združenj borcev, se lahko pritoži vsem organom Zveze združenja borcev narodnoosvobodilne vojne.

3. člen

Član Zveze združenja borcev je dolžan:

- a) da se ravna po določilih tega statuta, da s svojo dejavnostjo prispeva za uresničevanje ciljev in nalog svojega združenja, organizacij, organov in forumov Zveze združenj borcev;
- b) da sodeluje pri sprejemanju in uresničevanju delovnega programa, statuta, sklepov in drugih odločitev ter da s svojim delovanjem prispeva za uresničitev vsega tega;
- c) da družbenopolitično deluje, podpira ter razvija samoupravna in napredna gibanja v organizaciji združenega dela, v delovni skupnosti, v samoupravni interesni in krajevni skupnosti, v občini, v družbenopolitičnih in družbenih organizacijah, v združenjih občanov in v samoupravnih organih, katerih je član;

d) da varuje pridobitve narodnoosvobodilnega boja in socialistične revolucije, razvija in goji revolucionarna tradicije, prispeva h krepitvi bratstva, enotnosti in enakopravnosti narodov in narodnosti Jugoslavije ter k obrambi Socialistične federativne republike Jugoslavije;

e) da se bori zoper vse pojave in težnje, ki so v nasprotju z družbenopolitično ureditvijo in socialističnim samoupravnim razvojem naše države, ter da s svojim delom in ravnanjem varuje ugled in goji osebnost borca narodnoosvobodilne vojne Jugoslavije in

f) da plačuje članarino

4. člen

Član Zveze združenja borcev ima pravico:

- a) da voli in da je izvoljen v vse organe zveze združenja borcev;
- b) da sodeluje v vseh dejavnostih svojega združenja in svoje organizacije, da izraža ter brani svoja stališča, mnenja in predloge;
- c) da sodeluje pri odločanju, pojasnjevanju in uresničevanju politike ter stališč zveze združenj borcev;
- d) da je seznanjen z delom, s programom in s predlogi za urejanje vseh vprašanj, ki zadevajo delo združenja, organov in forumov zveze združenja borcev;
- e) da je navzoč in da sodeluje na vseh sejah organov zveze združenj borcev, na katerih razpravljajo in sklepajo o njegovem delu, ravnanju in predlogih;
- f) da se obrača na organizacije in organe zveze združenj borcev in da dobi odgovore na svoja vprašanja.

5. člen

Članstvo v zvezi združenj borcev preneha:

- a) z izstopom;
- b) z izključitvijo;
- c) s prenehanjem državljanstva SFRJ;
- d) s prenehanjem svojstva vojaškega invalida, če je pravica do članstva izhajala iz tega svojstva.

Iz zveze združenj borcev se izključijo člani, katerih dejavnost je v nasprotju s tem statutom, in tisti, ki so se huje pregrešili zoper interese samoupravne socialistične skupnosti.

Odločitev o izključitvi iz članstva sprejme združenje.

Na odločitev o izključitvi iz zveze združenj borcev se lahko pritoži vsak posameznik vsem organom, prav tako tudi kongresu Zveze združenj borcev narodnoosvobodilne vojne Jugoslavije.

Iz članstva zveze združenj borcev se črta tudi član, za katerega ugotovijo, da ne izpolnjuje pogojev iz 1. člena tega statuta, da bi lahko bil član; o tem odloča združenje.

Član zveze združenja borcev, ki spremeni kraj svojega bivališča, se priklasi pri združenju na področju novega bivališča.

III.

Načela organiziranja in delovanja

6. člen

Zvezo združenj borcev narodnoosvobodilne vojne Jugoslavije sestavljajo zveze združenj borcev socialističnih republik in socialističnih avtonomnih pokrajin.

Temeljna oblika organiziranja članstva v zvezi združenj borcev je združenje borcev narodnoosvobodilne vojne.

7. člen

Odbor zveze združenj borcev lahko, če je za to interes, ustanovi sekcije in druge oblike delovanja.

Odbori ZZB NOV lahko, če je za to interes, ustanavljajo sekcije in odbore glede na pripadnost članstva njihovim vojaškim enotam, glede na udeležbo članov v posameznih bitkah ali v taboriščih izgnancev oz. ujetnikov. S sklepom o ustanovitvi teh teles se določijo njihove naloge in delovno področje.

8. člen

Delo vseh organizacij, organov in foruma Zveze združenj borcev je javno.

9. člen

Vojaški invalidi, če je to v njihovem interesu in če to želijo, lahko ustanovijo v okviru Zveze združenj borcev v občini svoja združenja in sekcije v okviru združenja borcev narodnoosvobodilne vojne.

10. člen

Oblike organiziranja in delovanja Zveze združenj borcev v krajevni skupnosti, občini, mestu, skupnosti občin, v pokrajini in republiki se natančneje določajo s statuti in s statutarnimi sklepi.

a) Združenje

11. člen

Združenje se organizira po teritorialnem načelu in praviloma zajema območje krajevne skupnosti. Združenja lahko v svojem okviru ustavljajo odseke in oddelke.

Sklep o ustanovitvi združenj sprejme občinski odbor Zveze združenj borcev na podlagi mnenja članov.

12. člen

Združenje na sestankih svojih članov razpravlja in sklepa o svoji dejavnosti, nalogah združenja in članstva, sprejme delovni program, spodbuja in predlaga ureditev odprtih ter neurejenih vprašanj organizacije in članstva, pretresa poročilo o delu odbora združenja in nadzornega odbora ter ocenjuje njihovo delo.

13. člen

Najvišji forum združenja je skupščina združenja. Skupščina združenja za opravljanje tekočih nalog voli iz svojih vrst predsednika, podpredsednika, tajnika, blagajnika in potrebno število članov odbora.

Odbor je političnoizvršni organ združenja. Odbor združenja lahko za izpolnjevanje določenih nalog sestavi ustrezne komisije, sekcije in druga telesa.

Združenje izvoli nadzorni odbor in njegovega predsednika. Mandat članov odbora in nadzornega odbora združenja traja štiri leta.

14. člen

Skupščina združenja voli delegate v občinski odbor Zveze združenj borcev in v nadzorni odbor občinske Zveze združenj borcev narodnoosvobodilne vojne.

Združenje voli tudi svoje delegacije in delegate v krajevno konferenco Socialistične zveze delovnega ljudstva, v ustrezajoče samoupravne organe krajevne skupnosti in v vsa druga samoupravna telesa, skupnosti, organizacije in ustanove, če je to določeno z njihovimi statutarnimi sklepi ali pravilniki.

b) Zveza združenj borcev v občini

15. člen

Zvezo združenj borcev v občini sestavljajo združenja borcev na območju občine.

Najvišji forum Zveze združenj borcev v občini je občinska skupščina Zveze združenj borcev, najvišji organ pa je občinski odbor Zveze združenj borcev narodnoosvobodilne vojne.

16. člen

Skupščino Zveze združenj borcev občine sestavljajo novoizvoljeni člani občinskega odbora in nadzornega odbora Zveze združenj borcev in dotedanji člani občinskega in nadzornega odbora Zveze združenj borcev.

Statuti Zveze združenj borcev socialističnih republik oz. socialističnih avtonomnih pokrajin lahko razširijo sestav občinskih skupščin Zveze združenj borcev.

Delegati, ki jim poteče mandat, imajo vse pravice delegatov, nimajo pa pravice do glasovanja o poročilih, ki jih dajejo odboru, in o razrešnici. Skupščina se sestane je vsako četrto leto.

17. člen

Občinska skupščina Zveze združenj borcev narodnoosvobodilne vojne verificira izvolitev delegatov in občinski in nadzorni odbor, voli delegate, člane republiškega oz. pokrajinskega in

regionalnega odbora ter nadzornega odbora Zveze združenj borcev, in sicer na podlagi ključa, ki ga določi ustrezajoči odbor Zveze združenj borcev.

Skupščina Zveze združenj borcev občine razpravlja in sklepa o delu organizacije Zveze združenj borcev v občini, presoja poročilo občinskega in nadzornega odbora Zveze združenj borcev in ocenjuje njihovo delo, sprejema delovni program, statutarni sklep, določa naloge in usmerja delo združenj.

18. člen

Občinski odbor Zveze združenj borcev izpolnjuje sklepe in stališča skupščine občinske Zveze združenj borcev, usmerja in ocenjuje delo predsedstva, komisij in drugih pomožnih teles, koordinira ter usmerja delo združenj, določa delovni program in sredstva za njegovo financiranje, organizira medobčinsko sodelovanje in sodelovanje z drugimi pristojnimi organi, organizacijami in s skupnostmi.

Občinski odbor Zveze združenj borcev sprejme odločbo o volitvah, in sicer najmanj tri mesece pred volitvami.

Občinski odbor voli delegacijo in delegate Zveze združenj borcev v občinsko konferenco Socialistične zveze delovnega ljudstva in v druge samoupravne organe, organizacije in skupnosti.

Občinski odbor Zveze združenj borcev predlaga kandidate, ki se v okviru vseh družbenopolitičnih organizacij na enotno določeni kandidatski listi Socialistične zveze delovnega ljudstva volijo za delegate družbenopolitičnega zbora občinske skupščine.

Mandat članov občinskega odbora Zveze združenj borcev narodnoosvobodilne vojne traja štiri leta.

19. člen

Občinski odbor Zveze združenj borcev voli iz svojih vrst predsednika, podpredsednika, tajnika in potrebno število članov predsedstva za opravljanje dela občinskega odbora med posameznimi sejami.

Predsednik, podpredsednik in tajnik odbora so hkrati predsednik, podpredsednik in tajnik predsedstva.

Predsedstvo je političnoizvršni organ občinskega odbora.

Predsedstvo organizira delo Zveze združenja borcev v občini, pripravlja gradivo za seje odbora, sklicuje seje, usklajuje delo pomožnih teles, organizira in pospešuje sodelovanje z drugimi družbenopolitičnimi in drugimi organizacijami ter s samoupravnimi ustanovami.

Predsedstvo občinskega odbora, ki med posameznimi sejami odbora opravlja funkcijo delegacije, imenuje delegate ZB NOV v organe in oblike delovanja občinske konference Socialistične zveze delovnega ljudstva ter v druge organe in organizacije, če je to določeno v njihovih statutih.

Nadzorni odbor občinske Zveze združenj borcev voli iz svojih vrst predsednika.

Mandat predsedstva odbora in nadzornega odbora občinske Zveze združenja borcev narodnoosvobodilne vojne traja štiri leta.

c) Zveza združenj borcev v mestu z več občinami in v skupnosti občin

20. člen

Organiziranje in delovanje Zveze združenj borcev v mestih z več občinami in v skupnosti občin se določa s statutom Zveze združenj borcev narodnoosvobodilne vojne socialistične republike oz. socialistične avtonomne pokrajine.

d) Zveza združenj borcev v socialistični republiki in socialistični avtonomni pokrajini

21. člen

Organizacijo republiške oz. pokrajinske Zveze združenj borcev sestavljajo občinske zveze združenj borcev na področju socialistične republike oz. socialistične avtonomne pokrajine.

22. člen

Najvišji forum Zveze združenj borcev v republiki oz. socialistični avtonomni pokrajini je republiška oz. pokrajinska skupščina Zveze združenj borcev.

Republiško oz. pokrajinsko skupščino Zveze združenj borcev narodnoosvobodilne vojne sestavljajo člani republiškega oz. pokrajinskega odbora in nadzornega odbora Zveze združenj borcev, izvoljeni na občinskih skupščinah (občnih zbiorih) in dotedanji člani republiškega oz. pokrajinskega odbora in nadzornega odbora Zveze združenj borcev.

SKLEPI

osmega kongresa zveze združenj borcev narodnoosvobodilne vojne Jugoslavije

Zveza borcev narodnoosvobodilne vojne Jugoslavije, ki deluje v enotni fronti organiziranih socialističnih sil, na čelu z Zvezo komunistov Jugoslavije in tovarišem Titom, je pomemben dejavnik za varovanje in razvijanje pridobitev narodnoosvobodilne vojne in socialistične revolucije. Članstvo, organizacije in vodstva ZB NOV so angažirano iskali poti za uresničevanje ustavnih načel in so bili zlasti dejavni pri uvajanju in razvijanju delegatske ureditve, pri povezovanju s krajevnimi skupnostmi in uresničevanju zakona o združenem delu. Dejavnost je bila usmerjena tako, da bi borci prispevali k nadaljnji demokratizaciji in humanizaciji v naši samoupravni družbi, da bi se hitreje razvijale družbene gnotne in proizvodne sile, se dvigala življenjska raven in da bi se krepila socialna varnost delovnih ljudi in občanov.

Zveza združenj borcev je prispevala delež za nadaljnjo krepitev enakopravnosti, bratstva in enotnosti narodov in narodnosti in za razvijanje vseh pridobitev narodnoosvobodilnega boja ter socialistične revolucije. Odločno je nasprotovala nacionalističnim, dogmatsko birokratskim, liberalistično tehnokratskim in vsem drugim nazadnjaškim silam, ki so skušale ovirati samoupravni razvoj naše socialistične družbe.

Dejavnost, ki jo je Zveza združenj borcev narodnoosvobodilne vojne Jugoslavije razvila pri izpolnjevanju nalog vseh ljudske obrambe in družbene samozasčite, je potrdila globoko politično zavednost članstva ZB NOV in revolucionarno doslednost pri varovanju in razvijanju pridobitev narodnoosvobodilnega boja, svobode, neodvisnosti, suverenosti in celovitosti socialistične federativne skupnosti svobodnih in enakopravnih narodov in narodnosti – Socialistične federativne republike Jugoslavije.

Članstvo in organizacije Zveze združenj borcev so si v svoji družbenopolitični dejavnosti prizadevali, da bi revolucionarna izročila – ta bogati in neizčrpni vrelci ustvarjalnega navdih in vzgajanja sedanjih ter prihodnjih rodov v boju za nepretrganost naše socialistične revolucije – dobila splošno družbeno veljavo in da bi kar najbolj postala idejno-politično orožje mladih rodov in vseh občanov v boju za socialistični samoupravni razvoj naše domovine.

Družbeno gnotni položaj borcev, vojaških invalidov in družin padlih borcev smo zboljševali v skladu z razvojem gnotne zmogljivosti družbe.

S skupnimi prizadevanji vseh subjektov socialistične samoupravne družbe je bila dosežena visoka stopnja socialne in gnotne varnosti udeležencev narodnoosvobodilne vojne. Poleg temeljnih pravic borcev, vojaških invalidov in družin padlih borcev, ki jih ureja in zagotavlja federacija, so tudi socialistične republike, socialistični avtonomni pokrajini, občine, organizacije združenega dela, samoupravne interesne skupnosti in drugi samoupravni subjekti določili razne oblike in vrste varstva.

Zveza združenj borcev NOV Jugoslavije je ob vsestranski zavzetosti republiških, pokrajinskih in občinskih organizacij ZB NOV dosegla na načelih neodvisne in neuvrščene politike SFRJ plodovito sodelovanje s širokim krogom borčevskih organizacij po svetu.

Vloga borcev v boju za mir, svobodo in neodvisnost, za nove, bolj enakopravne mednarodne stike in proti imperializmu, kolonializmu, hegemonije in vsem drugim oblikam tuje nadoblasti – se je okrepila z živahnimi stiki z narodnimi in mednarodnimi borčevskimi organizacijami.

Osmi kongres Zveze združenj borcev narodnoosvobodilne vojne Jugoslavije, ki v celoti sprejema ocene in stali-

šča XI. kongresa ZKJ, ugotovljene v resolucijah in v referatu tovariša Tita ter na podlagi govora tovariša Tita, poročil, referatov in razprave na osmem kongresu Zveze združenj ZB NOV, kakor tudi predlogov članstva in organizacij med predkongresno razpravo – sprejema naslednje

Sklepe

I.

1. Zveza združenj borcev NOV, ki deluje v enotni fronti organiziranih socialističnih sil, na čelu ZKJ, se bo zavzemala za utrjevanje in razvijanje bratstva in enotnosti, utemeljenega na enakopravnosti narodov in narodnosti Jugoslavije; za nadaljnjo krepitev socialistične samoupravne demokracije, ki sloni na oblasti delavskega razreda in vseh delovnih ljudi; za učinkovitejše delovanje družbenogospodarske ureditve po načelih družbenega dogovarjanja in samoupravnega sporazumevanja; za neodvisno in neuvrščeno mednarodno politiko Socialistične federativne republike Jugoslavije.

2. Članstvo, borčevske organizacije in njihova vodstva bodo zlasti zavzeto delovali pri delu delegacij in delegatov ter bodo usposabljali vsestransko organizacijo in vodstva ZB NOV in njegove delegacije in delegate za kvalificirano razpravo in odločanje v vseh telesih delegatske ureditve.

Zveza združenj borcev, zlasti še organi, ki imajo funkcijo delegacij, se organizirajo tako, da bodo s svojim delom koordinirani z drugimi političnimi organizacijami v Socialistični zvezi, pripomogli, da se bodo z usklajevanjem interesov in stališč zagotovile najbolj smotne odločitve o vseh bistvenih vprašanjih, ki so v razpravi.

3. Delegati Zveze združenj borcev so dolžni na podlagi določene politike ZB NOV razpravljati in zavzemati stališča o vseh pomembnejših vprašanjih, ki bodo v obravnavi in o katerih bodo odločali v družbenopolitičnih zbiorih skupščin družbenopolitičnih skupnosti.

4. Člani, organizacije in organi zveze združenj borcev se v svoji dejavnosti ravna po tem, da so krajevna skupnost, temeljna organizacija združenega dela in samoupravna interesna skupnost mesta za dogovarjanje o vseh zadevah, pomembnih za življenje in delo delavskega razreda, delovnih ljudi in občanov.

Zveza združenj borcev bo s svojimi političnimi pobudami in akcijami zavzeto sodelovala pri razvijanju in uveljavljanju socialističnih samoupravnih razmerij v krajevni skupnosti. S svojim delovanjem bo pripomogla, da se bodo krajevne skupnosti povezovale, ker je to način, da bodo delovni ljudi in občani najprimerneje urejali vse skupne zadeve, kakršne so na primer zdravstvo, socialno skrbstvo, otroško varstvo, šolstvo, življenjska raven, komunalna dejavnost in druge.

Članstvo ZB NOV si bo z družbenopolitičnimi in samoupravnimi interesnimi skupnostmi ter z organizacijami združenega dela prizadevalo, da se bodo z družbenim dogovarjanjem in s samoupravnim sporazumevanjem skupno načrtovali in uresničevali pogoji za nadaljnji razvoj ter napredek pokojninskega invalidskega in zdravstvenega zavarovanja, za zboljšanje stanovanjske preskrbe, za dvig kulture, obravnavanja in zboljšanje komunalnih storitev.

Premoženje in denarna sredstva vojaških invalidov so namenjena vojaškim invalidom in jih je mogoče uporabljati izrecno za njihove potrebe. Ta sredstva upravljajo odbori zvez združenj borcev v skladu z veljavnimi zakonskimi predpisi in s samoupravnimi sporazumi.

Občinski, regionalni, pokrajinski in republiški odbori zvez združenj borcev lahko ustanavljajo počitniške domove, klube itd. kot samostojne organizacije združenega dela posebnega pomena.

Način upravljanja in druge določbe v skladu s splošnimi predpisi, glede na potrebe in naravo te samostojne organizacije združenega dela se določi z ustanovitvenim odlokom.

57. člen

Če katera izmed organizacij zvez združenj borcev preneha delovati, njeno premoženje in sredstva prevzame organizacija, ki se ukvarja z dejavnostjo Zveze združenj borcev narodnoosvobodilne vojne na njenem področju.

X.

Sedež zveznega odbora in delovno področje

58. člen

Sedež zveznega odbora Zveze združenj borcev narodnoosvobodilne vojne Jugoslavije je v Beogradu.

Delovanje Zveze združenj borcev narodnoosvobodilne vojne Jugoslavije zajema vse ozemlje Socialistične federativne republike Jugoslavije.

XI.

Določbe o zastavi, emblemu, znački, prazniku, pečatu, plaketi in članski knjižici

59. člen

Zastava Zveze združenj borcev narodnoosvobodilne vojne Jugoslavije je jugoslovanska zastava, ki ima na belem polju na sredi emblem zveze združenja borcev in okrog njega napis – na eni strani zastave »Smrt fašizmu – svobodo narodu«, na drugi strani pa »Za socialistično domovino«. Ta napis je napisan v jezikih narodov in narodnosti Jugoslavije.

60. člen

Emblem Zveze združenj borcev narodnoosvobodilne vojne Jugoslavije je petokraka rdeča zvezda z zlatimi žarki. Na sredi je podoba partizana in partizanke z razvito zastavo.

Pod podobo partizana in partizanke je napis: 1941–1945.

61. člen

Značka Zveze združenj borcev narodnoosvobodilne vojne Jugoslavije je petokraka zvezda z žarki. Na zvezdi je v krogu podoba tovariša Tita.

Značka vojaških invalidov ima obliko štita z zlatimi robovi, ki jih ob strani obdajata lovorjevi vejici. Na belem polju, ki jih obdajata lovorjevi vejici, so vpisane črke VIJ. Sredi štita se križata dva meča, nad njima pa je petokraka rdeča zvezda.

62. člen

Zveza združenj borcev narodnoosvobodilne vojne Jugoslavije praznuje praznik vstaje narodov in narodnosti Jugoslavije – 4.

julij – Dan borca, zveze združenj borcev socialističnih republik in socialističnih avtonomnih pokrajin pa praznujejo tudi praznike vstaje narodov in narodnosti svojih republik.

63. člen

Združenja borcev in odbori zvez združenj borcev imajo svoje pečate. Obliko in besedilo pečata določijo predsedstva odborov Zveze združenj borcev narodnoosvobodilne vojne.

64. člen

Odbori zvez združenj borcev lahko uvajajo in podeljujejo plakete ter druga priznanja.

65. člen

Za člane Zveze združenj borcev se izdaja članska knjižica, ki je enotna po svoje velikosti, barvi in vsebini besedila, vendar pa je besedilo na jezikih in v pisavah narodov in narodnosti Jugoslavije.

XII.

Posebne in sklepne določbe

66. člen

S tem statutom so določena temeljna načela organiziranja in delovanja Zveze združenj borcev narodnoosvobodilne vojne Jugoslavije.

Republiške in pokrajinske organizacije Zveze združenj borcev bodo na podlagi tega statuta uskladile svoje statute v letu dni.

Način dela, potek sej organov zvez združenj borcev, razmerja med njimi, pristojnost in druge zadeve, ki niso predpisane s tem statutom, se uredijo s pravilniki o delu.

67. člen

Evidenca in statistika o članstvu se vodita po navodilih zveznega oz. republiškega ali pokrajinskega odbora zveze združenj borcev.

68. člen

Organizacije Zveze združenj borcev lahko ustanovijo za opravljanje strokovno političnih, analitično raziskovalnih, administrativno tehničnih, materialno finančnih zadev in nalog delovne skupnosti s potrebnim številom političnih, strokovnih in administrativnih delavcev.

Dejavnost in delovno področje dela delovne skupnosti določi ustanovitelj s posebnim odlokom. Medsebojne pravice in obveznosti med ustanoviteljem in delovno skupnostjo uredijo s samoupravnim sporazumom na samoupravnih načelih in v skladu z zakonom o združenem delu.

Delovna skupnost izvoli svet kot svoj samoupravni organ, sprejme statut in druge samoupravne akte, ki določajo osnove in merila za pridobivanje in delitev sredstev za osebne dohodke, sredstva za skupno porabo, za delitev stanovanj in druga vprašanja.

69. člen

Predsedstvo zveznega odbora Zveze združenj borcev narodnoosvobodilne vojne Jugoslavije je pooblaščen dajati razlage tega statuta.

70. člen

Zvezni odbor Zveze združenj borcev narodnoosvobodilne vojne Jugoslavije se pooblašča, da izda prečiščeno besedilo tega statuta, ki je bil sprejet na osmem kongresu Zveze združenj borcev narodnoosvobodilne vojne Jugoslavije.

71. člen

Ta statut je začel veljati na dan, ko je bil sprejet.

Budva, 19. oktobra 1978

Sestava republiške ali pokrajinske skupščine se lahko razširi na podlagi statutarne določbe republiškega oz. pokrajinskega odbora Zveze združenj borcev narodnoosvobodilne vojne.

23. člen

Republiška oz. pokrajinska skupščina Zveze združenj borcev sprejme statut, ga spreminja in dopolnjuje, razpravlja o poročilu o delu, o delu odbora, nadzornega odbora, ocenjuje njuno delovanje in delovanje Zveze združenj borcev na področju republike oz. pokrajine, zavzema stališča in sprejema sklepe o najpomembnejših vprašanjih ter nalogah.

Republiška oz. pokrajinska skupščina verificira izvolitev delegatov, članov republiškega oz. pokrajinskega odbora in nadzornega odbora Zveze združenj borcev, voli delegate za kongres Zveze združenj borcev narodnoosvobodilne vojne Jugoslavije, delegacijo v zvezni odbor in delegata v nadzorni odbor Zveze združenj borcev narodnoosvobodilne vojne Jugoslavije.

24. člen

Republiška oz. pokrajinska skupščina Zveze združenj borcev narodnoosvobodilne vojne se sestane vsako četrto leto.

Sklep o volitvah za izvolitev delegatov republiškega oz. pokrajinskega odbora in nadzornega odbora Zveze združenj borcev ter o sklicu skupščine sprejme republiški oz. pokrajinski odbor, in sicer vsaj tri mesece pred zasedanji skupščine.

Republiški oz. pokrajinski odbor Zveze združenj narodnoosvobodilne vojne določi s svojim sklepom čas volitev, sklicanje skupščine in določi ključ za izvolitev delegatov, članov republiškega oz. pokrajinskega odbora in nadzornega odbora Zveze združenj borcev.

Mandat delegatov, članov republiškega oz. pokrajinskega odbora in nadzornega odbora Zveze združenj borcev traja štiri leta.

25. člen

Republiški oz. pokrajinski odbor Zveze združenj borcev se sestaja po potrebi, vendar pa vsaj po enkrat na leto. Sprejme delovni program, usmerja delo svojega predsedstva in delo občinskih, mestnih in regionalnih organizacij Zveze združenj borcev. Sprejme finančni načrt in potrdi zaključni račun, če ni to z republiškim oz. pokrajinskim statutom določeno drugače.

Republiški oz. pokrajinski odbor voli delegacijo v republiško oz. pokrajinsko konferenco Socialistične zveze delovnega ljudstva.

Republiški oz. pokrajinski odbor Zveze združenj borcev predlaga kandidate, ki jih volijo v okviru vseh družbenopolitičnih organizacij po enotno določeni kandidatni listi Socialistične zveze delovnega ljudstva za delegate družbenopolitičnega republiškega oz. pokrajinskega zbora.

26. člen

Republiški oz. pokrajinski odbor Zveze združenj borcev voli iz svojih vrst predsednika podpredsednika ali več podpredsednikov, tajnika in potrebno število članov predsedstva odbora za opravljanje delovnih dolžnosti v obdobju med posameznimi sejami.

Predsednik, podpredsedniki in tajnik odbora so hkrati predsednik, podpredsednik in tajnik predsedstva.

Predsedstvo je političnoizvršni organ republiškega oz. pokrajinskega odbora Zveze združenj borcev.

Predsedstvo organizira delo republiške oz. pokrajinske Zveze združenj borcev, pripravlja gradivo za seje odbora, sklicuje seje, usklajuje delo pomožnih teles, organizira in pospešuje sodelovanje z drugimi družbenopolitičnimi in družbenimi organizacijami ter samoupravnimi ustanovami.

Predsedstvo republiškega oz. pokrajinskega odbora, ki med dvema sejama odbora opravlja funkcijo delegacije, imenuje delegate Zveze združenj borcev v organe in oblike delovanja republiške oz. pokrajinske konference Socialistične zveze delovnega ljudstva ter v druge organe in organizacije, če je to določeno z njihovimi statuti.

Republiški oz. pokrajinski nadzorni odbor Zveze združenj borcev voli iz svojih vrst predsednika.

Mandat predsedstva republiškega oz. pokrajinskega odbora in nadzornega odbora Zveze združenj borcev traja štiri leta.

27. člen

Predsedstvo republiškega oz. pokrajinskega odbora Zveze združenj borcev lahko izvoli sekretariat kot svoje operativno telo.

e) Zveza združenj borcev
narodnoosvobodilne vojne Jugoslavije

28. člen

V Zvezi združenj borcev narodnoosvobodilne vojne Jugoslavije je najvišji forum kongres Zveze združenj borcev narodnoosvobodilne vojne Jugoslavije, najvišji organ pa je zvezni odbor Zveze združenj borcev narodnoosvobodilne vojne Jugoslavije.

29. člen

Kongres določa smer in naloge za nadaljnjo družbenopolitično dejavnost Zveze združenj borcev narodnoosvobodilne vojne Jugoslavije, ocenjuje družbeno in politično angažiranost članstva, sprejema odločitve in sklepe o vseh pomembnih zadevah za vso organizacijo, sprejme statut Zveze združenj borcev narodnoosvobodilne vojne Jugoslavije, ga spreminja in dopolnjuje, pretrsa in sprejema poročila zveznega odbora in nadzornega odbora Zveze združenj borcev narodnoosvobodilne vojne Jugoslavije in verificira izvolitev članov zveznega in nadzornega odbora Zveze združenj borcev narodnoosvobodilne vojne Jugoslavije.

30. člen

Redni kongres Zveze združenj borcev narodnoosvobodilne vojne Jugoslavije se sestane vsako četrto leto.

Sklep o sklicu kongresa Zveze združenj borcev narodnoosvobodilne vojne Jugoslavije sprejme zvezni odbor najmanj tri mesece pred zasedanjem kongresa. S sklepom o sklicu kongresa se določi predlog za dnevni red in rok, do kdaj je treba delegatom izročiti dokumente. Ta rok ne sme biti krajši kot mesec dni.

Delegate za kongres Zveze združenj borcev narodnoosvobodilne vojne Jugoslavije volijo republiške skupščine in pokrajinske skupščine Zveze združenj borcev v razmerju s številom članstva zveze.

Ključ za izvolitev delegatov za kongres Zveze združenj borcev narodnoosvobodilne vojne Jugoslavije določi zvezni odbor.

Pri delu kongresa Zveze združenj borcev narodnoosvobodilne vojne Jugoslavije sodelujejo razen delegatov, izvoljenih na skupščinah republiških in pokrajinskih zvez združenj borcev tudi novoizvoljeni člani zveznega in nadzornega odbora Zveze združenj borcev narodnoosvobodilne vojne Jugoslavije ter člani zveznega in nadzornega odbora Zveze združenj borcev narodnoosvobodilne vojne Jugoslavije, ki jim poteka mandat.

31. člen

Če družbenopolitični interesi terjajo, da Zveza združenj narodnoosvobodilne vojne Jugoslavije obravnava nekatera izredno pomembna družbenopolitična vprašanja, se lahko skliče tudi izredni kongres Zveze združenj borcev narodnoosvobodilne vojne Jugoslavije.

Izredni kongres Zveze združenj borcev narodnoosvobodilne vojne Jugoslavije skliče zvezni odbor Zveze združenj borcev narodnoosvobodilne vojne Jugoslavije na svojo pobudo ali na zahtevo najmanj dveh republiških republik oz. pokrajinskih odborov združenja zveze borcev.

Sklep o sklicu izrednega kongresa sprejme zvezni odbor Zveze združenj narodnoosvobodilne vojne Jugoslavije najmanj v treh mesecih po predlagani zahtevi; predlaga dnevni red in določi priprave na izredni kongres Zveze združenj borcev narodnoosvobodilne vojne Jugoslavije.

32. člen

Število delegatov zveznega odbora Zveze združenj borcev narodnoosvobodilne vojne Jugoslavije se določi tako, da skupščine republiških zvez združenj borcev delegirajo po 15, pokrajinski zvezi pa po 10 delegatov.

Predsedniki republiških in pokrajinskih odborov Zveze združenj borcev so po svoji funkciji člani zveznega odbora Zveze združenj borcev narodnoosvobodilne vojne Jugoslavije in njene predsedstva.

Mandat delegatov zveznega odbora traja štiri leta. Skupščine republiških in pokrajinskih zvez združenj borcev delegirajo po enega delegata v nadzorni odbor Zveze združenj borcev narodnoosvobodilne vojne Jugoslavije.

Mandat nadzornega odbora Zveze združenj borcev narodnoosvobodilne vojne Jugoslavije traja štiri leta.

33. člen

Zvezni odbor Zveze združenj borcev narodnoosvobodilne vojne Jugoslavije se sestaja po potrebi, vendar pa vsaj enkrat na leto, ko obravnava družbenopolitično delovanje Zveze združenj borcev, družbenopolitično dejavnost predsedstva zveznega odbora in komisij, določa letne delovne programe in oblikuje stališča, kako se naj članstvo zavzame za izpolnitev nalog.

Zvezni odbor Zveze združenj borcev narodnoosvobodilne vojne Jugoslavije izvoli iz svojih vrst predsednika, enega podpredsednika ali več podpredsednikov, generalnega tajnika in potrebno število članov predsedstva za svoje funkcije.

Predsedstvo je političnoizvršni organ odbora.

Predsednik, podpredsednik in generalni tajnik zveznega odbora Zveze združenj borcev narodnoosvobodilne vojne Jugoslavije so hkrati predsednik, podpredsednik in generalni tajnik predsedstva.

Število članov predsedstva določi zvezni odbor Zveze združenj borcev narodnoosvobodilne vojne Jugoslavije.

35. člen

Predsedstvo zveznega odbora deluje na podlagi družbenopolitičnih smernic in nalog kongresa ter zveznega odbora Zveze združenj borcev narodnoosvobodilne vojne; izpolnjuje njihove odločitve in sklepe ter delovne programe; obravnava pereča vprašanja in zadeve, ki jih zastavljajo v obravnavo borčevske in druge družbenopolitične organizacije ter družbeni organi in zadevajo dejavnost zveze združenj borcev; sodeluje in koordinira delo z drugimi družbenopolitičnimi organizacijami ter organi v federaciji; razčlenjuje delovanje zvez združenj borcev; odpira vprašanja za izboljšanje socialno ekonomskega položaja borcev; prispeva svoj delež za izpolnitev delovnih metod zveznega odbora; obravnava gradivo, ki se pripravlja za seje zveznega odbora; sprejme proračun dohodkov in izdatkov ter potrdi zaključni račun zveznega odbora.

Predsedstvo zveznega odbora, ki med dvema sejama zveznega odbora opravlja funkcijo delegacije, imenuje delegate Zveze združenj borcev narodnoosvobodilne vojne Jugoslavije v organe in oblike delovanja zvezne konference Socialistične zveze delovnega ljudstva ter v druge organe in organizacije, če je to določeno v njihovih statutih.

Predsedstvo zveznega odbora zastopa Zvezo združenj borcev narodnoosvobodilne vojne Jugoslavije v domovini in tujini.

Predsedstvo se sestaja po potrebi in na podlagi svojega delovnega programa.

Predsedstvo odgovarja za svoje delo zveznemu odboru.

Mandat predsedstva traja štiri leta.

36. člen

Predsednik zveznega odbora Zveze združenj borcev narodnoosvobodilne vojne Jugoslavije sklicuje in vodi seje, vodi delo zveznega odbora in predsedstva, odpira vprašanja, ki jih morata obravnavati zvezni odbor in predsedstvo.

Ko je predsednik zveznega odbora Zveze združenj borcev narodnoosvobodilne vojne Jugoslavije odsoten, ga nadomestuje eden izmed podpredsednikov zveznega odbora.

Generalni sekretar zveznega odbora Zveze združenj borcev narodnoosvobodilne vojne Jugoslavije organizira izpolnjevanje odločitev in stališč zveznega odbora ter predsedstva, v sodelovanju s predsednikom pa pripravlja seje in organizira delo delovne skupnosti zveznega odbora.

37. člen

Predsedstvo zveznega odbora lahko izvoli sekretariat kot svoj operativni organ.

Delo sekretariata vodi generalni sekretar.

IV.

Nadzorni odbor

38. člen

Združenja in skupščine Zveze združenj borcev narodnoosvobodilne vojne Jugoslavije volijo nadzorne odbore, ki imajo nalogo spremljati in nadzirati materialno-denarne zadeve.

39. člen

Nadzorni odbor Zveze združenj borcev nadzira, spremlja in najmanj enkrat na leto pregleda materialno in finančno delovanje organizacije, predlaga ukrepe za izboljšanje dela in skrbi, da smotno črpajo finančna sredstva, v skladu veljavnimi predpisi in delovnimi programi organizacije.

Nadzorni odbor da pristojni skupščini zveze združenj borcev poročilo o svojem delu in ugotovitvah, kakšno je bilo materialno ter finančno delovanje.

Nadzorni odbor Zveze združenj borcev narodnoosvobodilne vojne Jugoslavije poroča kongresu Zveze združenj borcev narodnoosvobodilne vojne Jugoslavije.

V.

Komisije

40. člen

Odbori Zveze združenj borcev ustanovljajo za izpolnjevanje nalog in za učinkovito spremljanje, proučevanje in urejanje tekočih zadev: komisijo vojaških invalidov; komisijo bivših političnih zapornikov, internirancev in deportirancev; komisijo bivših vojnih ujetnikov in ustrezajoče komisije za posamezna področja družbenopolitičnega delovanja.

S poslovnikom zveznega odbora in s poslovniki republiških ter pokrajinskih odborov zvez združenj borcev ali s statuti zvez združenj borcev v socialističnih republikah in socialističnih avtonomnih pokrajinah se določijo imena, število, sestava, naloge in delovno področje komisij.

VI.

Delegatska ureditev v Zvezi združenj borcev narodnoosvobodilne vojne Jugoslavije

41. člen

V združenju zveze borcev je vse članstvo delegatska osnova za delegiranje delegacij in delegatov.

V Zvezi združenj borcev narodnoosvobodilne vojne delegacije sestavlja odbor.

Med dvema sejama odbora ima predsedstvo funkcijo delegacije.

Delegacije zvez združenj borcev, izhajajoč iz posameznih skupnih interesov ter potrebe določanje temeljna stališča in smernice za delo delegatov, ko so ti udeleženi pri odločanju. Delegacije so dolžne, da z delegacijami drugih družbenopolitičnih organizacij sporazumno in dogovorno najdejo najprimernejše odločitve in določijo skupna stališča o vseh vprašanjih, ki zadevajo splošne koristi.

42. člen

Mandat delegacij in delegatov Zveze združenj borcev, delegiranih v družbenopolitične organizacije, družbenopolitične skupnosti in druge samoupravne skupnosti, traja tako dolgo, kakor je določeno v statutih ali drugih dokumentih organizacij, organov, samoupravnih skupnosti in ustanov, v katere so ti delegati delegirani.

V zvezi združenj borcev praviloma ne more biti nihče zaporedoma več kot dvakrat izvoljen za delegata in člana delegacije v isti organ zveze združenj borcev, družbenopolitične in družbene organizacije, v družbenopolitične in samoupravne skupnosti ter ustanove.

43. člen

Delo delegacij in delegatov Zveze združenj borcev je javno. Delegat je za svoje delo odgovoren članstvu oziroma delegaciji, ki ga je delegiral.

Pravice in dolžnosti delegata so:

– da je aktiven pri določanju stališč o posameznih vprašanjih v svoji delegatski osnovi in da ta stališča aktivno prenaša ter uresničuje v organu ali organizaciji, kjer je delegiran;

– da sodeluje v procesu izročanja in usklajevanja mnenj in interesov, pri sprejemanju stališč in izdelavi predlogov v organizaciji, v kateri je delegiran oz. ki ga je delegirala;

– da se zavzema za uresničevanje stališč in dogovorov v organizaciji, ki ga je delegirala in v organizaciji, kamor je delegiran;

– da o svojem delu, dejavnosti in vprašanjih, ki v zvezi s tem pojavljajo, poroča organizaciji ali organu, ki ga je delegiral;

– da od organizacije, ki ga je delegirala, zahteva, naj se izjavi o vprašanjih, o katerih bodo razpravljali v delegatskem telesu.

44. člen

Organi organizacij, iz katerih so delegati delegirani, in organi, kamor so delegirani, oz. kjer delegati delujejo, zagotavljajo delegatom:

– pravočasno in jedrnatno informiranje o perečih vprašanjih s svojega delovnega področja;

– možnost za izražanje in usklajevanje stališč, sprejemanja sklepov in doseg dogovorov ter primeren vpogled, kako se vse to uresničuje;

– nujno potrebno pomoč pri izpolnjevanju delegatskih nalog ter dolžnosti.

45. člen

Volitve v vse organe in telesa Zveze združenj borcev so praviloma tajne, lahko pa so tudi javne, če tako sklone volilno telo.

Če je na volitvah na kandidatni listi predlaganih več kandidatov kakor je določenih članov organa, ki ga voli, so izvoljeni tisti kandidati, ki so dobili največ glasov.

Če na kandidatni listi ni več kandidatov kakor je treba izvoliti članov, so izvoljeni tisti kandidati, ki so dobili dve tretjini glasov volilnega telesa.

Če med glasovanjem ni izvoljenih potrebno število delegatov, članov organa, tedaj se ponovno volijo z večino glasov samo toliko delegatov, kolikor jih mora biti na podlagi odločitve volilnega telesa.

46. člen

Poleg rednih volitev so možne tudi izredne in dopolnilne za izvolitev posameznih organov in njihovih članov-delegatov.

Izredne volitve opravijo tedaj, če volilno telo ugotovi, da so potrebne.

Dopolnilne volitve je mogoče opraviti, če preneha mandat posameznega delegata, člana izvoljenega organa. Takšne volitve verificira organ, v katerega je delegat izvoljen.

Na dopolnilnih volitvah je mogoče izvoliti največ tretjino delegatov, članov izvoljenega organa.

47. člen

Skupščine, odbori in predsedstvo Zveze združenj borcev lahko odpokličejo organe ali njihove člane, delegate, ki so jih izvolili, če delegati ali organi ne izpolnjujejo svojih dolžnosti.

Izvoljeni organi in njihovi člani-delegati lahko dajo ostavko pred potekom mandata, za katerega so bili delegirani, če ne morejo uspešno opravljati svoje dolžnosti.

V primeru odpoklica ali ostavke se na spraznjeno mesto delegira drug delegat.

48. člen

Za pravno veljavno odločanje, za sprejemanje sklepov in zavzemanje stališč je potrebna navzočnost nad polovico članov-delegatov pristojnega organa Zveze združenj borcev, na volilnih sestankih pa mora biti navzočnih nad dve tretjini članov. Sklepe sprejemajo z večino glasov navzočih članov.

VII.

Organizacije Zveze združenj borcev narodnoosvobodilne vojne v vojnih razmerah

49. člen

Zaradi prilagoditve delovanja organizacije Zveze združenj borcev v primeru vojne predsedstva zveznega odbora, republiških,

pokrajinskih in občinskih odborov sprejmejo posebne sklepe o načinu delovanja organizacije, o organizacijski sestavi in o načinu volitev organov Zveze združenj borcev v vojnih razmerah.

50. člen

Predsedstvo zveznega odbora Zveze združenj borcev določi z odlokom organizacijsko sestavo zveznega odbora in njegovih organov, ki bodo delovali v vojnih razmerah. Zvezni odbor oz. predsedstvo lahko razpusti posamezna izvršna telesa ali ustanovi nova oz. zamenja in razreši dolžnosti posamezne funkcionarje borčevske organizacije ter imenuje nove, če to zahtevajo vojne razmere.

51. člen

V slučaju, ko ni mogoča seja zveznega odbora oz. predsedstva, predsednik zveznega odbora lahko samostojno odloča, njegove odločitve pa mora zvezni odbor oz. predsedstvo, pozneje potrditi.

VIII.

Časopisno založniška dejavnost

52. člen

Zveza združenj borcev organizira založniško dejavnost z namenom, da organizacija izpolnjuje svoje naloge in smotre. V ta namen lahko organizacije Zveze združenj borcev ustanovljajo svoje založniške organizacije, izdajajo liste in druge publikacije.

53. člen

Zveza združenj borcev narodnoosvobodilne vojne Jugoslavije ima svoj list »Četvrti jul«.

54. člen

Predsedstvo odbora Zveze združenj borcev ureja medsebojna razmerja in obveznosti z založniškimi organizacijami združenega dela na podlagi svojih sklepov, poslovnikov in dogovorov, v skladu z določbami zakona o združenem delu in z drugimi zakoni.

IX.

Materialna sredstva in skladi

55. člen

Sredstva Zveze združenj borcev se zbirajo iz članarine, dotacij in drugih dohodkov.

Denarna sredstva se lahko zbirajo tudi od prirediteljev, kot prostovoljni prispevki članov in organizacij, kakor tudi iz drugih virov.

Članarina je enotna za vse člane zveze združenj borcev narodnoosvobodilne vojne Jugoslavije, kako pa se razdeljuje, je določeno s posebnim odlokom zveznega odbora oz. s sklepi republiških, pokrajinskih in občinskih odborov zvez združenj borcev.

56. člen

Združenja in zveze združenj borcev lahko ustanovijo svoje sklade. Upravljanje skladov in njihovo delovanje se določi s poslovnikom ali z ustanovitveno listino.

**Frančiška
Ivartnik**

V 85. letu starosti je umrla mati padlega borca, Henriha Ivartnika, ki je padel na Pohorju leta 1944. S koroškimi borci je sodelovala od leta 1943, zaradi katerih je bila zaprta v celovških zaporih. Pokopali smo jo na pokopališču v Črni na Koroškem.

Alojz Humer

Alojz Humer se je rodil pred 68 leti na Kalu nad Kanalom. Že v začetku leta 1942 se je vključil v NOG, leta 1943 pa je stopil med borce NOV. Bil je trikrat ranjen in ostal vojaški invalid. Bil je odlikovan z ordenom za hrabrost.

Ignac Podrekar

V Mojstrani je umrl borec Ignac Podrekar, ki se je rodil leta 1905. Bil je borec Gradnikove brigade. Pokopan je v Dovjem.

Ervin Kralj

Leta 1942 se je povezal z usodo revolucije in se kot aktivist OF organizirano vključil v vrste tistih, ki so napovedali neizprosni boj nemškemu nacizmu. Kot aktivistu OF so mu bile zaupane najrazličnejše naloge in zadolžitve. Njegovo delo ni ostalo prikrito okupatorju, odpeljan je bil v taborišče Dachau in kasneje Buchenwald.

Dana Valenčak

Dana Valenčak se je že leta 1941 vključila v delo za NOG, kot terenka, obveščevalka in kurirka. Zaradi izdaje je bila leta 1942 aretirana, zaprta v celjskem piskru, odpeljali so jo v mariborske zapore in od tam v taborišče Ravensbrück v katerem je dočkala svobodo. Odlikovana je bila z ordenom zaslug za narod.

Lojzka Jurca

Na belskem pokopališču pri Postojni smo pokopali Lojzko Jurca, rojeno leta 1915 v Bukovju. Po kapitulaciji Italije je začela aktivno in organizirano delati kot član odbora OF vse do konca vojne. Bila je tudi odlikovana.

**Milica
Podvrtnik**

V prometni nesreči je umrla Milica Podvrtnik, rojena leta 1921 v Kamnem pri Tolminu. Z NOG je pričela sodelovati kot terenka in obveščevalka leta 1942. Zaradi izdajstva je bila aretirana in zaprta v Tolminu, v Beljaku in Celovcu, od koder je leta 1944 pobegnila in se vključila v bataljon kateri je sodeloval na področju LuČ in Mozirja. Bila je ujeta in zaprta v celjskih zaporih do osvoboditve. Teden dni pred smrtjo je prejela priznanje OF.

**Ivica Knific-
Jelka**

Tovarišica Ivica se je rodila leta 1926 v Števerjanu. V partizanske vrste je stopila leta 1943, na karavlo 25 A in 25 B in nato kot borka v 17. brigado ter Briško-beneški odred. Pokopana je na pokopališču v Kopru.

Franc Kus

Umrli je aktivist, član ZB NOV, Franc Kus iz Iga pri Ljubljani. Že leta 1941 je pričel aktivno sodelovati z NOG. Zaprt je bil v ljubljanskih zaporih. Vse njegova družina je sodelovala z NOV, dva sinova pa sta padla kot partizana. Pokopan je na Iškem pokopališču.

Ana Smolej

V Planini pod Golico smo se poslovili od Ane Smolej. Že v rani mladosti je okusila grenkosti vojne. Bila je med prvimi aktivistkami. Ohranili jo bomo v lepem spominu.

Tone Dolinar

Vojna vihra je zatekla Toneta Dolinarja v Stični na Dolenjskem, kjer se je takoj priključil NOV. Bil je terenski aktivist. Leta 1942 je bil v Roški ofenzivi, kjer so ga zajeli Italijani in odpeljali v taborišče Reniči. Po razpadu Italije so ga Nemci ujeli in odpeljali s transportom v Nemčijo, nakar je ušel in se vrnil v domači kraj. Rodil se je pred 65 leti v Suhi pri Škofji Loki, pokopan na škofjeloškem pokopališču.

**Ivan Ogorevc-
Samba**

Od njega smo se poslovili v drugi polovici leta 1978 na ljubljanskem pokopališču. Ivan se je rodil leta 1922 v Selnici ob Dravi in pozneje prišel v Bistvo pri Vrhniki, kjer je oče služboval kot železničar. Na Vrhniki se je izučil za mizarja in z zaslužkom pomagal staršem, da so se prebijali skozi trdo življenje. Ob okupaciji naše domovine je bil med prvimi, ki so se odločili za boj proti okupatorju. V Podlipi je bilo težišče njegovega delovanja. Postal je borec mlade petnajstčlanske borbene skupine četrte čete 1. bataljona Notranjskega odreda iz katere se je razvil udarni Dolomitski odred. Bojna pot ga je vodila v Notranjski in Krinski odred, Šerčerjevo brigado in vse do prvih dni leta 1943, ko je kot skojevec začel delovati na kurirski postaji TV-17 na Ljubljanskem vrhu. Z njim so šli v NOV tudi trije bratje – Jože, Franc in Maks. Franc je padel v Roški ofenzivi, Maksa so kot borca Šerčerjeve brigade ujeli Nemci in ga v skupini talcev ustrelili v Cezanjevcih pri Ljutomeru, Jože pa je bil kurir na več relejnih kurirskih TV postajah na Notranjskem.

Njegova revolucionarna pot pa se ni končala z osvoboditvijo domovine. Zaupane so mu bile odgovorne vojaške dolžnosti v JLA. Po zahrbtni boleznici so ga upokojili. Tudi v pokoju ni miroval, deloval je v raznih organizacijah KS, še posebno je bil aktiven na področju obujanja in nadaljevanja tradicij NOB v odboru 4. brigade VDV relejnih kurirjev Slovenije. Prejel je več vojnih in povojnih odlikovanj.

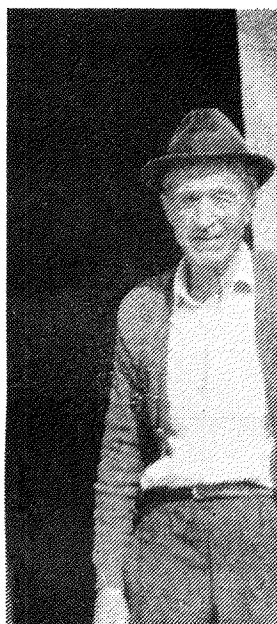
Marija Gržina

Na pokopališču v Slavi ni smo pokopali Marijo Gržino – partizansko učiteljico. Leta 1941 se je vključila v NOG in od razpada Italije do osvoboditve učila otroke slovenskega jezika.

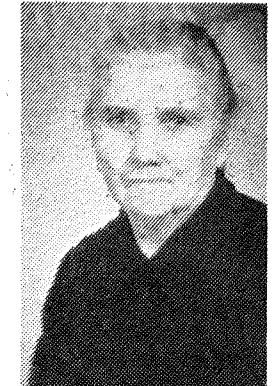
Anton Grimšič

V 65. letu starosti je umrl Anton Grimšič iz Borovnice. Takoj po okupaciji domovine je pričel aktivno delovati za NOB. Sovražnik je kmalu zaslužil njegovo delovanje in leta 1942 je bil aretirán, zaprt in odpeljan v internacijo. Gonars, Treviso, Perugia so bile postaje njegovega trpljenja. Po povratku domov se je priključil delu NOV.

Dominik Marolt

Umrli je Dominik Marolt iz Roba. Med NOB je aktivno in organizirano deloval na področju Roba od leta 1941. Opravljal je razne funkcije na terenu ter bil izvoljen za odposlanca na zboru odposlancev slovenskega naroda v Kočevju. Večkrat je bil aretirán in poslan v taborišča na Rab in v Nemčijo.

Antonija Husu

Na celjskem pokopališču smo se poslovili od 92. letne Antonije Husu, matere padlega borca. Tudi sama je sodelovala z NOB, za kar je bila odlikovana z medaljo za hrabrost.

LJUBLJANA

S srečanja sekcije Briško-beneškega odreda

Na rednem mesečnem tovariškem srečanju Briško-beneškega odreda se je januarja letos zbralo okoli 40 bork in borcev z ljubljanskega območja. Danilo Perčič se je zahvalil za uspešno opravljene naloge iz preteklega leta in nakazal nove, ki jih bo treba opraviti v tem letu. Pri tem je poudaril tiste, ki so vezane na udeležbo pri odkrivanju spominskih obeležij, zlasti na območju Benečije in Goriških Brd, kjer je deloval Briško-beneški odred. Posebno skrb pa naj bi posvetili zbiranju pismenega gradiva o razvoju in delovanju odreda od ustanovitve leta 1943 do osvoboditve. V tem letu naj bi posvetili več pozornosti prenašanju tradicij NOV na naš mladi rod. Poročal je tudi o delu domicilnega odbora v Novi Gorici.

Taka srečanja dokazujejo tovarištvo, skovano pred petintridesetimi leti v borbi proti okupatorju, in so porok za nadaljnje uspešno delo sekcije. Sekcija želi, da se v prihodnje udeležijo srečanj tudi tisti soborci BBO iz Ljubljane, ki se je do sedaj niso udeleževali. Zbrali naj bi se vsak prvi četrtek v mesecu v klubu delegatov v Ljubljani.

IVAN SKVARČA

RADOVLJICA

Akcijski program ZZB NOV

Predsedstvo občinskega odbora ZZB NOV Radovljica je na januarski seji obravnavalo predlog akcijskega programa občinskega odbora in vseh komisij za leto 1979. Program so sestavili na podlagi kongresnih stališč ZKJ in ZKS, 5. seje skupščine ZZB NOV Slovenije in 8. kongresa ZZB NOV Jugoslavije. Upoštevali pa so tudi izhodišča, ki jih je občinski odbor sprejel na decembrskem zasedanju.

Poudarek je na krepitvi družbenopolitične vloge borcevske organizacije v krajevnih skupnostih in v občini, povezovanje z OO ZK, KK SZDL, sindikati in ZSMS pri uveljavljanju samoupravnih in delegatskih odnosov, zlasti na področju priprav za SLO in družbeno samozaščito, ohranjanju izročil NOB ter v stalni skrbi za zdravstveno in socialno zaščito udeležencev NOB. Obnovili bodo obeležja, predvsem v Bohinju in Radovni. Več pozornosti bodo posvetili organizacijskemu povezovanju domicilnih enot in organizaciji pomembnih jubilejnih prireditev, predvsem ob letošnjih jubilejih ZKJ v Bohinju.

Vseh 6 komisij pri občinskem odboru ZZB NOV bo do 31. januarja pripravilo lastne programe, ki jih bo potrdilo predsedstvo na naslednji seji.

J.R.

SPODNJA IDRIJA

Pred spominsko svečanostjo

Ta mesec je bil v Cerknem posvet o spominski svečanosti, ki bo 27. januarja ob 35-letnici nemškega napada na 6. partijski tečaj v Cerknem. Poudarek bo na 60-letnici KPJ oz. ZKJ, na partijskem šolstvu med NOB in seveda na dogodku 27. januarja 1944 v Cerknem.

Proslava naj bi bila posvečena partijskemu šolstvu v severnoprimorski in gorenjski regiji. Sekretariat občinskega komiteja ZK Idrija Vladimir Zajc je opisal partijske tečaje med NOB. Prvi se je začel 27. 10. 1943, trije so bili krajši, 4. tečaj na Vojskem pa je bil obsežnejši, 5. tečaj je bil v Trebuši, kjer se je začel tudi 6. in se tragično končal v Cerknem. V Labinjah pri Cerknem je bil 7. tečaj, poznejši pa v bližini Šebrelj.

Taki tečaji so bili na Primorskem nujno potrebni, saj tu ni bilo partijskega kadra. Slušatelji s Primorskega so na teh tečajih prvič slišali slovensko šolsko besedo.

Na to proslavo vabijo tečajnike vseh tečajev. Proslava bo v dveh delih – prvi del v dvorani tovarne Eta, kjer bo govorila Vida Tomšič in drugi del pri spomeniku 47 na Brcih.

Pogovorili se bomo o zbiranju zgodovinskega materiala iz obdobja prvih partijskih tečajev.

Učenci osnovne šole v Cerknem bodo ob tej priliki izdali glasilo, ki bo posvečeno tem dogodkom med NOB. Glasilo Naša rast bo prejel vsak udeleženec.

JANEZ JERAM

GRIŽE

Planinsko društvo Železar

V januarju je planinsko društvo Železar v Štorah med prvimi v celjskem območju podalo pregled svojega dela. Prirejalo je izlete, povezane z gojenjem tradicij NOV. Večino izletov in pohodov je organiziralo v znane kraje iz NOV. Člani pa so se tudi množično udeleževali pohodov, kot na Osankarico, Stol itd.

Na letni konferenci je bil sprejet sklep, da društvo v sodelovanju z nekaterimi drugimi društvi iz savinjskega meddruštvenega odbora organizira množični pohod po poteh I. Celjske čete. Ta pohod je imel že tradicionalni značaj, vendar so organizatorji zadnja leta malo popustili. Prav pa je, da spet oživi.

Na ta način bi se mladi seznanili z borbo prvih partizanov na področju Celja. V maju bodo organizirali pohod k osrednji bolnišnici IV. operativne cone pri Ljubnem, in v jeseni pa predvidevajo pohod mladine pod Kotečnik, kjer je bila leta 1939 konferenca SKOJ. To so samo tri akcije v okviru programa »Nič nas ne sme presenetiti«. V njem načrtujejo tudi krajše izlete v bližnje okolice.

FRANC JEŽOVNIK

LENDAVA

Skrb za spomenike

Družbeni dogovor o varstvu spomenikov in grobov NOB so sprejele občinska skupščina, občinska konferenca SZDL, občinska konferenca ZKS, občinski sindikalni svet, občinski odbor ZZB, občinska konferenca ZSMS, vse krajevne skupnosti na območju občine Lendava, kulturna in izobraževalna skupnost, skupnost otroškega varstva ter zveza rezervnih vojaških starešin občine Lendava. Dokončno naj bi uredili vprašanje varstva, urejanja in vzdrževanja grobov borcev, spomenikov in spominskih plošč itd. Pri tem so že svoj delež prispevali mladi z očiščevalnimi akcijami.

JOŽE ŽERDIN

RAVNE NA KOROŠKEM

Taborniki po poteh »7 talcev«

V januarju 1944 so gestapovci odpeljali iz dravograjskih zaporov znane gestapovske mučilnice 7 partizanov-talcev. S tovarnjakom so jih pripeljali v Dobrije pri Ravnah, nato so morali peš po visokem snegu k Neži na Selovcu. Med njimi je bil najmlajši Andrej Kotnik-Juričev Drežček. Talci so nosili težke zaboje municije. Pri Neži so jih še mučili, nato pa zverinsko pobili. Iznakažena trupla so našli partizani. Pokopali so jih v skupni grob.

Ustreljenim talcem je organizacija ZB postavila skromen spomenik. Taborniški odred Koroških jeklarjev iz Raven pa vsako leto organizira pohod po njihovi zadnji poti. Tako so člani taborniškega odreda 21. t.m. skupaj z mladino in člani ZB obudili spomin.

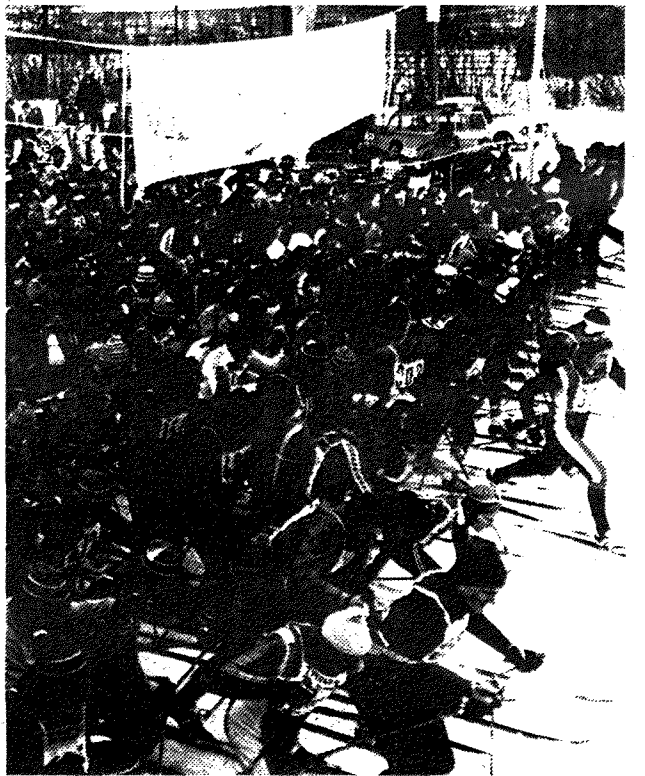
FRANJO SREBOTNIK

Spomenik petdesetim talcem pri Kamnitniku

Trnovski maraton 1979

Za ekipo TV-15 – šestnajst tekmovalcev

Za letošnji peti jubilejni smučarski Trnovski maraton v Črnem vrhu nad Idrijo je organizator in seveda tudi naše uredništvo zaključilo s prijavi. Že sedaj lahko povemo, da se bo po nekdanjih borbenih poteh devetega korpusa v smučini družno potilo rekordno število tekmovalcev.

Za ekipo TV-15, ki redno nastopa že tretje leto na Trnovskem maratonu, se je prijavilo 16 tekmovalcev. Še posebno pa smo ponosni, da imamo v naši ekipi kar devet nekdanjih borcev, ki se ne ustrašijo še tako dolge smučine in naporov, ki jih tek zahteva od vsakega tekmovalca.

Iz vrst borcev smo prejeli naslednje prijave: Gregor Klančnik, Miloš Bašin, Janez Pavčič, Lovro Korošec, Jože Knific, Oton Medveš, Ivan Štular, Karol Jelenc in Dušan Feldin. Tem pa se bodo pridružili še: Tone Razinger, Filip Grašič, Jože Kavčič, Peter Marn, Roman Seljak, Silvo Teršek in Tone Urbas.

Ob tem naj še povemo, da v uredništvu našega tednika že pripravljamo posebno prilogo, ki bo namenjena letošnjemu Trnovskemu maratonu, v katerem bodo med drugim predstavili tudi vse tekmovalce, ki bodo tekmovali v ekipi TV-15. To prilogo, seveda skupaj s časopisom, pa bodo prejeli prav vsi tekmovalci ob dvigu startne številke.

Tako kot lani smo tudi letos pripravili za vse udeležence naše ekipe praktične nagrade, ki jih bomo razdelili po končanem tekmovanju.

Vsem tekmovalcem želimo veliko športnih uspehov in na svidenje!

T. U.

MARIBOR

Dom počitka – dom miru

Vse večjo pozornost posvečamo zdravstvenemu stanju naših borcev. Tako imajo v Mariboru člani ZZB NOV svoj dispanzer. Borci in vojaški invalidi si lahko oddahnejo v počitniškem domu v Valovinah pri Pulju in Strunjanu. Poleg tega pa se lahko zdravijo še v številnih zdraviliščih in toplicah. Žal mnogi teh ugodnosti ne izkoristijo. Člani ZZB občine Maribor so se še posebej zavzeli, da bi dom v Valovinah obdržali tudi še po letu 1981, čeprav takrat zanj poteče pogodba. Dom za zdravljenje in rekreacijo članov ZB je res potreben. Bilo bi neodpušljivo, če bi borci naenkrat izgubili svoj dom, svoje okrevališče.

FRANJO HOVNIK

Najprej je zdravje

Navadno pravimo: »Samo da smo zdravi, ostalo pride tako ali tako.« Človek je kakor stroj – od časa do časa mora k mehaniku. Toda ljudje smo občutljivi in nočemo biti obravnavani kot stroj. Od zdravnika pričakujemo tople človeški odnos. Zanimalo me je, kako zdravstvo v Tolminu skrbi za borce NOV in vojne invalide. Zato sem obiskala novoustanovljeni dispanzer za borce v Tolminu ter se pogovorila z nekaj našimi naročniki iz tega kraja.

krat sem bil pri njem, pa me ni nikoli na hitro odposlal. Rad bi šel v toplice. Od čevljev se pa ne bom ločil. Življenje bi bilo prazno, saj jih popravljam že od svojega triindvajsetega leta.«

Kot bolničarka na Dolenjskem

Tovarišico Ljudmilo Žešlin sem poiskala na njenem delovnem mestu v lekarni. V šaljivem tonu mi pravi: »Privoščim si bolezen, ki je nima vsak. Vidite, palico imam, da pomagam nogam. To je multipla skleroza, bolezen mrzlih krajev. Zanj je ni zdravila. Sem invalidsko upokojena in delam s polovičnim delovnim časom. Do zdravnika imam blizu – soroden poklic pa še ista stavba. V dispanzerju še nisem bila. Mislim pa, da je to velika pridobitev. Tudi od drugih ljudi slišim, da so zadovoljni z uslugami in z odnosom.

Če imam kot borka kakšne prednosti? Lahko bi jih imela, saj so v ordina-

Viktorija Rijavec

ciji določene ure za borce, pa raje počakam na vrsto zaradi odnosa do drugih ljudi, ki morajo tudi čakati in morda imajo večje težave kot jaz. V lekarni ne delamo izjem. Recepte obravnavamo po vrstnem redu. Razlika je le v tem,

da borci za zdravila ne prispevajo.

Kar sama mi je nato začela pripovedovati o svoji preteklosti: »Ko že govoriva o skrbi za borce... med vojno sem tudi jaz skrbela zanje. Doma sem iz Novega mesta. Po raz-

padu Italije sem se bombardiranju rojstnega kraja kot petnajstletno dekle napotila v slovensko-hrvaško bolnišnico v Dolenjske Toplice, katere upravnik je bil dr. Peter Deržaj. Kot bolničarka sem skrbela za ranjence. Pozneje je bila bolnišnica premeščena v Črmošnjice, nazadnje pa v Žumberak. Po opravljenem apotekarskem tečaju se nisem več vrnila vanjo. Nekaj časa sem živela na Notranjskem, potem pa sem prišla na Primorsko. Pogosto se spomnim na svojo mlada leta, na tamkajšnjega komisarja Anteja Novaka in komandanta Bojana Polaka. Lepo bi se mi zdelo, če bi se tudi drugi spomnili s kako slavnostjo na kar precej veliko slovensko-hrvaško bolnišnico.«

Smo zahtevni?

Prijazna Viktorija Rijavec je prav te dni prišla iz bolnišnice. Ima težave z očmi, pa še srce in živci ji večkrat nagajajo. Vdova je že od leta 1944. Njen mož je bil pri minercih v

Gradnikovi brigadi. Napadla ga je jetika in komaj 28 let star je umrl. Ima otroke, a večkrat je sama, zato si tako zelo želi vida, da lahko kaj prebere in sešije za svoje vnuke. Želi si klimatskega zdravljenja. Najraje bi šla kam v hribe.

Tovariš Avgust Faletič iz Livških Raven živi v Tolminu. Je sicer upokojen, a nikoli ne miruje. Vsi ga poznajo, da rad pristopi na pomoč. Tudi s športom se ukvarja. Je v klubu tolminskih balinarjev, ki večkrat prirejajo tekmovanja doma in zamejci.

»Leta so leta. Včasih kaj odpove in takrat je treba k zdravniku. Bolijo me noge. Eni pravijo, da je revma, drugi pripisujejo vzroke slabemu pretoku krvi. Na pregledu sem bil pri dr. Valentinčiču v Novi Gorici, ki vodi dispanzer za borce. Predlagal mi je toplice, a takrat ni bilo prostora in predlog je ostal mrtev. Se vedno upam, da bom šel, a upajočih je veliko in vse je težko zadovoljiti.

Ko grem k zdravniku v splošno ambulanto, čakam na vrsto. Nočem siliti v ospredje, saj gre za drobne človeške odnose, na katerih gradimo naša sosodstva in, lahko rečem, naš sistem. Ne želim nobenih privilegijev, samo to, kar potrebujem. Najbolj sem vesel srečanja z zdravnikom, ki se zanima za moje težave in mu ni žal minut, ko me posluša.«

Se bi lahko trkala na vrata, spraševala, poslušala, na koncu pa bi prišla do istega zaključka: Zdravi ima tisoč želja, bolni eno samo – ozdraveti.

Iz tolminskega dispanzerja

Dr. Marjan Lazar in sestra Nežka Lipušček sta me seznanila z delom v dispanzerju. Vse je še v povojih, toda važen je začetek! Velika razdalja do dispanzerja v Novi Gorici je bila za mnoge vzrok, da si niso poiskali poti do zdravnika. Treba je bilo nekaj ukreniti.

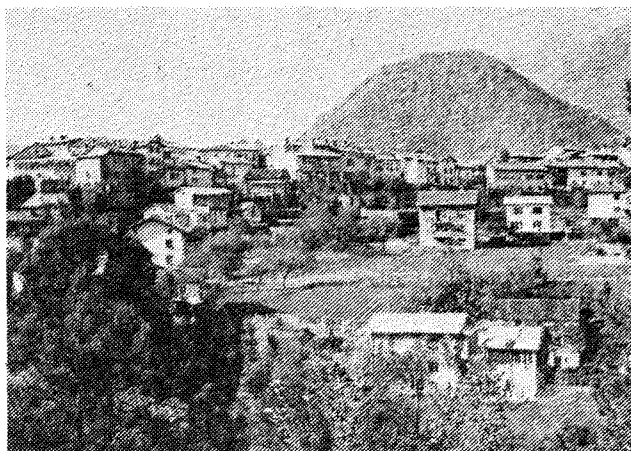
Novembra 1978 je začel poslovati dispanzer v Tolminu in sicer vsak torek in sredo popoldne. Ima dva prostora; ordinacijo in sestrsko sobo, čakalnico pa so uredili na hodniku. V tej svoji prvi fazi je namenjen sistematskim pregledom borcev, torej preventivi in reševanju sprotnih problemov. Kljub premajhnemu številu zdravstvenega osebja je mreža poslovanja dobro razpletena.

Zanimalo me je, na kakšen način pridejo borci do sistematskega pregleda. Občinska organizacija ZZB je dala v posamezne KS pobudo za sestavljanje seznamov tistih, ki želijo biti pregledani. Krajevne organizacije ZB dajejo poimenske sezname, po katerih pošilja dispanzer po vrstnem redu posameznikom vabila. Tak seznam pošljejo lahko tudi delovne organizacije, saj je še 10 odstotkov borcev zaposlenih. Marsikoga pa odkrije patronažna sestra, ko na terenu preverja zdravstvene in socialne razmere. Doslej je bilo za pregled registriranih 1996 borcev in 262 vojaških vojnih invalidov, od katerih so nekateri že vključeni v seznam borcev. Dispanzer je poslal vabila 211

borcem, pregledanih pa je bilo 154. Večkrat se zgodi, da se na vabilo ne odzovejo vsi, zlasti iz oddaljenih vasi in ob slabem vremenu. Navadno pridejo kak drug dan. So pa tudi taki, ki pridejo brez vabila, ker

se pač slabo počutijo. Zdravnik tudi zanje najde čas.

V enem popoldnevu sprejme od 10 do 15 pacientov. Ob manjšem številu vsakemu lahko namenijo več pozornosti,

Tolmin

česar pacienti ne smejo pogrešati. Sistematski pregled obsega laboratorijske preiskave in specialen pregled internista. Prevladujejo srčni, revmatični in v največji meri bolniki s psihičnimi težavami. Vojna je pustila neizbrisne posledice v živčnem sistemu teh ljudi. Za nekatere so primerna zdravilišča, za druge le okrevališča, marsikomu pa pomaga že lepa beseda. To velja predvsem za osamljene in preveč zapuščene. »Sicer pa,« pravi sestra »so naši pacienti zelo komunikativni. Pravijo, da so čakanja vajeni od prej in se ne razburjajo, če morajo nekaj minut več posedeti v čakalnici, saj si imajo kot stari tovariši marsikaj povedati.«

Dispanzer koordinira

svoje delo s socialno službo in občinsko ZZB. V prihodnje bo moral svojo aktivnost poglobiti, razširiti prostore in poskrbeti za kader. Usmeril naj bi se v kurativno zdravljenje, ki so ga sedaj borci deležni v ambulantah posameznih krajevnih skupnosti, tu pa naletijo na negodovanje ostalih bolnikov, češ da imajo prednosti.

Dr. Marjan Lazar meni, da bi se morali za okroglo mizo sestati predstavniki vseh dispanzerjev v Sloveniji, da bi vsaj približno uskladili delo. Tako naj bi v republiškem merilu organizirali potrebna okrevališča ne le ob morju, ampak tudi med hribi, saj vsi bolniki ne prenesejo morskega zraka.

Prihodnje leto bo 750 let tega, ko je bil Rihemberk, ki se od 1952. leta imenuje Branik, prvič imenovan v urbarjih grejfenberških plemičev, vazalov oglejskih patriarhov in goriških škofov.

Na stari grad nad vasjo, ki je prav tako, kot jata hiš pod njim menjavala gospodarja, vodi sedaj urejena pot. V gradu in ob njem bi kazalo urediti zanimivo turistično postojanko, kjer bi obiskovalci tudi lahko spoznali zgodovino tega kraja, deset in desetletna klubovanja domačinov nasilnemu fašističnemu jarmu, ki si je hotel tudi ta košček slovenske zemlje za vsako ceno prisvojiti.

Velike, prevelike so bile žrtve ljudi, krajanov, ki jih je zahtevala svoboda. Svoboda nima cene, ne da se je kupiti, priboriti si jo je treba. In to je treba še posebej ceniti in braniti ter negovati sleherni kamenček v mozaiku številnih bojov in borb.

Da je temu res tako, pričajo v Braniku in njenih zaselkih številna spominska obeležja v spomin na 89 domačinov, ki so darovali svoja življenja za svobodo kot zaporniki, talci, borci, aktivisti.

Krajan Branika v novogoriški občini praznujejo te dni vrsto pomembnih dogodkov s številnimi delovnimi uspehi

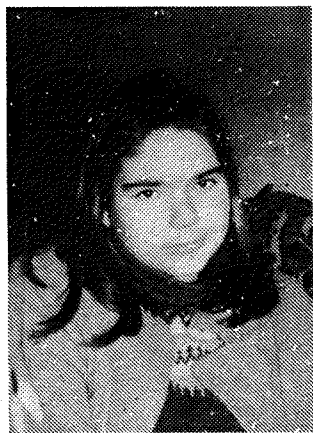
Ljubite svojo domovino tako, kot smo jo ljubili mi

Na kaj sem ponosen?

Tinka Zgonik, 4. razred Osnovne šole Ivana Roba iz Šempetra:

»Ponosna sem na vse, kar imamo in tudi na naše borce, ki so nam priborili svobodo.

Vida Vidmar, učenka 8. razreda Osnovne šole Angela Besednjaka iz Branika:

»Dve leti je tega, ko je bila naša šola obnovljena in le nekaj manj kot 200 učencev in učenk obiskuje vsakodnevni pouk v sodobno preurejeni šoli. Denar za preureditev naše šole so prispevali tudi naši starši s samoprispevkom. In jaz sem prav na to ponosna!«

Marjan Makovec, učenec 4. razreda Osnovne šole Angel Besednjak iz Branika:

»Ponosen sem na tovariša Franca Kodriča, ki nam učencem velikokrat pripoveduje o težkih bojih in borbah v našem kraju!«

Darjo Makovec, učenec 7. razreda Osnovne šole Angel Besednjak iz Branika:

»Ponosen sem na to, da smo pregnali fašiste in Nemce iz naše zemlje, da smo svobodni, da živimo v miru in da imamo Tita!«

Uroš Zgonik, učenec 4. razreda Osnovne šole Ivana Roba iz Šempetra:

Ponosen sem na nove šole, tovarne, vrtce, naše dedke in babice, ki so se borili za svobodo!«

Kaj brce, kaj puškina kopita...

Dopoldan je bilo in lilo je kot iz škafe, ko sem po Braniku spraševal po spominskih obeležjih. Ljudi je bilo na cesti malo in še tisti, ki so bili v takem vremenu zunaj, so hiteli po opravkih.

Srečanje z možakarjem pred pošto, tam na hodniku združnega doma, ki ga prav zdaj preurejajo, je bilo kratko. Govoril je odrezavo, skoraj jezno, vendar vredno, da sta mu še dva domačina, ki sta slučajno prišla mimo, dobro prisluhnili.

»Je že res, da smo postavili spomenike padlim v boju, talcem in umrlim v taboriščih,« je pričel svojo pripoved vaščan, ki ga niti na začetku niti na koncu pogovora nisem uspel vprašati po imenu, kajti govoril je kot mitraljez, ob koncu pogovora pa jo je takoj mahnil ob vogalu bližnje gostilne proti domu, »vendar ti spomeniki premalo povedo o našem boju, o našem trpljenju. Poglejte tole vas, ta naš Branik, vse te zaselke okoli njega, od Birsov, Cvetroža, Bizjakov, Korpa, Lojev... Vidite, vse to je en sam spomenik, spomenik našemu boju, našim ljudem, ki so umirali v svojih domovih pod streli fašistov, v zubljih gorečih hiš.

Kaj brce, kaj puškina kopita, kaj klofute fašistov in Nemcev. To je pravo božanje v primerjavi s tistim, ko te pred cevmi nabitih pušk pripeljejo pred hišo, jo izropajo in zažgejo pred tvojimi očmi. Z gorečo hišo dogoreva tudi tvoje življenje. Pasji so to občutki. Pravzaprav smo se vsega zavedli šele, ko smo bili na poti v taborišče. Kaj več kot culo in prgišče življenja nismo imeli s seboj.

Poglejte zdaj te domove, te naše domove. Iz kamna so po večini, vendar v njih je življenje, naše življenje, naša beseda in pesem! In vse to je nastalo iz tistega prgišča življenja, ki je lebdelo v nas in iz neomejne volje, da mora zmagati pravica. Vidite, zato pravim, da je vsaka naša hiša tu v Braniku spomenik in dokaz padlim in umrlim, da niso dali svoja življenja zaman. To in življenje v vasi, to je tisti pravi spomenik, ki veliko pove. Toda, spoštujmo vse spomenike,

kajti prav vsi so nastali iz naših ran!«

Spomin na izgnanstvo – krajevni praznik

Domačina Franca Kodriča, dobrega poznavalca Branika in njegove zgodovine, ter vsega kar je v povezavi s sedanjimi in z minulimi dogodki v Braniku, sem kaj hitro našel doma, saj ga pozna jo v vasi prav vsi. Otroci ga poznajo pod imenom »stric Franck«.

V Braniku bodo v četrtek, 15. februarja praznovali krajevni praznik. Zatorej je beseda tekla o njihovem prazniku, delu, uspehih, načrtih in željah krajanov in krajevne skupnosti. Franc Kodrič vse to dobro pozna, saj mu kot vaškemu kroniku

in zapisovalcu ne uide še tako drobna posebnost. Tudi dober poznavalec zgodovine NOB je Franc. Zapiskov sploh ne potrebuje. Živ leksikon je! Včasih, le včasih za kakšen dogodek nekoliko pomisli, naguba čelo, sicer pa gladko govori. In človek nehoti dobi občutek, da je vse te stvari že tisočkrat povedal in da ga to zdaj morda utruja. Pa ni res. Slehernemu rad pove kar ve, zato ga imajo tudi otroci tako radi, saj jim stric Franck, poleg tega,

da jim toliko zanimivega pove, da še sladkarije!

Nad Branikom, na cesti, ki pelje proti Komnu, na Rovnah se reče, so borci Južno-primorskega odreda, v katerem je bil tudi narodni heroj Anton Šibelja-Stjenka, napadli sovražno kolono, ki je peljala iz komenske smeri svoji postojanki v Branik hrano in strelivo.

Drugega februarja 1944. leta je to bilo, potem, ko so borci dva dni v zasedi zažigali čakali kolono, ki jo je spremljal oklepni avto. Napad je bil silovit, zmeda v koloni velika. Stjenka je večje onesposobil oklepni avto.

Šestindevetdesim. Nemcem je bil to zadnji boj na naših tleh. Le enemu je po naključju uspelo pobegniti in obvestiti o partizanskem napadu močno fašistično postojanko v Braniku. Toda fašisti se niso upali iz svojih utrdb na pomoč.

Šele po dveh dneh so prišli Nemci po mrtve. Domačinka Marija Anderlič pa je ravno takrat nabirala na svoji njivi hrano za prašiče. Vračala se je v vas, vendar je morala z nemško patroljo nazaj na kraj, kjer so Nemci nalagali na vozila svoje mrtve. Marija je bila prepričana, da jo bodo tam ustrelili. Težke trenutke je preživljala. Proti večeru pa so jo le spustili domov.

»Še dolgo po končani vojni,« pripoveduje Franc Kodrič, »je bilo na Rovnah moč videti sledove borbe. Še danes, če bi malo pobrskali po zemlji, bi našli izpraznjene naboje. Tudi partizani so imeli osem mrtvih tovarišev. Zdaj stoji prav tam njim in tej bitki spomenik, ki sta ga postavili krajevni organizaciji ZB Branik in Komen deset let po končani vojni.

In prav to nedeljo, 4. februarja letos bodo skupaj s številnimi krajanji krajevne skupnosti Komen in Branik, pred spomenikom na Rovnah, počastili spomin tej bitki tudi vsi preživeli borci, ki so sodelovali v tej bitki in katerih je po sedanjih predvidevanjih sodeč še okoli 25.

Toda te zmage partizanov se domačini v Braniku niso dolgo veselili. Zgodaj zjutraj, 15. februarja je bilo, je bil Branik poln Nemcev. Prišli so s kamioni in dobro oboroženi. Ljudem so dali na voljo le pol ure časa.

Franco Kodrič

Osrednji spomenik padlim, umrlim in talcem med NOB, ki stoji v Braniku pred združnim domom

Vsak je smel vzeti s seboj le 15 kilogramov prtljage.

Vas se je kmalu spremenila v veliko bakljo, ki je gorela, dim pa je bilo videti daleč naokoli. Nihče izmed namških vojakov ni hotel slišati joka otrok, starcev in žena... Cesta je bila njihovo zbirališče.

Nemci so ropali hiše. Vse kar je bilo vrednega so znosili na posebne kamione. Živino tudi. Številne kmetije so poleg tega, da so jih zažgali, še minirali.

Takrat je v Braniku zgorelo 210 hiš in gospo-

darskih poslopij in kar 623 domačinov so odpe-
ljali najprej v Zagrad v Italijo in od tu v nemška taborišča, odkoder se jih ni vrnilo kar 39.

Takrat so v Braniku pobili tudi osem ljudi, med njimi revolucionarja in prvoborca Franca Zgonika. Ravno takrat je bil namreč doma. V svoji rojstni hiši se je skrtil, da ga Nemci niso našli. Potem, ko je začela goreti hiša je skočil iz nje, opazili so ga in ranili, ujeli in zvezali ter odvlekli v Ličnovo hišo, ki so jo razstrelili in zažgali.

V isti hiši so umrli še Ida Vidmar in Jožefa Gvardjančič, v kleti pa so ustrelili še Vido Kodrič in njeno hčerko, češ, da so našli v njihovi hiši na podstrešju slamo, na kateri so zagotovo spali partizani. Obe Kodričevi sta bili namreč že na transportu, ki je bil namenjen v Italijo in Nemčijo.

V spomin na ta dan, na dan strahot, poniževanja in zasramovanja zavojvalcev, na dan, ki ga nihče od preživelih ne bo do smrti pozabil, že od 1946. leta praznujejo krajanji Branika svoj krajevni praznik – kot dokaz, da ljudi, ki ljubijo svojo domovino, svojo rodno grudo, svoj kamen, burjo in sonce, ne more nihče uničiti.

Delovni uspehi jih obvezujejo

Ob slehernem praznovanju krajevnega praznika, se v Braniku vedno znova nekaj dogaja. Delovni uspehi krajevne skupnosti iz preteklih let jih obvezujejo tudi v prihodnje.

Ob koncu lanskega leta je bil Branik bogatejši še za eno novo kulturno dvorano in vzgojno-varstveni zavod, v katerem je našlo prostor okoli 70 predšolskih otrok in se imenuje po provoborki Pavli Možina-Rastji, ki so ji že 18. julija 1942. leta požgali hišo, ubili pa so jo četniki prav na pragu svobode v Goriških Brdih. Njene posmrtno ostanke so iz Brd prenesli na domače pokopališče, na njeni rojstni hiši pa odkrili spominsko obeležje.

Tudi letos bodo krajanji Branika praznovali svoj krajevni praznik z novo delovno zmago, saj bodo prav te dni v njihovi vasi odprli halo tovarne Melbo iz Nove Gorice, kjer bodo številni domačini našli zaposlitev, kar bo nedvomno v veliki meri prispevalo k hitrejšemu gospodarskemu napredku kraja.

Seveda jih delovni uspehi obvezujejo tudi v prihodnje. Čaka jih še veliko dela. Obljubljajo neradi. Rajši se pohvalijo s storjenim!

Ljubite svojo domovino

»Ljubite svojo domovino, kot smo jo ljubili mi«, piše na osrednjem spominskem obeležju sredi Branika, kjer se vrstijo imena padlih in umrlih za svobodo.

Krajanji so ponosni na njih. Kaj bi ne bili! Iz njihove smrti je vzklilo novo življenje, življenje vredno človeka.

Nad vse pa so krajanji še ponosni na narodna heroja Angela Besednjaka in Ljuba Šercerja, Pavlo Možina-Rastjo, Darinko Piščanec, Franca Zgonika in druge njihove krajanje, ki so z delom, ponosom in življenjem prispevali svoj delež k temu, kar danes imamo.

Foto in tekst:
Tone Urbas

O mladinskem profesionalizmu

Kadar gre za neučinkovitost pa raje prej razmišljamo o zamenjavi ljudi, ki plačane dela ne opravljajo dobro

Ena od značilnosti obdobja po mladinskih kongresih je prav gotovo že kar množično razpravljanje o odpravljanju ali vsaj zmanjševanju profesionalizma v mladinskih vrstah. Kot orožje proti plačam mladinskih funkcionarjev v zadnjem času najpogostejše govorimo o kolektivnem vodstvu, ki naj z enim zamahom odpravi plačila mladinskim aktivistom.

Poglejmo najprej pošteno, kaj nas pri tem plačnem delu mladinskih funkcionarjev najpogostejše bode v oči.

Na prvem mestu je gotovo to, da mladi ljudje z nastopom službe mladinskega funkcionarja prekinajo šolanje ali redno delo.

Da izgleda stvar v naših očeh še slabša, se njihovo plačano mladinsko udeleževanje ne konča z enim mandatom – občinski mladinski funkcionarji pogosto nadaljujejo delo v republiških organizacijah, drugi se iz mladine preselijo na sindikate, v socialistično zvezo, zvezo komunistov. Tako se pogosto zdi, da so mladi z vstopom med poklicne aktiviste dobili tudi vse možnosti, da tam tudi ostanejo. Na drugi strani nas ob skokovitem napredku v dohodku – pri mladinskem funkcionarju žre tudi zelena slovenska zavist. V življenju smo se že navadili, da mora mlad človek prehoditi vse stopnice: začeti pri prvi in lepo po vrsti stopati po vseh, tja proti skupini nas izkušenih in temu ustrezno plačanih.

Nemalokrat sem slišal: »Mladinski funkcionarji vlečejo denar, delajo pa nič.« Njihov skok se nam zdi torej neupravičen in mnogo predobro plačan. In tretja zamera: »Plačani mladinski aktivisti imajo le malo dela in ga ne opravljajo nič bolje od neplačanega.«

Ostanimo pri teh treh pogledih in jih skušajmo pošteno razčleniti. Ugotovili ste že, da o vprašljivosti profesionalizma govorimo predvsem ko gre za mladinske funkcionarje. Politicnemu delavcu v sindikatih, socialistični zvezi, zvezi komunistov torej priznavamo pravico do plačanega političnega dela? Spoštujemo njegovo strokovnost in ga, tako kot v podjetju izvedence, priznavamo za strokov-

njaka, ki ga je za njegovo delo treba plačati. Nobe-
nega razloga pravzaprav ni, da tega ne bi mogli priznati tudi mladinske-
mu aktivistu. Tudi mladinski profesionallec je strokovni delavec in za delo, ki ga opravlja, bi moral biti precej dobro podkovan. Če ni, je bila napaka storjena, ko so ga postavili na to mesto, ne pa tedaj, ko so delovno mesto sploh ustanovili.

Res je, da mnogi mladinski funkcionarji s prihodom na delovno mesto politika prenehajo s šolanjem. Toda ob prizadevanjih vse družbe, da bi na vsakem delovnem mestu stal izšolan strokovnjak, se utegne mladim brez formalne izobrazbe to v prihodnosti še krvavo maščevati. In najbrž mi bo vsak plačani predstavnik ali sekretar občinske konference ZSMS odločno pritrdil, da se ob opravljanju dolžnosti na njihovem delovnem mestu pač ne da še šolati. In vsak, ki je kadarkoli hodil v šolo ve, kako težko je po nekajletni prekinitvi znova sesti k šolskim knjigam.

Res je tudi, da prvo poklicno politično delovno mesto za mladega človeka pogosto ne pomeni tudi zadnjega. Ni malo mladinskih aktivistov, ki jih zdaj srečujemo v sindikalni organizaciji, v socialistični zvezi, na čelu te ali one družbene organizacije ali društva. Veliko krivde za to nosi še vedno premalo dosledna kadrovska politika vseh naših družbenih organizacij. Premajhna skrb za lastne kadre kar ponuja poglede po sosedovih in tega pač ne moremo reševati samo z zmanjševanjem profesionalizma pri mladincih. Morda bi kazalo temu kroženju v politični strukturi stopiti na prste tudi z malce administrativnim, pa vendarle precej potrebnim dogovorom, da se mora vsak funkcionar po določenem številu opravljenih mandatov vrniti v delovno organizacijo. In če pogledamo stvar še z druge strani: najbrž ne bo imel nihče hujših pripomb, če bo sposoben človek tudi po preteku mandata v eni organizaciji nadaljeval delo v drugi – saj imamo od tega vsi korist.

In zdaj k delu plačanega mladinskega funkcionarja. Najbrž kar vse opravljeno delo mladinske organizacije demanti-

ra govorice, da mladinski funkcionar nima pravega dela. Kar ozrite se po plakatih, ki vabijo na to ali ono mladinsko prireditve, delovno akcijo. Da potrebujemo ljudi, ki naj dejavnosti koordinirajo, ki naj usmerjajo delo, je kot na dlani. Ni pa seveda opravičila za tiste, ki tega dela ne znajo opravljati, ki akcijo prej zapletejo kot razpletejo, ki dela ne znajo organizirati in postanejo sestanki njihovo poglavitno opravilo. Ti ljudje navadno ostanejo odrezani od tistih, ki so jih volili, počasi začenjajo zadoščati sami sebi in postajajo kričeč primer zgrešene kadrovske politike.

Poklicne mladinske aktiviste moramo torej seveda če delo opravljajo tako kot se spodobijo gledati prav tako kot strokovne delavce. Njihov delovni čas je posvečen temu, da postane naše dogovarjanje učinkovito in polno oprijemljivih rezultatov. Zato tudi kolektivno vodstvo, ki naj bi ga postopoma uvedli v mladinske vrste za predsedujočega ali tistega, ki delo organizira, ne pomeni nič manj dela. Tudi v kolektivnem vodstvu bodo posamezniki še prejemale plačilo, le da bodo obdobja tega plačevanja krajša. Kolektivnega vodstva torej, po moje, ne kaže jemati kot boj proti poklicnemu političnemu delu – ampak kot instrument, ki naj prepreči, da bi si posameznik jemal več politične moči, kot mu glede na položaj sodi. Hkrati pa kolektivno predsedstvo močno razširja odgovornost tistih, ki v njem odločajo in nikomur ne pušča veliko možnosti, da bi se tej odgovornosti izognil.

Kaj je torej zdaj s tem mladinskim profesionalizmom: smo za ali smo proti. Rekel bi, da smo za, toda za takšnega, ki z učinkovitostjo dokazuje uspešnost. Kadar gre za neučinkovitost pa raje prej razmišljamo o zamenjavi ljudi, ki plačane dela ne opravljajo dobro, šele potem o spremembi sistema, saj nam utegne temeljitejša skrajšanja poklicnih mladinskih aktivistov prej škoditi kot koristiti.

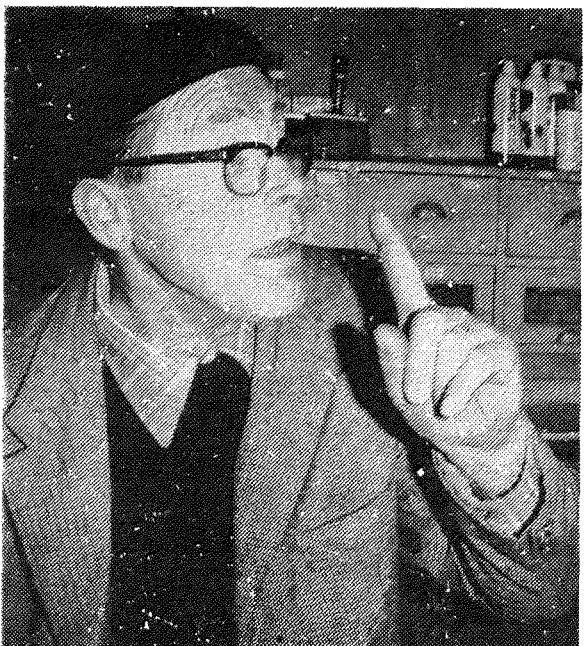
Gojko Bervar
(Iz radijske oddaje »V korak z mladimi«)

Kaj v Braniku še potrebujemo!

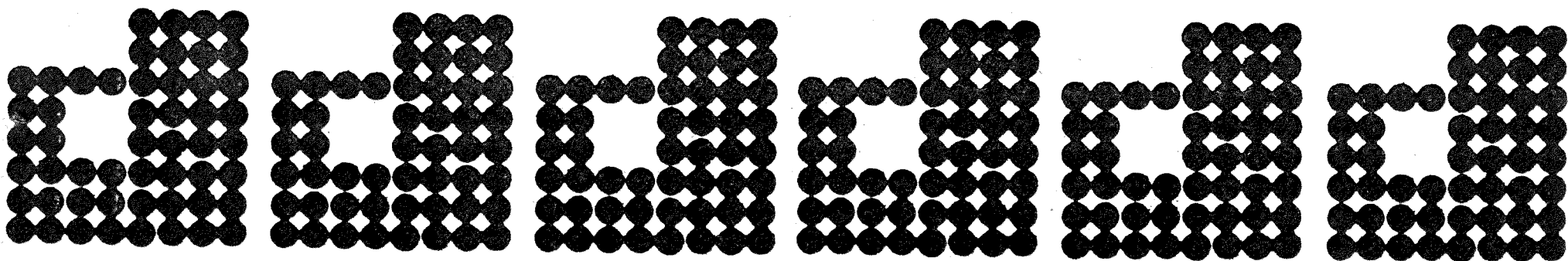
Jože Fajdiga, vodja trgovine s kmetijskimi potrebščinami:

»V zadnjih desetih, petnajstih letih, moram reči, je bilo v Braniku veliko storjenega za napredek kraja, saj se lahko pohvalimo z vrsto dosežkov. Pa vendar krajanji predvsem starejši nadvse težko pričakujejo novo ambulanto v preurejenem zadržnem domu, mladina svoje klubske prostore in športno igrišče za rokomet in odbojko. Ne le urejeno vaško kanalizacijo, o kateri se pogovarjamo že nekaj let, vaščani želimo tudi že dolgo obljubljeno petrolevo črpalko, ki bi jo spričlo vedno večjega porasta kmetijske mehanizacije in osebnih vozil krajanov in turistov, ki potujejo z Goriške proti Krasu, nujno potrebovali!«

Lojze Vrtovec, kmet iz Branika:

»Grad Rihemberk, posebno še sedaj, ko vodi do njega asfaltirana cesta, bi lahko uredili v lepo in privlačno turistično postojanko. Krajanji se večkrat vprašujemo, kdo je kriv temu, da le bora dva kilometra ceste, ki povezuje Branik z Ajdovščino, ne more in ne more pokriti asfaltna prevleka. Res je sicer, da je ta del ceste prav na meji dveh občin, vendar bi se tudi za ta del asfalta le moralo najti skupen jezik in pa seveda denar za novo prevleko!«

DELO

Tiska časopise, revije, knjige, publikacije, razglednice, prospekte in reklamne tiskovine.

Izdeluje enobarvne in večbarvne klišeje v najmodernejši tehniki.

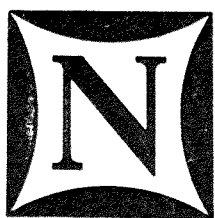
Časopisno in grafično podjetje,
Ljubljana

V sklopu podjetja je specializirani obrat za večbarvni tisk, lakirnica in plastificirnica.

Izdaja osrednji slovenski dnevnik »DELO«, Teleks, Naši razgledi, revijo Avto, revijo Stop, revijo Jana, Zabavnik

VSE BLAGO V ENI HIŠI:

- ZA DRUŽINO IN DOM
- ZA GOSPODINJSTVO
- ZA ŠPORT IN REKREACIJO

TRGOVSKO PODJETJE
nama
L J U B L J A N A

nudi potrošnikom
v svojih veleblagovnicah v

- LJUBLJANI
- KOČEVJU
- ŠKOFJI LOKI IN CERKNEM
- VELENJU
- SLOVENJ GRADCU
- ŽALCU
- in
- na RAVNAH NA KOROŠKEM

- največjo izbiro blaga
- sodobno nakupovanje
- cene, ki so izdelkom primerne
- dostavo blaga na dom
- in
- nakupe na potrošniški kredit.

»UNIVERSALE« DOMŽALE
industrija oblačil n. sol. o.

INDUSTRIJA OBLAČIL
n. sol. o.

Če želite biti oblečeni športno in elegantno, nosite oblačila
»UNIVERSALE« DOMŽALE

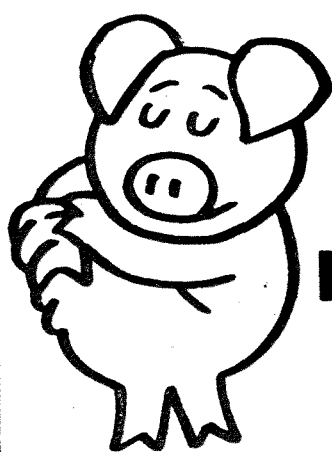
paloma

sodobna
higiena

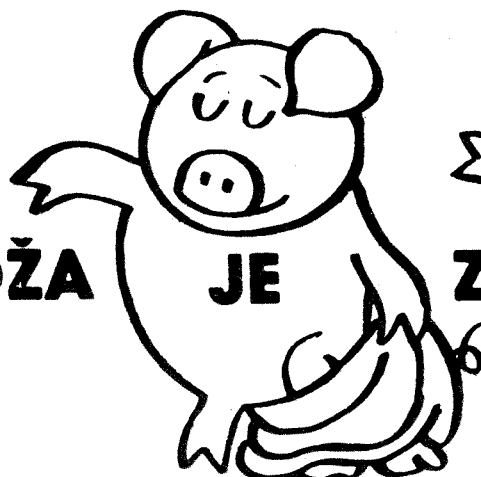
žepni robčki

sladkogorska

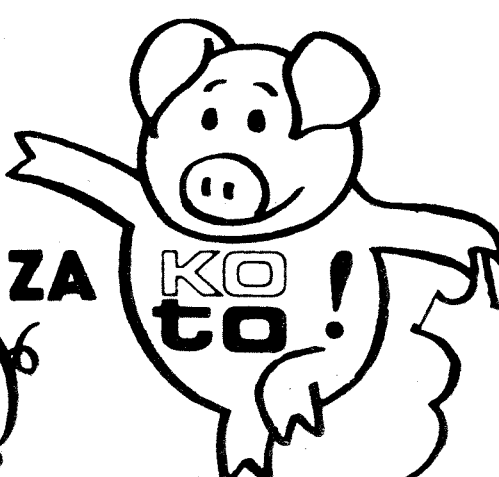

KOŽA

JE

ZA

KO
to!

**KO
to**

KOTO koteks tobus in zbiralnice kmetijskih zadrug odkupujejo svinjske kože po ugodnejši ceni kot prejšnja leta

KOTO koteks tobus proizvodno in trgovsko podjetje n. sol. o. Ljubljana, 61000 Ljubljana, Miklošičeva 5.
telefon: (061) 323-24

K monografiji artilerije 9. korpusa

Odbor za zgodovino artilerije 9. korpusa NOV in POJ na Primorskem zbira za izdelavo evidence sestave borcev nekaj podatkov.

Vsi borci in starešine, pripadniki artilerije 30. in 31. divizije 9. korpusa NOV od marca do maja 1944 in pozneje artilerije 9. korpusa NOV od junija 1944 do maja 1945, ki doslej niso bili anketirani za evidenco naj se javijo odboru na naslov: Franc Bačnik, Celovška cesta 143, Ljubljana. Pošljite podatke: priimek in ime, datum in kraj rojstva, datum vstopa v NOV, datum vstopa v artilerijske enote 9. korpusa, dolžnosti v enoti v času NOB in naslov sedanjega stanovanja. Navedeni podatki bodo priloga k monografiji artilerije. Prosimo tudi, da vsak navede še imena borcev, ki jih pozna in ve za njihov naslov. Pošljite nam tudi podatke umrlih in v NOB padlih tovarišev, pripadnikov naše artilerijske enote.

Odbor za zgodovino
artilrije 9. korpusa
NOV in POJ Ljubljana

Pohod po poteh prekomorcev

Občinski odbor ZZB NOV Piran tudi letos organizira šestdnevni izlet v južno Italijo, črnogorsko Primorje in Dalmacijo z ladjo SLAVIJA I in obisk krajev, pomembnih iz NOB.

Izlet bo od 25. marca do 31. aprila 1979. Odhod in povratek ladje bo z Reke, mogoče pa nam bo uspelo pripraviti vsaj odhod iz Kopra. Prvega dne si bodo izletniki ogledali tri majhne otočke Tremite, ki ležijo globoko v Jadranskem morju severno od Monte Gargano. Tu so bili internirani številni primorski Slovenci in istrski Hrvatje ter drugi antifašisti še pred vojno. Od leta 1941 dalje pa je bilo sem pregnanih veliko ljudi iz okupirane Jugoslavije, še zlasti iz Ljubljane in njene okolice.

Sledil bo obisk in ogled partizanskega taborišča Gravina v pokrajini Puglia in drugih objektov, kjer so bile med NOB baze NOVJ.

Iz Barija v Italiji odidemo v Bar v Črno goro in obiščemo v črnogorskem Primorju še Petrovac in Budvo, Cetinje, Kotar in kraje v Boki Kotorski, Dubrovnik, otok Vis, Split in Zadar.

V Črni gori se bodo tokrat prvič po vojni srečali prekomorci iz Slovenije in zamejstva s soborci Črnogorci, saj je znano, da je v vseh prekomorskih brigadah in drugih prekomorskih enotah bilo veliko Črnogorcev. Samo v 1., 2. in 3. prekomorski brigadi jih je bilo po en bataljon. Posebna pozornost je namenjena obisku otoka Visa in znamenitosti na njem, še zlasti obisk Titove špilje, muzeja NOB, spomenika v luki Vis, kjer je tovariš Tito 12. septembra 1944 v znanem govoru opredelil zunanjo politiko s stavkom: »Tujega nočemo – svojega ne damo«.

Sledil bo obisk Splita, kjer se bodo srečali borci prekomorskih in dalmatinskih brigad in nato še Zadra.

Na ladji bodo poskrbeli za prehrano in prenočišča. Udeleženci lahko peljejo s seboj avtomobil, ker ladja (trajekt) sprejme lahko do 100 osebnih vozil.

Cena izleta je 3.900 dinarjev.

Prijave sprejema občinski odbor ZZB NOV Piran, plačila pa bomo sprejemali najpozneje do 25. februarja 1979 na tekoči račun: 51410-678-80560 pod oznako »za izlet prekomorcev«.

Vse podrobne informacije lahko dobite na občinskem odboru ZZB NOV Piran (tel. 73-780, sekretar Viktor Žerjal).

Navodila s programom bo prejel vsak udeleženec ob prijavi in vplačilu.

Obvestilo

Občinski odbor ZZB NOV Škofja Loka in Združenje borcev NOV Škofja Loka organizirata v petek 9. februarja 1979 ob 16. uri pri spomeniku za Kamnitnikom spominsko slovesnost v spomin 50 ustrelenim talcem.

Zbiranje povorke bo istega dne ob 15.30 uri na Mestnem trgu v Škofji Loki.

Vabimo svoje padlih in druge občane, da se komemoracije udeležijo v čim večjem številu.

ZZB NOV
Občinski odbor Škofja Loka

Iščem sled za Antonom Vodopivcem

Morda se kdo od borcev Šlandrove brigade spomni Antona Vodopivca iz Šmartnega ob Dreti. Že leta 1942 je sodeloval s partizani, v začetku leta 1944 pa je šel v 11. brigado. Bajje je bil s soborcem iz Spodnje Savinjske doline na straži ob nekem vodnjaku pri Velikih Laščah. Jeseni 1944 so jih napadli belogardisti. Antonov tovariš se je rešil, za mojim bratom pa se je izgubila sled.

Vsakemu, ki mi bo o njem karkoli sporočil, bodisi neposredno ali preko TV-15, se lepo zahvaljujem.

Pepca Zavolovšek
Pusto polje 7
Šmartno ob Dreti

Borcem 14. divizije!

V teh dneh poteka 35 let od našega pohoda iz Suhorja v Beli krajini preko Hrvatske na Stajersko.

V zvezi s tem pomembnim jubilejem občinske, krajevnne in druge družbenopolitične in družbene organizacije pripravljajo več proslav, spominskih svečanosti, pohodov po poteh borb ipd. Osrednja in sklepna svečanost namenjena vsem borcem, ki so bili kdajkoli pripadniki pohodnih enot 14. divizije (štab, Tomšičeva, Šercerjeva in Bračičeva brigada) bo 24. februarja 1979 v Mariboru.

Ena od pomembnejših manifestacij bo vsekakor pohod mladine po poteh 14. divizije. Potekal bo od 15. do 24. februarja 1979 in sicer v štirih etapah, kar je razvidno iz objave v TV-15 št. 3 z dne 25. januarja 1979 leta na 17. strani.

Na začetku pohoda, ki se prične v Sedlarjevem 15. februarja bo organizacija ZZB NOV Šmarje pri Jelšah organizirala že tradicionalno svečanost, na katero so vabljeni tudi udeleženci pohoda divizije na Stajersko.

Pohodniki so vabljeni tudi na proslave, ki bodo na koncu etapnih mladinskih pohodov in sicer:

- 18. februarja ob 12. uri v Gračnici;
- 20. februarja ob 9. uri na Frankolovem in
- 22. februarja ob 10. uri v Zavodnju.

Poleg omenjenih proslav in svečanosti pripravljajo slovesne programe, na katere vabijo udeležence pohoda tudi krajevnne skupnosti Senovo (10. 2.), Dobrna (16. 2.), Dolič (17. 2.) in Ravne pri Šoštanju, ki so svoj krajevni praznik povežale s prihodom in delovanjem divizije na njihovem območju.

Odbor Štirinajste divizije poziva udeležence pohoda, ki se imajo namen udeležiti slovesnosti na Sedlarjevem ter drugih, da svojo udeležbo najpozneje pet dni pred slovesnostjo, katere se mislijo udeležiti, prijavijo tovarišicama Majdi Ilaš ali Zori Saksida na tel. št. 061-316-081, OO ZZB NOV, Ljubljana Center, Resljeva 14/III. nad., zaradi organizacije prevoza. Kraj in čas odhoda avtobusa bo pravočasno sporočen.

Odbor 14. divizije

Zabrisane sledi

Z Rajkom Černjačem sva skupaj delata v papirnici Vevče. Ob okupaciji je vedno več delavcev odhajalo v NOV. Za Rajka sem na postojanki TV-2 v Sostrem uredil potrebno zvezo. S kurirji je odšel v NOV. Od takrat ga nisem več srečal. Izvedel sem, da je postal oficir mornarice. Morda je sedaj že upokojen ali pa ga ni več med nami. Če še živi, bi se rad z njim srečal.

JANEZ BIRK
Sostro, Pot v Podgorje 5
Dobrunje

Obvestilo

Janez Jureš iz Križevcev 92 pri Ljutomeru obvešča mariborske borce, da mu je znana usoda borca Vladimira Gosaka, sina mariborskega čevljarja, o katerem lahko da po potrebi podrobnejše informacije.

PRAVNA POSVETOVALNICA PRAV

Regres pri nakupu motornega vozila

Vprašanje: Tov. B. Š. iz Maribora, D. S. iz Gornjanskega in S. S. iz Ozeljana se zanimajo, kakšne ugodnosti imajo kot invalidi pri nakupu motornega vozila.

Odgovor: Po zakonu o vojaških invalidih imajo invalidi, pri katerih je vojaška invalidnost v tem, da imajo spodnje okončine okvarjene za najmanj 60 % ali da imajo zgornje okončine okvarjene za najmanj 80 % ter slepi invalidi, pri nakupu motornega vozila na jugoslovanskem trgu pravico do povračila. To pravico ima invalid enkrat v šestih letih za osebni avtomobil oziroma enkrat v treh letih za motorno kolo ali skuter. Višina povračila (regresa) je odvisna od odstotka invalidnosti ter od rednih dohodkov invalida in njegovih družinskih članov. Za invalida s telesno okvaro spodnjih ali zgornjih okončin s 100 % invalidnostjo in za slepe invalide znaša regres 40 % od osnove, za invalide s telesno okvaro spodnjih ali zgornjih okončin z 80 % ali 90 % invalidnostjo 35 % od osnove in za invalide s telesno okvaro spodnjih okončin 30 % od osnove. Regres se poveča za 10 %, če redni dohodki ne presegajo na družinskega člana 50 % povprečnega mesečnega osebnega dohodka zaposlenih iz prejšnjega leta. Osnova za določitev regresa je prodajna cena vozila pri nakupu motornega kolesa ali skuterja, pri nakupu osebnega avtomobila pa prodajna cena avtomobila jugoslovanske proizvodnje do 1.000 cm². Vrsto motornega vozila, katerega prodajna cena je osnova za regres, določi vsako leto republiški komite za vprašanja borcev NOV in vojaških invalidov. Ta organ tudi odloča regresni zahtevi za nakup motornega vozila.

Razveza zakonske zveze

Vprašanje: Tovarišica, ki ne želi biti imenovana, sprašuje kakšne so možnosti za razvezo in kakšne pravice bi imela po razvezi.

Odgovor: Sodišče razveze zakonsko zvezo na podlagi sporazuma, če sta se zakonca sporazumela o varstvu, vzgoji in preživljanju otrok, o delitvi premoženja in o preživljanju nepreskrbljenega zakonca. Če se zakonca ne sporazumeta o razvezi, sme vsak zakonec zahtevati razvezo zakonske zveze, če je zakonska zveza iz kateregakoli vzroka nevzdržna. Nepreskrbljeni zakonec, ki nima sredstev za življenje in je nesposoben za delo in se ne more zaposliti, ima pravico do preživnine. Preživnino določi sodišče ob razvezi na zahtevo v breme drugega zakonca, ustrezno njegovim možnostim. Pri tem upošteva vzroke, zaradi katerih je bila zakonska zveza razvezana. Pravica do preživnine preneha, če razvezani zakonec, ki jo je prejemal, pridobi premoženje ali ima svoje dohodke, s katerimi se lahko preživlja.

V zvezi z drugim vprašanjem svetujemo, da se obrnete na socialno skrbstvo, ki bo poskušalo urediti sedanje nevzdržne razmere.

Pristojbine za cestna motorna vozila

Vprašanje: Tov. B. I. iz Novega mesta vprašuje, kateri vojaški invalidi so oproščeni plačevanja cestne takse, ki se plačuje enkrat letno ob registraciji motornega vozila, kdaj je bil odlok o tem sprejet in objavljen. Enako vprašanje postavljata tovariša Ž. S. iz Ljubljane in S. G. Petrovci.

Odgovor: Izvršni svet Skupščine SR Slovenije je sprejel na podlagi 30. člena zakona o javnih cestah dne 14. decembra 1974 Odlok o višini pristojbin, ki se plačujejo za cestna motorna vozila. Odlok je bil objavljen v Uradnem listu SR Slovenije št. 39/74 z dne 31. decembra 1974. Po 7. in 9. točki Odloka se za osebne avtomobile in motorna kolesa plačuje pristojbina za uporabo javnih cest, katere višina je odvisna od delovne prostornine motorja. Pristojbina se ne plačuje za osebne avtomobile in motorna kolesa vojaških vojnih invalidov I. do IV. skupine ter invalidov V. in VI. skupine, ki so invalidi zaradi okvare spodnjih okončin in delovnih invalidov z 80 % ali večjo telesno okvaro ali s telesno okvaro, ki ima za posledico 60 % ali večjo nesposobnost spodnjih okončin (nog), če je vozilo namenjeno za njihov osebni prevoz. Pristojbina se ne plačuje nadalje za cestna motorna vozila oseb s telesnimi hribami. Za osebe s telesnimi hribami se štejejo tisti, pri katerih je podana 60 % telesna okvara spodnjih okončin (nog) kot posledica okvare, povzročene: zaradi fašističnega nasilja; zaradi bolezni, ki povzročajo telesne okvare kot so poliomyelitis, otroška možganska paraliza, hipelegija in paraplegija; zaradi elementarnih in drugih nesreč; ali pa posledica prirojene okvare. Potrdilo o stopnji telesne okvare spodnjih okončin da zdravstvena organizacija.

*Quinta Sara,
por: comes, in a
condicion, como me venian, que la guardia civil
desde la casa de mujeres de Madrid a la me queda*

DR SAŠA BOŽOVIĆ

TEBI, MOJA DOLORES

Ruma je prišla sem in zdaj se ruje s stražo. Pravi, naj zapro njo, mene pa izpuste. Vpije, da sem noseča. Zaman. Nastane direndaj, prepir. Bojim se, da jo bodo ubili. Toliko njenih sinov je prijelo za orožje, ona pa si vseeno še upa takole nastopiti. Ko bi ji mogla zaklicati, naj se varuje! Prilonom se k vratom in poslušam. Ruma je drugače tiha ženica – od kod ji taka moč, tak glas?! Nato vse utihne. Slišim samo še razbijanje svojega srca. Premišljam, ali so jo aretirali in kam so jo odpeljali...

Zjutraj odpeljejo Vasilijo Kostić in mene na dvorišče. Sonce ne znošno pripeka. Kakor žerjavica. Italijani so polegli v senci vinske trte na trebuh in namerili na nas puškomitraljeze. Smejejo se. Gledajo nas. Nato počasi premikajo cevi od leve na desno pa nazaj in tako dalje, še in še. Od zad nas žge sonce. V možganih vre. Ker moramo stati dolgo na mestu, so nam

roko. Na stotine debelih črnih bolh poskače na vse strani. Nisem še roke ponovno vzdignila, ko so že spet navalile. Tokrat tudi na roke. Imam kratke rokave, pa se vtihotapijo podnje. Borim se. Vstanem. Hodim sem in tja. Otepam z nogami, a nadlega se ne unese. Vsa izmozgana se stisnem v kot. Kako dolgo sem tu ostala in če sem zadremala – ne vem. Šele pozno ponoči se vrata odpro in dva Italijana surovo pahmeta noter neko plavolasko, elegantno oblečeno. Neznanka se zgrudi na pod, si pokrije obraz z rokami in zaječi. Srce se mi trga. Preveč je gorjá. Ko ta ženska vsaj ne bi jokala! Sklonim se in jo objamem. Še in še ihti. Njenega obraza ne vidim, tudi solz ne, ker se pokriva z rokami. Nenadoma mi vrže listič papirja. »Unsere Liebe ist ewig,« preberem. Hlipaje mi pripoveduje: »Pravkar so ustrelili mojega moža. Vpričo mene. To pisemce mi je vrgel z morišča.«

postale noge težke. Cevi pred nami še vedno rišejo po zraku. »Nas bodo? Kdaj nas bodo?« nam roji po glavi. Iznenada objame cev žarek, da vidim prav v njeno notranjost. Zazdi se mi sijajna kot ogledalo in mnogo večja, kot sem mislila. Stresem se. Cev spet polahko krene na levo in se vrne na desno. Živci mi odpovedujejo. Drhtim od razburjenja in strahu, od utrujenosti in sončne pripeke. Vsa se začnem tresti. Za hrbtom poišče Vasilija z zvezanimi rokami mojo roko, prav tako zvezano. Krepmo jo stisne: »Ne boj se! Vzdrži! Bodi hrabra!« mi tiho govori, hkrati pa kljubovalno dviga svojo lepo glavo in gleda naravnost v cevi, v Italijane. Ta topli, človeški šepet, ta krasni obraz z božajočim pogledom me spet pomiri in mi vlije novih moči. Kako sem jo vzljubila, tukaj, pred mitraljezi! Nisem ji mogla povedati, kaj mi pomeni, kako me je opogumila, kako jo imam rada. Kmalu so jo podrli strelj. Spomin na Vasilijo mi je še nadalje vlival poguma v vseh hudih trenutkih.

Po tem mučenju, ki je trajalo več ur, so me spravili nazaj v samico, če lahko tako imenujem majhno sobo. Obračam se, hodim sem in tja. Naposled se izmučena usedom na umazani pod. Masten je in črn. V hipu se mi pojavi na nogah vse polno črnih pikic. Začne me skeleti. Zamahnem z

Zajokala sem in jo hkrati tolažila:

»Ne jočite! Partizani nas bodo maščevali in osvobodili.« Sirota zajec-lja: »Saj ni partizanov.« Objamem jo: »O, so, so! Moj mož in vsi njegovi bratje so že v hribih. O, partizani so! Boji so se že začeli.« Tedaj vzamem iz neder fotografijo, kjer so moj tast in devet sinov z edino snaho. To sliko sem stalno nosila v nedrih, odkar so Bora, Risto in svaki vzeli puške in odšli v boj. Dekle dvigne glavo, pogleda sliko, pogleda mene, vstane in mirno, z lahkotnim korakom, brez solz na licih, brez besede zapusti sobo. Bila sem zmedena. Dotlej nisem vedela za provokatorje in vohune. Slišala sem samo za peto kolono, ob izbruhu vojne. A to mi zdaj ne gre v glavo, tega ne razumem. Vse mi je motno, čudno. Zakaj je odšla brez besede? Vrata so se ji odprla skoraj sama – kako to?

Že naslednjega dne me prepeljejo v taborišče v Albanijo. Šele tam sem zvedela, da je tista plavolaska provokatorka. Pravijo: »Pred njo je treba biti previden.« Oči se mi začno odpirati. A zdaj sem že taboriščnica s številko 254. Spoznala sem nekaj novega, kar me navdaja z bolečino, razočaranjem, nezaupanjem. Buljim skozi mrežo kletke, pogled se mi ustavlja na licih izmučenih jetnic. Spoznala sem nekaj novega... toda prepozno, ker me že obdaja bodeča žica.

Anton Kebe

10

Cerknica v prvih dneh po kapitulaciji Italije

Po pravici povedano, a na to vprašanje ne vem drugega odgovora, kakor je tista žalostna tolažba: je že moralo tako biti. Bodimo odkriti in priznajmo, da smo naredili napako, ker smo se preveč zanašali na svojo moč, to je na orožje in strelivo, ki smo ga nakopičili po razpadu Italije. Če nas 14 dni napadajo, bomo vzdržali, potem bo pa že prišla pomoč..., tako so Meniševci modrovali in se vdajali slepilu, da tolovaji nimajo topov... Toda prav s temi so komunisti Begunje uničili...

Značilno, kako Femc kot duhovnik opravičuje posvetno zmoto, božjo previdnost in njeno moč pa zataji!

V dveh celodnevni bojih je na obeh straneh padlo razmeroma malo ljudi, precej več pa jih je bilo ranjenih. Brigada je zajela okrog 150 belogardistov, kakšnih trideset pa se jih je razbežalo že prej. Če upoštevamo še posadko pri Sv. Vidu, ki je ušla v Borovnico, je bilo število zajetih, preganjanih in pobeglih nad dvesto. Begunska postojanka je bila zadnja, ki je padla na področju Notranjske.

Cerknica v napetem pričakovanju

Že drugi dan se stopnjujejo naporji za obvladanje begunjske postojanke. Ljudje v Cerknici nestrpno pričakujejo, kdaj se bo posadka predala. Druga za drugo prihajajo vesti o zagrizeni obrambi belogardistov. Nemška intervencija prejšnjega dne je dala veselemu vzdušju prebivalstva grenak priokus. Streljanje Nemcev s topovi in požig znatnega dela Cerknice je zanetil pri prebivalstvu kopico straha in komaj so pričakovali zmagovitega konca. Razmeroma majhna skupina Nemcev je pokazala svoje »zobe« in pričakovati je bilo novih sunkov. Toda bili so prešibki, da bi reševali begunjske belogardiste. Važnejše je bilo zavarovanje železniške proge Ljubljana-Trst-Reka.

Prvoborec Albin Logar iz Cerknice, ki je bil tedaj v sklopu Gradnikove brigade, je bil pravkar imenovan za načelnika VOS cerkniškega rajona, s sedežem v Martinjaku pri Cerknici. Kot domačina pa ga je komandant brigade Šorocić obdržal pri sebi. Nekje pri Ribnici je Bine staknil motor-prikoličar, ki ga je potem s pridom uporabljal ves čas bojev za zavzetje Begunj. Sem in tja je prepeljal svojega komandanta, ki je usklajeval akcije svojih enot v povezavi s političnimi in terenskimi delavci. Z motorjem sta se zapeljala prav do prvih hiš Rakeka, da bi dobila informacije o eventualni koncentraciji nemških enot. Hkrati sta pregledovala partizanske straže in zasede, ki so imele na skrbi zavarovanje. Bine je imel ves čas stalno povezavo s štabom drugega bataljona v Cerknici. Vselej, kadar se je pripeljal v Cerknico, so ga obstopili ljudje, zlasti še terenci, in ga obsuli z vprašanji, kako je na bojišču, kdaj bo likvidirana begunjska postojanka. Veselili so se vsakega ovvestila in po vsej Cerknici se je hitro razvedelo, kakšen je položaj na bojišču. Prebivalstvo je skoraj v celoti simpatiziralo s partizani in je bilo odločno na strani napadalcev. Ko je postojanka končno padla, so ljudje komaj čakali, da vidijo premagance in da jim izrazijo zaničevanje in prezir. Maščevanja za ponizanje je bilo obilo, nabiralo se je več kot leto dni, od takrat, ko je bela garda v Begunjah koncem julija 1942 javno pokazala svoj obraz. Rodila se je v Medenovi gostilni, kjer so se 16. julija 1942 sestali:

Na »placu« pred cerkvijo so se zbirali tržani in prestrezali vesti z bojišča v Begunjah.

polkovnik Alberto Seraglia, župnik Viktor Turk, kaplan Avgustin Savli, učiteljica Erženova... Do padca Italije so prizadejali precej gorja po ožji in širši okolici Notranjske. Mnogi so bili odpeljani v zapore in v internacije, nekateri so izgubili življenja... Sovražstvo nikoli ne nastane od samega sebe, vedno se najdejo vzroki. Tudi v cerkniškem primeru ni moglo biti drugače...

(Se nadaljuje)

TONI KOTAR, 5. razred
Osnovna šola Mirna
Mirna na Dolenjskem

POGOVORI POGOVORI POGOVORI POGOVORI POGOVORI POG

Piše: Silvo Teršek

Morali bi vzpodbujati pridnost

Franci Kolar

Rekel sem si: o Gubčevi bova govorila, o časih, ko sem bil komisar; mor-da o odseku za zveze pri Glavnem štabu ali o 9. brigadi ali o 7. korpusu in mojih dolžnostih v Ozi... Ti pa... Sem sploh pravilno razumel tvoje vprašanje? Odgovarjam. Borci, partizani že dolgo nismo več enovita socialna in sociološka skupnost. Razlogov je več in tičijo v nas samih. Je pa tudi vrsta objektivnih vzrokov.

Ti vrtaš naprej; pa ne o moji ljubezni do petja, zdaj neuresničenem nag-njenju do planin in vroči žeji, da bi pisal o partizanskih časih. Pojavi osebne zagrenjenosti, neobjektivnega vrednotenja lastnega dela med NOB? Je že tako, da vsak svoje delo vrednoti subjektivno. Objektivnost do svoje preteklosti in svojega ravnanja, do objektivnih razmer, v katerih je živel, je bolj odvisna od posameznikovega značaja kot od dejstva, da je bil partizan. Egocentrični pač misli, da je bil središče dogajanja. Kdor je slepo zaverovan sam v sebe, ne misli dosti drugače. So posamezniki, ki tako kot nekoč, še vedno podcenjujejo vrednote našega narodnoosvobodilnega boja in življenja sploh. Med NOB je bil vsak izmed nas, kljub izredno dobri organizaciji našega odpora, primoran na samostojnost misli in akcije, ki pa je bila v načelu vselej enovita. Malo je bilo razmer, ko se je človek lahko podredil samo nepotku ali povelju. Potrebna je bila samostojnost. Prav s tem v zvezi pa prenekateri nekdanji partizan danes podcenjuje svoje mesto, ki ga je imel v naši oboroženi revoluciji.

Pogosto si rečem: med našo revolucijo smo se dobro vzgojili. Tudi po vojni, zaradi našega aktivnega dela, nismo nikoli postali problem družbe. Tako se je zgodilo s prenekaterimi vojnimi veterani v svetu. Celo takrat, kadar se ne strinjamo s posameznimi stališči v družbi, razumemo, da gre le za napako in ne za pravilo. Zaradi tega ne obsojamo sistema – celote.

Naša vojska in aktivistični kader so sestavljali zelo mladi ljudje. Nismo živeli v iluzijah o bodočnosti. Toda vendar smo v

prenekaterih pogledih pričakovali lepšo in bolj-šo bodočnost. Bili smo prepričani, da bomo po vojni ljudje v najlepšem pomenu te besede. Lažje naj bi zmagovalo dobro, napredno, značajno, delovno nad lenobo, poštenje nad špekulacijo. Menili smo pač, da bo bitka za socialistični sistem lažja kot je.

Prenekateri v naši družbi opozarjajo na nasprotja. Tudi sam vidim velike razlike tako pri odraslih kot pri otrocih, kjer so razlike še bolj boleče. Toda pravim, da je treba primere in ljudi obravnavati posamezno. Ne jezim se zaradi socialnih razlik nasploh; te so zaradi ekonomskih in drugih splošnih razmer neizogibne. Brez socialnih razlik ni produktivnosti dela. So bolj in manj sposobni, bolj in manj produktivni, bolj ali manj prizadevni. Nepravilno pa je, da slab zidar zasluži le za spoznanje manj od dobrega zidarja. Gre samo za primer. Boleče socialne razlike so tiste, ki nastajajo med slabimi plačanimi poštenimi, prizadevnimi in varčnim gospodarjenjem, ki jih krasijo tudi dobri medsebojni odnosi in med dobro plačanim delom, ki je rezultat takšne ali drugačne špekulacije.

Ob vsem tem nemalo-krat pomisliš na našo kadrovske politiko. Če kdo, potem smo komunisti in borci vselej poudarjali, da je treba za vodilne položaje izbirati brezpogojno poštene ljudi. Pri tem seveda ne gre zanemarjati strokovnih in drugih potrebnih sposobnosti. Toda strokovnost sama po sebi ne daje nikomur kvalifikacije za zasedbo vodilnega delovnega mesta kjerkoli. Kadar bi izbral med samo visoko strokovno usposobljenostjo in izjemno poštenostjo, bi dal tej prednost. Seveda bi moral imeti ta krepstni človek toliko psihofizičnih lastnosti, da bi se lahko še česa naučil. Toda to so že skrajnosti.

Skrajnosti? Mnogi smo jih spoznali. Jaz bi ti lahko govoril o grozljivi revščini moje mladosti, ki se je začrtala na Kozjanskem. S sedmimi meseci sem postal rejenček. Takrat sem imel mnogo manj sorodnikov kot jih

imam danes. Pred vojno sem prepešal vso Slovenijo, da bi našel delo. Iz zagrebške gimnazije so me izgnali zaradi politike in siromaštva. Še predem sem začel gozdariti, sem razmišljal o drugi skrajnosti. V Trebelnem sem začel pomagati ustvarjati Osvobodilno fronto. In potem narodnoosvobodilni boj, oficirska šola, študij v Beogradu in v Ljubljani in delo v svobodi...

Silno jezen sem, kadar ugotovim, da na tak ali drugačen način v naši družbi vzpodbujamo nedelo. Včasih se zdi, da so nekateri množično špekulativni posegi zavarovani z zakonom. Morali bi vzpodbujati pridnost! Slovenci smo v zadnjih letih zanemarili nekaj imenitne delovne navade, privzgojene skozi stoletja.

Zdaj sva dregnili v človekovo kulturo, v del njegove organske sestavine. Rečem ti: naša duhovna moč zaostaja za našimi materialnimi zmogljivostmi. Pri tem je denar pogosto kaj žaltev opravičilo. Kot da bi ne znali več vrednotiti pravega človekovega bogastva. Kako se kaže? Kaže se največkrat v delovni vne-mi, v odnosu do sočloveka, v poštenosti, spodobnosti. Tudi v spodobnosti govora. Kaže se v ljubezni do domovine, v ponosu do našega, do naših skupnih uspehov. Da, tem človeškim vrlinam ne namenimo dovolj pozornosti in kot sem rekel, jih tudi ne nagrajujemo. Nekeč mi je nek delavec rekel: Saj mi ne morete tako malo plačati kot jaz malo naredim. Govorim spet o skrajnostih? Hočem morda reči, da je prizadeven človek pogosto nekako kaznovan?

Ritem današnjega življenja je strahovit. Tako se ti nenadoma lahko zazdi, da mu nisi več kos. Zaželi si miru. Rečeš si: vrnil se bom k zemlji, si postavil hišico in... Ne, ne gre za počitek. Le v miru bi nadaljeval delo, za katerega čutiš dovolj moči in ki bi nenavsezadnje še vedno marsikomu koristilo. Spominov na naš narodnoosvobodilni boj je toliko, da ne bodo nikoli vsi popisani.

Odlikovanja – komu in kdaj

V naši socialistični skupnosti je več načinov, da podelimo ljudem, ki so se izkazali na raznih področjih življenja, odgovarjajoče priznanje. Tu so številna priznanja, odlikovanja itd. Zdi se mi pa, da v njihovem dodeljevanju nekaj škriplje in to še posebno, kadar gre za delavce iz neposredne materialne proizvodnje.

Zelim biti konkreten.

Red junaka socialističnega dela, na primer, se podeljuje posameznikom za izredne delovne podvige in druge izjemne rezultate, na področju gospodar-skega, družbenega, znanstvenega in kulturnega razvoja dežele. Ko človek v dnevnem tisku in v »Uradnem listu SFRJ« prebira imena odlikovanih, je kaj lahko opaziti, da visoka odlikovanja podeljujejo pretežno profesionalnim političnim delavcem in drugim znanim osebnostim največkrat ob življenjskih jubilejih – in seveda, če je za njimi dolgoletno revolucionarno delo v predvojnem, medvojnem in povojnem obdobju oziroma za neko delo, za družbo še posebno pomembno.

Ne gre dvomiti, da gre za ljudi, ki so vse svoje življenje – od najmlajših dni, nesebično posvetili interesom delavskega razreda in jugoslovanske skupnosti, pa jim, če poznamo predpisane merila, ta odlikovanja tudi pripadajo.

Gotovo pa je, da imamo v neposredni materialni proizvodnji (v rudnikih, tovarnah itd.), tudi delavce, ki so s svojo izredno prizadevnostjo in prispevkom k izgradnji socialistične družbe – ki so delali na svojih delovnih mestih trideset, štirideset pa tudi več let, skromno in ne da bi se njihova imena pojavljala v javnosti, tam, kjer se je prelivalo največ znoja, posebno takoj po vojni, bolj z močjo svojih mišic kot z močjo strojev – takšno odlikovanje še kako zaslužili. Bili so, spomnimo se, tudi takšni, ki so svoje prizadevanje plačali z življenjem (na Djerdapu, na progi Beograd-Bar). Pa je med nosilci Reda junaka socialističnega dela bore malo njihovih imen, tako malo, da je njihova številka praktično zanemarljiva. Še posebno, če imamo pred seboj dejstvo da predstavljajo delavci v neposredni materialni proizvodnji največji del delavskega razreda in nosijo glavno breme ustvarjanja boljšega življenja državljanov socialistične Jugoslavije.

Očitno je, da v organih, v katerih pripravljajo predloge za odlikovanje – in to od občine naprej, ni dovolj posluha za delavce s področja neposredne materialne proizvodnje.

V zvezi s tem, tako vsaj mislim, je še kako koristno spomniti na besede tovariša Tita, ki jih je rekel 27. aprila 1950 v Ljudski skupščini FLRJ, ko so mu izročili visoko odlikovanje:

»Tovariši in tovarišice ljudski poslanci, moram reči, da sem presenečen nad odlikovanjem – ker mislim, da je v naši deželi na tisoče herojev socialističnega dela, jaz pa sem se vedno držal tega, da je treba v prvi vrsti odlikovati tiste, ki delajo v tovarnah, rudnikih, povsod tam, kjer se gradi in izgrajuje naše domovine in socializem. Vodilni ljudje morajo pri-ti na vrsto poslednji...«

Ne gre dvomiti, da so Titove besede, izgovorjene pred več kot četr-t stoletja, v času, ko smo v praksi, razvijajoč oblast delavskega razreda na račun oblasti države, začeli graditi samoupravni sistem, še danes in še kako aktualne, da obvezujejo.

(Momčilo Djukić, Molierova 17, p. Beograd)

BORBA – 25. januarja 1979

Ogledalo kulturnih rubrik

V 9. številki Informacij, ki jih izdaja Skupnost kulturnoprosvetnih organizacij Jugoslavije, piše tole: »Ko smo

spremljali 3400 izvodov dvajsetih dnevnih časopisov, ki so izšli v obdobju od 1. julija do 18. decembra letošnjega leta (1978), smo našli na majhno številko tekstov, posvečenih kulturi v združenem delu...«

Zato pravimo, da so Informacije slika in ogledalo kulturnih rubrik, ne pa kulturnega življenja – saj se ni treba veliko truditi, da bi dokazali, kako so oblike in vsebina, ki jih delovni ljudje sistematično in kontinuirano razvijajo v svojem okolju, veliko bogatejše, kot bi to lahko sklepali po prostoru in pozornosti, ki jim jo posvečajo dnevni informativni časopisi. Pri sekretarju skupnosti Vojislavu Markoviću smo v času, ko so pripravljali zadnjo številko Informacij, videli prepoln fascikel s teksti o sodelovanju Zdravka Čolića v nekem filmu, zraven njega pa skoraj prazen fascikel, v katerega bi morali vložiti tekste o preobrazbi kulturnoumetniških združenj. Prazna sta bila tudi fascikla z napisi: gostovanje amaterjev v drugih republikah in pokrajinah ter knjige, prevedene iz jezikov naših narodov in narodnosti. Vse to je del slike o kulturnih rubrikah in novinarjih v njih, četudi so želje in ambicije skupnosti, docela upravičene, večje kot jih ponujajo te slike.

KOMUNIST –
26. januarja 1979

Človek mora biti prenosnik teh resnic

Globoka občutljivost in svežina prave poezije je prišla do izraza tudi v vaši »Odperti pesmi«, posvečeni žrtvam v Kragujevcu.

JURE KAŠTELAN: »V zadnjem času me večkrat vprašajo za Odperto pesem, posvečeno Kragujevcu in izvedeno v Kragujevcu. Nastala je v trenutku potrebe. Nastala je kot recital za Veliko šolsko uro, nekje v globini pa je bila rojena že mnogo prej... V času, ko je bila moja generacija, generacija mladosti, kateri sem pripadal, obsojena na smrt na katerikoli protifašistični točki Evrope – še posebno v zaslužnji, a nikoli podjarmljeni Jugoslaviji. Tu je zame izvor te identifikacije. Vsi smo bili, kot se je nekdo slikovito izrazil, obsojenci na smrt. Nekdo je padel, nekdo je ostal živ. In prav to življenje – to, da je človek živ, je najgloblja obveznost do sebe in do revolucije, do ljudi in na nek poseben način tudi do prihodnosti. Človek mora biti prenosnik teh resnic! Mora biti v nekem slikovitem pomenu most – a to pomeni nekaj, kar sedanost združuje v enotnost časa, v katerem se stikata preteklost in prihodnost. To je morda, vsaj tako se mi zdi, tudi skrivni smisel poezije in ustvarjanja v književnosti nasploh: v neurejenosti časa napraviti majhen prostor skladnosti in svetlobe.

4. JUL –
26. decembra 1978

Nekega dne...

Nekega dne, ko se bo kdo spomnil, bomo nedvomno načeli to temo: o delitvi otrok na tiste, ki preživljajo poletje v Dubrovniku in zimo v Kranjski gori, pa na one, ki se kopljejo v lavorju in sankajo na domačem dvorišču. In ugotovili bomo, da smo zamudili in da nismo prek družbenega dela in organizacije družbenega standarda popravili vsaj nekaj vsakdanjih družbenih krivic, ki prav gotovo ne pripomorejo k temu, da bi se jugoslovanska mladež združila na enakih družbenopolitičnih osnovah. Nasprotno, ko zanemarjamo vrsto možnosti, ki se ponujajo na tem področju, se zdi, kot da ne bi opazili, da se naši sinovi in hčere že dele – v veliko večji meri, kot bi si to želeli – na otroke »bogatih« in otroke »revnih«. Morda vse to zveni, nekolikant staromodno, a verjemite mi, tudi žalostno. DELO – 27. januarja 1979

POGOVORI POGOVORI POGOVORI POGOVORI POGOVORI POG